

ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา
ของไทยในบริบทของอาเซียน

ธนานนท์ คัมภีระรัมย์

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญวิทยา
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
สิงหาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ ชนานนท์ คัมภีระชัย ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร.อรรัมภา ไวยมุข)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ดร.อรรัมภา ไวยมุข)

..... กรรมการ
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศรีกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่ 17 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประกาศคุณูปการ

งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.อรรัมภา ไวยมุข อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอัติตานนท์ และ พ.ต.ท. ดร. ประลอง ศิริภูท คณะกรรมการสอบ ซึ่งได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดประณีต คุณเลเอาใจใส่ตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง สามท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

อย่างไรก็ดี ขอกราบขอบพระคุณนักวิชาการ อาจารย์ และนักวิจัยทั้งหลายที่ได้แต่งหนังสือ บทความตลอดจนจัดทำงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและครอบครัวที่เป็นแรงบันดาลใจสำคัญ และให้การสนับสนุนตลอดมา

หากงานนิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อบุคคลหนึ่ง บุคคลใด ผู้เขียนขอมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่บุพการีและบูรพาจารย์ผู้ให้การศึกษา และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้ง ในอดีตและปัจจุบัน หากงานนิพนธ์ฉบับนี้ยังมีความบกพร่องอยู่ผู้เขียนขออภัยมา ณ ที่นี้และขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ธนานนท์ คัมภีระธัม

56921186: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญวิทยา)

คำสำคัญ: ความร่วมมือระหว่างประเทศ/ ข้อมูล/ ความผิดทางอาญา/ ไทย/อาเซียน

รณานนท์ คัมภีระธัม: ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน (LEGAL PROBLEMS OF PEOPLE'S POWER TO ARREST) คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: อรรัมภา ไวยมุกข์, Docteur en droit. 137 หน้า. ปี พ.ศ. 2560

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อจำกัดความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน ตามพระราชบัญญัติ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายฉบับนี้กำหนดหลักเกณฑ์การขอและการให้ความช่วยเหลือกับต่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ต้องคำนึงถึงหลักความผิดสองรัฐ หากกฎหมายภายในของประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอไม่มีความผิดสำหรับเรื่องที่มีการขอความช่วยเหลือกันนั้นจะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันได้ ดังนั้น การที่ประเทศไทย นำหลักความผิดสองรัฐมาใช้จึงไม่สอดคล้องกับบริบทของอาเซียนที่แบกรับความท้าทายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และต้องการความร่วมมือจากประเทศภาคีสมาชิกมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา อาทิ ข้อมูลทะเบียนราษฎรของผู้กระทำความผิด การขอพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวนสืบสวน การขอให้ค้น ยึด อาชญากรที่กระทำความผิด ความผิด เป็นต้น นอกจากนี้ คำร้องขอนั้นต้องไม่ขัดกับกฎหมายภายในของประเทศรับผู้ร้องขอด้วย กรณีที่คำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ เกี่ยวกับคดีอาญา กฎหมายกำหนดให้ผู้ประสานงานกลาง มีอำนาจพิจารณาเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอออกไปได้ ยังก่อให้เกิดความล่าช้าและกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องทั้งปวง อีกทั้งความแตกต่างกันของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน มักส่งผลให้ความร่วมมือดังกล่าวถูกปฏิเสธ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะมิให้ประเทศไทยนำหลักความผิดสองรัฐ มาใช้ในเรื่องนี้ และมีให้ผู้ประสานงานกลางมีอำนาจพิจารณาเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอ โดยพิจารณาจากความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ประเด็นการให้ความช่วยเหลือ ทางกฎหมายระหว่างกันทั้งในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค ซึ่งพบว่าถ้าความช่วยเหลือนั้น ไม่เกี่ยวกับการใช้กำลังบังคับ แต่ละประเทศควรให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างกันแม้ไม่มีหลักความผิดสองรัฐใช้บังคับระหว่างกันก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในขอบข่ายที่กว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ประกอบกับข้อเสนอแนะของ Financial Action Task Force (FATF) ประเด็นการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างกัน และอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ที่สนับสนุนความร่วมมือนี้ โดยประเทศภาคีต้องยึดหลักอำนาจอธิปไตย ไม่ก้าวล้ำอำนาจอธิปไตยระหว่างรัฐด้วย นอกจากนี้ เสนอให้ประเทศไทยพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนด้วยกัน และพัฒนาระบบข้อมูลของตำรวจอาเซียน (ASEANAPOL) ของไทยให้เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับบริบทของอาเซียนมากขึ้น

56921186: MAJOR: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: INTERNATIONAL COOPERATION/ INFORMATION ABOUT CRIMINAL OFFENCES/ THAILAND/ ASEAN

THANANON KAMPHERATHAM: PROBLEMS OF INTERNATIONAL COOPERATION REGARDING THE INFORMATION ABOUT CRIMINAL OFFENCES OF THAILAND IN THE CONTEXT OF ASEAN ADVISORY COMMITTEE: AWRUMPA WAIYAMUK, DOCTEUR EN DROIT, 137 P. 2017.

The objective of this research was to study the limitations of international cooperation regarding the information about criminal offences of Thailand in the context of ASEAN, according to the Act of Mutual Assistance in Criminal Matters, B.E. 2535 (1992).

From the study, it was found that this law has determined the criteria in requesting and providing assistance to foreign countries regarding the information about criminal offences, which must take double criminality principle into consideration. If the internal law of the requesting country and the recipient's country do not find a violation of law in a case that is brought to their attention, they cannot provide assistance to each other. Therefore, the use of double criminality principle in Thailand is not relevant with the context of ASEAN, as Thailand has to carry the challenge of crime prevention and suppression. The cooperation of member countries are needed to find the information about criminal offences, such as the civil registration of the offenders, requests for evidence that benefit the investigation, and requests for searching, seizing, and garnishment from offenses. Moreover, the request must not contravene with internal laws of the requesting country. In case the request interferes with an investigation, prosecution, or other proceedings regarding the criminal case, the law has determined for the central coordinator to postpone the request, which creates delays and affects the liberty and rights of all involved people. Furthermore, the differences in the criminal justice system and social context of ASEAN countries often lead to the denial of such requests.

From the abovementioned problems, the researcher suggests that Thailand should not use double criminality principle in this matter and the central coordinator should not be authorized to postpone the requests, by taking into consideration international cooperation for criminal offences, and both bilateral and regional legal assistance. If such assistance does not help with enforcement, each country should provide assistance even though there is no double criminality principle, to gain the information regarding criminal offences as broad as possible, including the suggestions by the Financial Action Task Force (FATF) on the subject of assistance and the United Nations Convention against Transnational Organizational Crime, 2000, which supports this cooperation. The member countries must adhere to sovereignty and not overstep interstate sovereignty. Moreover, it was suggested that Thailand should develop an information system regarding criminal offences that links with member countries in ASEAN and develop the information system of the ASEAN police (ASEANAPOL) of Thailand to become concrete and in accordance with the context of ASEAN.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
สมมติฐานการศึกษา.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	5
วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา.....	7
ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาระดับนานาชาติ และระดับภูมิภาค..	7
พัฒนาการความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้....	13
แนวคิดในการป้องกันอาชญากรรม.....	18
แนวคิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา.....	22
รูปแบบของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา..	28
เงื่อนไขของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา..	30
ความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	34
3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับ ความผิดทางอาญา.....	43
ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทย.....	43
หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของ ไทยตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.....	48
สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของอาเซียน....	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป.....	101
อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะ องค์กร ค.ศ. 2000.....	107
4 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิด ทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน.....	110
ปัญหาหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality).....	111
ปัญหากรณีคำร้องขอกำหนดวิธีดำเนินการมาพร้อมด้วย ซึ่งวิธีดำเนินการนั้นขัดกับ กฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ.....	117
ปัญหาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและบริบททางสังคมของ ประเทศอาเซียน.....	123
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	127
บทสรุป.....	127
ข้อเสนอแนะ.....	131
บรรณานุกรม.....	133
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	137

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมของประเทศอาเซียนกับประเทศไทย.....	92
2	สรุปความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป.....	103

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาเซียน (ASEAN) เป็นการรวมตัวกันของ 10 ประเทศในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ บรูไน ดารุสซาลาม (Brunei Darussalam) กัมพูชา (Cambodia) อินโดนีเซีย (Indonesia) ลาว (Laos) มาเลเซีย (Malaysia) พม่า (Myanmar) ฟิลิปปินส์ (Philippines) สิงคโปร์ (Singapore) เวียดนาม (Vietnam) และประเทศไทย (Thailand) เพื่อการร่วมมือกันด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1. ความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง เป็นการรวมตัวของอาเซียนเพื่อสร้างความมั่นใจ เสถียรภาพ และสันติภาพ ในภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนในอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และปราศจากภัยคุกคามด้านการทหาร และภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ อาทิ ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ลัทธิหัวรุนแรงสุดโต่ง โดยเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ด้านอื่น ๆ

2. ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ อาเซียนมุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ และการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศภาคีสมาชิกด้วยกัน เพื่อจะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้ โดยผลักดันให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single market and production base) ที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาและช่วยให้ประเทศเหล่านี้ เข้าร่วมกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือด้านนโยบาย การเงินและเศรษฐกิจมหภาคตลาดการเงินและตลาดทุน การประกันภัยและภัยอากร การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พัฒนาความร่วมมือด้านกฎหมาย การเกษตร พลังงาน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือแรงงาน (จารุวรรณ ตันวิจิตร, 2555)

3. ความร่วมมือด้านประชาสังคมและวัฒนธรรม มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ตลอดจนประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน (พีรพงศ์ เกิดมงคล, 2556,

หน้า 2)

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ที่บาหลี ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord) เห็นชอบให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) อันประกอบไปด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN SocioCultural Community: ASCC) ภายในปี พ.ศ. 2563 ต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากเล็งเห็นว่า สันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของมนุษย์ อาเซียนจึงมุ่งสร้างเสริมความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคง เพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค โดยมุ่งหวังให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติ อย่างไม่กี่ก็ตาม หากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเสร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ย่อมส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมของอาเซียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ซึ่งจุดประสงค์หลักของปฏิญญานี้คือ การทำให้สมาชิกอาเซียนมีความใกล้ชิดและเป็นอันหนึ่งอันหนึ่งเดียวกันมากขึ้น การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดความแข็งแกร่งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และสังคมวัฒนธรรม และสามารถรับมือกับภัยคุกคามในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการสร้างเสริมโอกาสให้กับภูมิภาคและประเทศสมาชิกในภูมิภาคในการเจรจาต่อรองกับภูมิภาคอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ ได้มากขึ้น (พีรพงศ์ เกิดมงคล, 2556, หน้า 3) แต่อาเซียนก็อาจเสี่ยงความท้าทายด้านความมั่นคงที่อาจเกิดขึ้นในบริบทของสังคมอาเซียนได้ กล่าวคือ การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนย่อมต้องมีการเคลื่อนย้ายคน สินค้า การบริการ เงินทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ซึ่งจะเป็นช่องทางให้ผู้กระทำผิดใช้โอกาสนี้ในการก่ออาชญากรรม และหลบหนีข้ามพรมแดน อาทิ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ฯลฯ (กรมอาเซียน กองอาเซียน, 2553, หน้า 55-56) ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนเพื่อให้สามารถยับยั้ง และปราบปรามอาชญากรรมเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประสานข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาระหว่างกัน อาทิ ข้อมูลทาง

ทะเบียนราษฎรของผู้กระทำความผิด ขอให้จัดส่งเอกสารหรือหลักฐานอันเกี่ยวกับความผิด ขอให้ส่งบุคคลมาเพื่อสืบพยาน เป็นต้น เพื่อรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุดจนกระทั่งสามารถนำไปสู่การจับกุมและดำเนินคดีตามกฎหมาย ทั้งนี้ อาศัยหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันหรือหลักต่างตอบแทน (Reciprocity) และหลักความผิดสองรัฐ (Double Criminality) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายสากลเป็นเกณฑ์การพิจารณาเพื่อให้ความช่วยเหลือดังกล่าว จนเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีของประเทศไทยได้มีมติให้ประเทศไทยเข้าภาคยานุวัติ^{*} สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน (Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Treaty) โดยผลของการดำเนินการดังกล่าวทำให้สนธิสัญญาฯ ผูกพันประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีทันทีโดยไม่ต้องให้สัตยาบันหรือการดำเนินการใด ๆ อีก (คณะรัฐมนตรี, 2548)

ปัจจุบันประเทศไทยมีความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องอาญากับอาเซียนหลายระดับระดับภูมิภาค ได้แก่ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอาเซียน ค.ศ. 2004 ในระดับทวิภาคี ได้แก่ สนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน จำนวน 6 ประเทศ คือ

1. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ราชอาณาจักรกัมพูชา
3. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
4. ประเทศมาเลเซีย
5. ประเทศอินโดนีเซีย
- และ 6. ประเทศฟิลิปปินส์

สำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535^{**} ให้อำนาจในการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือกับต่างประเทศดังนี้

1. การสืบสวนสอบสวนและการสืบพยานหลักฐาน
2. การจัดหาและการทำให้เอกสารหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ
3. การรับหรือยึดทรัพย์สิน
4. การเริ่มกระบวนการคดีทางอาญา
5. การสืบหาบุคคล
6. การโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยาน
7. การจัดส่งเอกสาร และ 8. การค้นและยึด เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

เนื่องจากการก่ออาชญากรรมในปัจจุบันมีการกระทำร่วมกันเป็นเครือข่ายในดินแดนของหลายประเทศ และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ โดยลำพังไม่อาจป้องกันและปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งผ่านข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาต่าง ๆ ให้แก่กันเพื่อรับมือกับปัญหาเหล่านี้ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอาชญากรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจากการกำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวก

^{*} ภาคยานุวัติ [พากะยานุวัติ] (การทูต) น. การเข้าเป็นภาคีในสัญญาหลายฝ่ายหรือพหุภาคี หรือในสนธิสัญญาระหว่างชาติ

^{**} พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นเก้าสิบวันนับแต่วัน ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (ร.ก.2535/40/27/7 เมษายน 2535)

ในด้านต่าง ๆ ระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันนั้นจะเป็นช่องทางที่เอื้อให้เกิดอาชญากรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งอาชญากรรมในปัจจุบัน มีรูปแบบและวิธีการที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายการทำงาน โยงใยไปทั่วโลก มีการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มช่องทางในการกระทำความผิด ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังคงกำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือต้องเป็นไปตามหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality) และยึดถือกฎหมายภายในของรัฐเป็นสำคัญ โดยไม่เป็นการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนของประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียน กล่าวคือ หากกฎหมายภายในของประเทศที่จะมีความร่วมมือทางอาญาระหว่างกันไม่มีความผิดสำหรับ เรื่องที่มีการร้องขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั้นจะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันได้ อีกทั้งคำร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องไม่ขัดกับกฎหมายภายในด้วย

ดังนั้น ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนจึงมีหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือระดับรัฐ ระดับองค์กร ระดับบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในทางที่จะขับเคลื่อนภารกิจด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนให้สัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้ และส่งเสริมให้อาเซียนเป็นประชาคมแห่งการรวมกลุ่มอย่างแท้จริงตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ และพันธกรณีตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ จึงต้องศึกษาพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ว่ามีต้องนำหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นเกณฑ์ การพิจารณาเพื่อให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาได้หรือไม่อย่างไร เพื่อพัฒนากฎหมายของประเทศไทยให้สอดคล้องกับบริบทของอาเซียน และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของ ไทย
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน
4. เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน

สมมติฐานของการศึกษา

จากสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน โดยประเทศอาเซียนในฐานะรัฐภาคีจะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาดังกล่าวแต่มีข้อจำกัดความร่วมมือคือ 1. การคำนึงถึงหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality) 2. การที่คำร้องขอได้ระบุให้ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดซึ่งวิธีการนั้นอาจขัดกับกฎหมายภายในของประเทศไทยในฐานะผู้รับคำร้องขอ ทำให้คำร้องขอดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วหรือทำได้โดยมีข้อจำกัดบางประการ และ 3. ความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมและบริบททางสังคมของประเทศไทย ดังนั้น การลดขัดแย้งระหว่างประเทศอาเซียนเกี่ยวกับข้อจำกัดดังกล่าวจะทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของรัฐภาคีประสบความสำเร็จตามสนธิสัญญาฯ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน มุ่งศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์ด้านอาชญากรรมในปัจจุบันและสังคมอาเซียนอย่างไร โดยอาศัยพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน และงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณา

วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) เป็นหลัก โดยค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ วัตถุประสงค์ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบและหาข้อสรุปที่ชัดเจนอันจะนำมาซึ่งประโยชน์แก่งานวิจัยมากที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทย
2. ทราบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา
3. ทราบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน
4. พบแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

กฎหมายมีพลวัต* กล่าวคือ กฎหมายพัฒนาตามปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถรับมือกับอาชญากรรมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาชญากรรม ในปัจจุบันเป็นการกระทำความผิดที่เกิดจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีและมีลักษณะเป็นความผิดที่กระทำข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเพื่อติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและแสวงหาหลักฐานที่จะใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ซึ่งการศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนพัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาจะทำให้ทราบความเป็นมา เกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การเสริมสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาระดับนานาชาติ และระดับภูมิภาค

ปัญหาอาชญากรรมข้ามพรมแดนเป็นผลโดยตรงจากการเคลื่อนย้ายเสรีของคน สินค้าและบริการ เพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาคร่วมกับ โดยผู้กระทำความผิดจะอาศัยมาตรการอำนวยความสะดวกในการเดินทางสำหรับบุคคลธรรมดาที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า บริการ และการลงทุน ลักลอบข้ามพรมแดนเพื่อหลบหนีความผิด ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงลำพังไม่อาจรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสนใจเรื่องความช่วยเหลือทางอาญาร่วมกันในระดับทวีป และระดับภูมิภาคมากขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่การแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ข้ามพรมแดน เพื่อป้องกัน ยับยั้ง และนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อาทิ อนุสัญญาระหว่างทวีปอเมริกาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องคดีอาญา สนธิสัญญาว่าด้วย ความช่วยเหลือทางกฎหมายในทะเลแคริบเบียน ซึ่งเป็นคดีอาญาอย่างร้ายแรง อนุสัญญาของสหภาพแอฟริกาเรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (African convention on corruption) อนุสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางอาญาในเรื่องเกี่ยวกับตำรวจระหว่าง เบนิน กานาไนจีเรีย และโตโก (ปี ค.ศ. 1984) พิธีสารการพัฒนาประชาคมแอฟริกาใต้

* พลวัต พลวัต (อ่านว่า พน-ละ -วัต) มีความหมายว่า มีกำลัง ใช้หมายถึง เกี่ยวข้องกับแรง เกี่ยวข้องกับผลของแรง

ในภาษาไทยมักใช้ขยายคำที่หมายถึงสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ และมีความสามารถเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยพลังในตัวเอง เช่น ภาษา มีความเป็นพลวัต คือมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา. สังคมพลวัต หมายถึง สังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและระบบต่าง ๆ อยู่เสมอ

เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (ปี ค.ศ. 2002)* อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เป็นต้น

(ก) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของสหภาพแอฟริกา

สหภาพแอฟริกา (African Union: AU) เป็นองค์การระหว่างประเทศในทวีปแอฟริกา ก่อตั้งองค์การเมื่อปี ค.ศ. 2002 มีประเทศสมาชิกทั้งหมด 54 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อบรรลุความสำเร็จในการสร้างความเป็นเอกภาพ ทรนถาวรระหว่างประเทศและประชาชนในแอฟริกา รวมทั้งเร่งการรวมตัวทั้งด้านสังคมและการเมืองภายในทวีป
2. เพื่อปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของทวีปและชาวแอฟริกา
3. เพื่อส่งเสริมความมั่นคงและเสถียรภาพภายในประเทศ
4. เพื่อส่งเสริมบทบาทของแอฟริกาที่เหมาะสมในระบอบเศรษฐกิจโลก
5. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างแอฟริกากับประชาคมโลก
6. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
7. เพื่อสร้างความก้าวหน้าในการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
8. เพื่อมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนระดับนานาชาติในด้านสุขอนามัย

ปัญหาการทุจริตในแอฟริกาเป็นเรื่องที่สหภาพแอฟริกามีความกังวลมาตลอด และพึ่งพาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เพื่อขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้เครื่องมือทางกฎหมายคือ อนุสัญญาต่อต้านการทุจริตของสหภาพแอฟริกา สนธิสัญญา SADC ต่อต้านการทุจริต และพิธีสาร ECOWAS ที่บังคับให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือ ที่เป็นไปได้มากที่สุด ไม่เพียงแต่ในการสืบสวนและลงโทษการทุจริตเท่านั้น รวมถึงการป้องกัน และตรวจสอบการทุจริต ตลอดจนสนับสนุนให้จัดตั้งหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระเพื่อรับผิดชอบในการประสานงานความร่วมมืออีกด้วย ซึ่งความพยายามในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสหภาพแอฟริกาชี้ให้เห็นความจำเป็นที่ประชาคมต่าง ๆ จะต้องมีความร่วมมือทางอาญาที่เข้มแข็ง (Selam, 2018)

(ข) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอเมริกา

ภูมิภาคอเมริกามีเครื่องมือทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือทางอาญาที่สำคัญ ดังนี้

* 1. Mutual legal assistance instruments African instruments Cooperation agreement on police matters between Benin, Ghana, Nigeria and Togo (Lagos, 1984)

2. The Economic Community of West African States Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (1992)

3. Southern African Development Community Protocol on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters (2002)

1. อนุสัญญาภูมิภาคอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา
2. พิธีสารทางเลือกเกี่ยวกับอนุสัญญาภูมิภาคอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา
3. สนธิสัญญาภูมิภาคอเมริกานี้เกี่ยวกับการมีหลักฐานในต่างประเทศ
4. พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาภูมิภาคอเมริกาว่าด้วยการมีหลักฐานต่างประเทศ

(United Nations, 2006, pp. 150-151)

นอกจากนี้ อเมริกายังได้ลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญากับสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553 เพื่อปรับปรุงความร่วมมือระหว่างประเทศในสหภาพยุโรปและอเมริกา รวมถึงการต่อสู้กับอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันเป็นความช่วยเหลือด้านกฎหมายร่วมกันเกี่ยวกับอาชญากรรมทางการเงินเป็นสำคัญ

ดังที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมข้ามพรมแดนทำให้ภูมิภาคต่าง ๆ ตระหนักถึงมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาหลายมิติทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี ซึ่งความร่วมมือนี้เป็นเครื่องมือที่นานาชาติต่างยอมรับ ด้วยสามารถได้เตือนผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อลงโทษตามกฎหมายได้ กล่าวคือ ประเทศที่มีสนธิสัญญาความร่วมมือในเรื่องทางอาญาระหว่างกันทั้งระดับทวิภาคี และพหุภาคี จะส่งคำร้องขอถึงกันเพื่อให้รัฐภาคีช่วยติดตาม สืบเสาะ ส่งผ่านข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ตลอดจนสามารถตรวจค้น ยึดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้น ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดยากที่จะหลบหนี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ

1. ที่มาของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ

กฎหมายอาญาระหว่างประเทศ เริ่มต้นอย่างแท้จริงเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 ความผิดฐานอาชญากรรมสงครามได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด หลังจากนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง สิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1945 – 1946 ความผิดอาญาระหว่างประเทศอีกกลุ่มหนึ่งได้ถูกกำหนดขึ้นคือ ความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ และอาชญากรรมต่อสันติภาพ โดยธรรมนูญจัดตั้งศาลศาลทหารระหว่างประเทศที่นูเรมเบิร์ก (Statutes of the International Military Tribunal at Nuremberg) และศาลทหารระหว่างประเทศสำหรับตะวันออกไกล (The International Military Tribunal for the Far East) ซึ่งความผิดฐานอาชญากรรมสงครามก็ถูกกล่าวถึงอีกครั้งในเหตุการณ์นี้ และในปี ค.ศ. 1948 ความผิดฐานอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ (Genocide) ได้ถูก

กำหนดขึ้นโดยอนุสัญญาระหว่างประเทศและท้ายที่สุดเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ในปี ค.ศ. 2002 ศาลอาญาระหว่างประเทศถาวรที่กรุงเฮกได้เปิดทำการอย่างเป็นทางการ มีการตั้งแต่การกำหนดความผิดฐานอาชญากรรมสงครามเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบันคือ ต้นศตวรรษที่ 21 (ปกป้อง ศรีสนิท, 2556, หน้า 16 – 17)

ในความหมายอย่างแคบ ความผิดอาญาระหว่างประเทศ หมายถึง ความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในสนธิสัญญาว่ารัฐภาคีต้องถือความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษความผิดเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ค.ศ. 1948 (1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) ซึ่งสนธิสัญญาประเภทนี้รัฐมีกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศบัญญัติว่า รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดีผู้กระทำความผิดหรือมิฉะนั้นจะต้อง ส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าอาชญากรรมระหว่างประเทศตามที่มีบัญญัติในสนธิสัญญาต่าง ๆ อาจแบ่งได้เป็น 10 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

- (ก) ประเภทที่บัญญัติชัดเจนว่าการกระทำดังกล่าวเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ หรืออาชญากรรมภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ
- (ข) ประเภทที่ถือว่าการกระทำเช่นว่าเป็นเรื่องต้องห้าม หรือรัฐมีหน้าที่ต้องห้ามปรามป้องกัน ดำเนินคดี ลงโทษหรือดำเนินการอย่างใดในทำนองเดียวกัน
- (ค) ประเภทที่ระบุให้รัฐบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา
- (ง) ประเภทที่ระบุให้รัฐมีหน้าที่หรือมีสิทธิที่จะดำเนินคดี
- (จ) ประเภทที่ระบุให้รัฐมีหน้าที่รังสีสิทธิที่จะลงโทษการกระทำดังกล่าว
- (ฉ) ประเภทที่รัฐมีหน้าที่หรือสิทธิที่จะส่งผู้ร้ายข้ามแดน
- (ช) ประเภทที่กำหนดให้รัฐมีสิทธิหรือหน้าที่ในการให้ความร่วมมือต่อการดำเนินคดีและลงโทษ (รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในคดีอาญา)
- (ซ) ประเภทที่กำหนดให้รัฐถือว่าการกระทำดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้น ๆ
- (ฌ) ประเภทที่กำหนดให้การกระทำดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ หรือศาลระหว่างประเทศที่มีเขตอำนาจ
- (ญ) ประเภทที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดมีอาจอ้างคำสั่งของผู้บังคับบัญชามาเป็นเหตุมิให้ต้องรับผิดชอบทั้ง 10 ประเภทที่กล่าวข้างต้นเป็นวิธีการบัญญัติให้การกระทำที่จะถือว่าเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศได้จะต้องเข้าข่ายอย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้น และฐานความผิดทั้งหลายที่ถือเป็นความผิดตามกฎหมายสนธิสัญญาจะต้องมีการออกกฎหมายภายในมารองรับทั้งสิ้น เพราะพันธกรณีตามสนธิสัญญาดังกล่าวกระทบกระเทือนสิทธิหน้าที่ของประชาชนในประเทศ เนื่องจากรัฐ

ภาคีจะต้องดำเนินคดีผู้กระทำความผิดหรือส่งผู้กระทำความผิดให้ต่างประเทศในฐานะเป็นผู้ร้ายข้ามแดน แม้การกระทำความผิดดังกล่าวจะมีได้กระทำขึ้น ในเขตอำนาจของรัฐภาคีนั้น ๆ ก็ตาม

ในความหมายอย่างกว้างความผิดอาญาระหว่างประเทศ หมายถึง ความผิดอาญาที่มีองค์ประกอบต่างประเทศหรือข้ามชาติ (International or transnational element) ซึ่งคำว่า “ข้ามชาติ” ในที่นี้หมายถึง มีความคาบเกี่ยวกับอาณาเขตหรือเขตอำนาจของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐซึ่งย่อมครอบคลุมถึงกรณี ดังต่อไปนี้

(ก) การละเมิดกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

(ข) การละเมิดความผิดที่รัฐมีเขตอำนาจสากล

(ค) ผู้กระทำความผิดได้กระทำในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐที่บุคคลนี้ปฏิบัติหน้าที่ให้ยอมไม่อาจอ้างความคุ้มกันจากเขตอำนาจทางแพ่งหรือทางอาญาได้ (สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร และพรชัย ด้านวิวัฒน์, 2555, หน้า 16– 17)

2. หลักกฎหมายอาญาทั่วไปที่ใช้กับกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ

หลักกฎหมายอาญาสำคัญ คือ หลักไม่มีความผิดถ้าไม่มีกฎหมาย (Nullum Crimen Sine Lege) และหลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย (Nulla Poena Sine Lege) โดยบุคคลจะถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและถูกลงโทษสำหรับความผิดที่กฎหมายในขณะกระทำความผิดได้บัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งหลักกฎหมายนี้ประกอบด้วยหลักย่อย ๆ 3 ประการ คือ การระบุฐานความผิดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง (Specificity) การไม่ระบุให้การกระทำใดเป็นความผิดโดยมีผลย้อนหลัง (Non – retroactivity) และ ไม่มีการขยายขอบเขตความรับผิดชอบไปเกินกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย (Non – extension by analogy) ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวปรากฏในข้อ 11 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights of 1948) * ข้อ 15 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ

* Universal Declaration of Human Rights of 1948

Article 11.

(1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

(2) No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.

พลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights of 1966)* และ
 ข้อ 22 ของธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International
 Criminal Court of 1998)** (สมบูรณ์ เสี่ยมบุตร และพรชัย ดำเนวิวัฒน์, 2555, หน้า 15)

3. แนวคิด ทฤษฎีทางนิติศาสตร์

3.1 ทฤษฎีทางนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence)

ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์
 ของกฎหมายต่อสังคมในการจัดระเบียบผลประโยชน์ของสังคม เน้นการศึกษาวิธีการตรากฎหมาย
 เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม
 หรืออรรถประโยชน์ของสังคม โดยรูดอล์ฟ ฟอน เฮียร์ริง (Rodolf Von Ihering) นักนิติศาสตร์ชาว
 เยอรมันซึ่งเป็นผู้คิดทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาได้อธิบายไว้ว่า กฎหมายเป็นเพียงกลไกหรือ
 วิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม และ
 กลไกของกฎหมายมีบทบาทในการจัดลำดับชั้นความสำคัญระหว่างประโยชน์ของเอกชนกับ
 ประโยชน์ของสังคม ต่อมา ลีอง ดิวกี (Leon Duguit) นักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส และ รอสโก พาวด์
 (Ronscoe Pound) ได้ต่อยอดทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยรอสโก พาวด์
 สร้างทฤษฎีวิวิศวกรรมสังคม (Social engineering theory) ขึ้น ซึ่งพิจารณาว่ากฎหมายเป็นกลไกหรือ
 เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อกำหนดผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุล เสมือนเป็นการ
 ก่อสร้างหรือกระทำวิศวกรรมสังคม และผลของการพิจารณาบทบาทของกฎหมายเช่นนี้

* International Covenant on Civil and Political Rights of 1966

Article 15

1. No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of the lighter penalty, the offender shall benefit thereby.

2. Nothing in this article shall prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognized by the community of nations.

** Rome Statute of the International Criminal Court of 1998

Part III General principles of Criminal Law

Article 22

1. A person shall not be criminally responsible under this Statute unless the conduct in question constitutes, at the time it takes place, a crime within the jurisdiction of the Court.

2. The definition of a crime shall be strictly construed and shall not be extended by analogy. In case of ambiguity, the definition shall be interpreted in favour of the person being investigated, prosecuted or convicted.

3. This article shall not affect the characterization of any conduct as criminal under international law independently of this Statute.

ทำให้มีการสร้างหรือตรากฎหมายในลักษณะเข้าไปแทรกแซงการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจหรือ ถ่วงดุลผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมให้มีความเสมอภาค หรือเป็นธรรมมากขึ้น ดังนั้น ทฤษฎี นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาจึงสามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ

ประการแรก ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นทฤษฎีในแง่ต้นกำเนิดของกฎหมาย ซึ่งมองว่ากฎหมายเป็นผลิตผลของสังคม และ

ประการที่สอง ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ซึ่งเห็นว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือ อย่างหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของสังคมหรือเป็นวิศวกรรมสังคมหรือเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการ จัดระเบียบสังคม (เจริญ โฆษณานันท์, 2531, หน้า 229-262)

3.2 แนวคิดกฎหมายประชาคม

ฮูโก กรอเทียซ (Hugo Grotius) ชาวเนเธอร์แลนด์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่ง กฎหมายระหว่างประเทศ อธิบายว่า “รัฐนั้นเกิดขึ้นจากอิสระชนทั้งหลายได้เข้าร่วมทำความตกลง กันเพื่ออยู่ร่วมกันเป็นสังคมและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยประชาชนโอนอำนาจสูงสุดให้แก่ผู้ ถืออำนาจปกครองทั้งหมด จึงถือว่าผู้ปกครองได้มาซึ่งอำนาจปกครองเสมือนกับเป็นสมบัติส่วนตัว ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของสิ่งใด ยกเว้นแต่กฎหมายธรรมชาติและกฎหมาย นานาชาติ หากผู้ปกครองใช้อำนาจโดยมิชอบแล้ว ผู้ใต้ปกครองย่อมไม่มีความชอบธรรมที่จะ ต่อต้านผู้ปกครอง แต่หากผู้ปกครองให้อำนาจโดยมิชอบถึงขนาดแล้ว หรือเป็นการกระทำที่บ่อน ทำลายสังคมอย่างชัดเจน ผู้ใต้ปกครองมีสิทธิต่อต้านผู้ปกครองได้” นอกจากนี้ ได้เขียนหนังสือ “De Belli ac Pacis” ค.ศ. 1625 และวางหลักเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยสงครามและสันติภาพไว้ว่า “การก่อสงครามของรัฐนั้นจะต้องมาจากเหตุที่ชอบธรรมนั้นคือสิทธิป้องกันตนเอง” จึงอาจสรุปได้ ดังนี้

1. รัฐต้องอยู่ภายใต้กฎ เพื่อควบคุมพฤติกรรมถ้ามีการละเมิดถือว่าเป็นอาชญากรรมที่ ต้องถูกลงโทษ

2. กฎที่ควบคุมพฤติกรรม มีที่มาสองทาง คือ กฎแห่งธรรมชาติที่ได้มาจากพระเจ้าเป็นผู้เป็น เจ้าเป็นผู้สร้าง เรียกว่า “National Law” และอีกทางหนึ่งคือ สนธิสัญญาและจารีตประเพณีระหว่าง ประเทศ ที่เรียกว่า “Voluntary Law” (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2553, หน้า 194)

พัฒนาการความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว สภาวะดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็น อย่างมาก กล่าวคือ ประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคเริ่มปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปใน

ลักษณะที่แตกต่างกัน โดยบางประเทศเข้าผูกพันกับประเทศมหาอำนาจภายนอกเช่น การเข้าร่วมใน คณะกรรมการเศรษฐกิจ สำหรับภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล (Economic Committee for Asia and Far East : ECAFE) การเข้าเป็นสมาชิกของแผนการ โคลัมโบ (Columbo Plan) รวมทั้งการเข้า เป็นภาคีองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) ซึ่งก่อตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2493 เป็นต้น

เมื่อระบบจักรวรรดินิยมเสื่อมลงประเทศต่าง ๆ จึงหาวิธีการเสริมสร้างพลังการต่อรอง ทางเศรษฐกิจและการเมืองกับประเทศมหาอำนาจภายนอก โดยได้รับริเริ่มจัดตั้งกลุ่มประเทศใน โลกที่ 3 ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2490 โดยใช้ชื่อว่า “ขบวนการกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกา”(AFRO – ASEAN Movement) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นขบวนการกลุ่มประเทศไม่มีฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non – aligned Movement: NAM” อันเป็นกระบวนกรที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในวงการ การเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน

สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ประเทศต่าง ๆ ตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เนื่องจากผู้นำในภูมิภาคมีทัศนคติที่สอดคล้องกันในเรื่องการต่อต้านลัทธิจักรวรรดิในทุกรูปแบบ และมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเลี่ยงภัยคุกคามจาก ภายนอกอย่างไรก็ตาม ผู้นำเหล่านี้ตระหนักดีว่า การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวไม่ อาจกระทำได้ โดยลำพังในขณะที่การพึ่งพาและรับการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจนั้นยังเป็น สิ่งที่ไม่น่าไว้วางใจ ประเทศต่าง ๆ จึงพยายามที่จะกระชับความร่วมมือกันเฉพาะภายในภูมิภาค เพื่อให้เกิดผลแห่งการพัฒนาของแต่ละประเทศ ประกอบกับแนวความคิดเกี่ยวกับ “ภูมิภาคนิยม” ในยุคนั้นมีอิทธิพลและเติบโตขึ้น โดยลำดับ (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540, หน้า 29)

ในตอนแรกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย รวมกันและสามารถก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ขึ้นได้ในปี พ.ศ. 2510 ต่อมาอาเซียนมีความเคลื่อนไหวและมีบทบาทด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากขึ้น โดยลำดับ พัฒนาการของอาเซียนแต่ละขั้นตอน เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าอาเซียนเป็นองค์การ ระหว่างประเทศอีกองค์การหนึ่งที่มีกิจกรรมด้านการเมือง อย่างต่อเนื่องและได้รับการยอมรับจาก นานาประเทศมากขึ้น อีกทั้งความสัมพันธ์ของประเทศต่าง ๆ ภายในอาเซียนมีความแน่นแฟ้นมา กขึ้น เนื่องจากความพยายามร่วมมือกันในระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุผล ตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามแม้เอกสารทางราชการของอาเซียนจะระบุว่า อาเซียนเป็นองค์การความ ร่วมมือระดับภูมิภาค ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่สิ่งที่ได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษในเนื้อหา ถ้อยความของปฏิญญาต่าง ๆ

นั้นเกี่ยวกับสันติภาพ เสรีภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค มุ่งเน้นเฉพาะภัยคุกคามมีผลกระทบต่อความมั่นคง ซึ่งเกิดจากการแทรกแซงจากภายนอกทุกรูปแบบ รวมทั้งระบุถึงปัญหาเกี่ยวกับฐานทัพต่างประเทศซึ่งตั้งอยู่ในประเทศสมาชิกต่างประเทศ อันเป็นการชี้ให้เห็นว่า มูลเหตุจูงใจ ทางด้านการเมืองตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับเสถียรภาพและความมั่นคงนั้นเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลในการผลักดันให้ประเทศอาเซียนวางรากฐานเพื่อเป็นประชาคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

การจัดตั้งกลไกเฉพาะเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนได้เริ่มหารือกันอย่างจริงจังในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยที่ประชุมได้เสนอให้พัฒนากลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะการประชุมระหว่างอาเซียนกับคู่เจรจาภายหลังการประชุมระดับรัฐมนตรี (ASEAN Post – Ministerial Conference: PMC) ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำหรับจัดตั้งเวทีการหารือ ในประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคงต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคตามเจตนารมณ์ของสหประชาชาติ (United Nations: UN) โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและแบบแผนทางพฤติกรรมแก่ประเทศที่เกี่ยวข้องให้เรียนรู้เกี่ยวกับการหารือ ร่วมกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากผลของความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อีกทั้งสร้างสรรค์สภาวะแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของภูมิภาค

ในปี พ.ศ. 2537 ระหว่างการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจึงได้เกิดการประชุมว่าด้วย “การเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก” (ASEAN Regional Forum: ARF) ขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2537 โดยได้รับความร่วมมือจาก 17 ประเทศ ในเอเชีย - แปซิฟิก ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย เวียดนาม ลาว ปาปัวนิวกินี จีน รัสเซีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอีก 1 กลุ่มประเทศ คือ สหภาพยุโรป ซึ่งในการประชุมครั้งนี้อาเซียนประสบความสำเร็จในการผลักดันให้ที่ประชุมรับรองหลักการต่าง ๆ ตามที่ระบุในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นแบบแผนการปฏิบัติและกลไกทางการทูตเพื่อสนับสนุนการทูตเชิงป้องกัน และความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง รวมทั้งเสริมสร้างความมั่นใจระหว่างสมาชิก ARF

ภายหลังการประชุมครั้งแรก ARF ได้มีการประชุมระดับต่าง ๆ ภายใต้กรอบของ ARF อย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกเขตเอเชียแปซิฟิก (อินเดีย มองโกเลีย เกาหลีเหนือ พม่า สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส) มีความสนใจและประสงค์ที่จะขอเข้าเป็นสมาชิก ARF ด้วย โดยเนื้อหาได้มีการขยายขอบเขตความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น มีการหารือกันในหัวข้อเกี่ยวกับปฏิบัติการรักษาสันติภาพความร่วมมือในการค้นหาและกู้ภัย

เป็นต้น

นอกจากนี้ อาเซียนยังมีความพยายามเสมอมาที่จะสร้างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ แต่ความพยายามดังกล่าวของอาเซียนประสบอุปสรรคมากมายในช่วงสงครามเย็น เนื่องจากต้องเผชิญกับอิทธิพลและการคัดค้านของประเทศมหาอำนาจที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งยังแข็งขันช่วงชิงความเป็นใหญ่อยู่ในภูมิภาคในขณะนั้น ภายหลังจากสิ้นสุดลงของสงครามเย็น สภาวะการณ์ระหว่างประเทศเป็นไปในลักษณะเอื้ออำนวยต่อเจตนารมณ์ของอาเซียนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ กระแสการเมืองระหว่างประเทศที่คัดค้านการทดลอง ผลิต พัฒนา และการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศต่างตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างภูมิภาค ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์อย่างจริงจัง

ดังนั้น ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2535 ผู้นำอาเซียนทั้ง 7 ประเทศ รวมทั้งนายกรัฐมนตรีของลาว กัมพูชา และพม่า ได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วย เขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on Southeast Asia Nuclear Weapon – Free Zone: SEANWFZ) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การจัดตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วยดินแดนเขตเศรษฐกิจจำเพาะและไหล่ทวีปของทั้ง 10 ประเทศ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยภาคี สมาชิกมีพันธกรณีที่จะไม่พัฒนา ผลิต หรือครอบครองของอาวุธนิวเคลียร์ และจะไม่อนุญาต ให้รัฐอื่นเข้ามาพัฒนา ผลิต หรือเก็บอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในดินแดนของตน ยกเว้นแต่เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้พลังงานปรมาณู เพื่อสันติ ที่มีวัตถุประสงค์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิก นอกจากนี้ ตกลงจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาชิก เพื่อดูแล การปฏิบัติต่าง ๆ ให้เป็นไปตามสนธิสัญญา SEANWFZ รวมทั้ง กำกับดูแล การแก้ไขกรณีพิพาทต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกด้วย

การลงนามในสนธิสัญญา SEANWFZ ถือได้ว่าเป็นการประกาศเจตนารมณ์ทางการเมืองครั้งประวัติศาสตร์ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของประชาคมระหว่างประเทศที่ต่อต้านการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ทุกรูปแบบ วัตถุประสงค์ของอาเซียน จะบรรลุอย่างสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากประเทศผู้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ (สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน) ซึ่งอาเซียนได้รณรงค์ในเรื่องนี้ต่อไปอย่างแข็งขัน

ประโยชน์สำคัญยิ่งที่อาเซียนได้รับจากความร่วมมือด้านการเมืองในระยะเวลาที่ผ่านมา คือการที่อาเซียนสามารถสร้างธรรมเนียมปฏิบัติของตนเองเกี่ยวกับการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกันบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ กล่าวคือ สมาชิกต่างรู้จักยับยั้งชั่งใจที่จะหลีกเลี่ยงการ

กระทำใด ๆ ที่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของเพื่อนสมาชิก แต่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน ขึ้น สมาชิกก็หลีกเลี่ยง การเผชิญหน้า แต่หันมาแก้ไขปัญหาหารือโดยสันติวิธี การเคารพในเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกอย่างเคร่งครัด

สมาชิกอาเซียนยังได้ประโยชน์จากความร่วมมือด้านการเมืองในลักษณะอื่น ๆ ด้วย อาทิ การที่สมาชิกแต่ละประเทศพ้นจากการอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง นอกจากนั้น อาเซียนยังได้กลายเป็นเวทีสำหรับประเทศสมาชิกในการแลกเปลี่ยนทัศนะ และประสบการณ์ระหว่างกันอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งส่งผลให้เกิดการถกแถลงนโยบายของแต่ละประเทศอย่างรัดกุม ในขณะที่ลดความแตกต่างกันในเรื่อง ผลประโยชน์ลง ทั้งนี้ ความใกล้ชิดกันระหว่างสมาชิกในอาเซียนทำให้สมาชิกแต่ละประเทศสามารถแสดงท่าทีตอบประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผย ก่อนที่จะสรุปเป็นท่าทีร่วมกันของอาเซียน ซึ่งมีผลเพิ่มน้ำหนักและอำนาจการต่อรองให้แก่ท่าทีร่วมกันดังกล่าวด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน ก่อนการก่อตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนนั้น ต้องพิจารณาไปถึงภูมิหลังของอาเซียนในช่วงก่อนการก่อตั้งองค์การ ทั้งเรื่องนโยบายต่างประเทศและผลประโยชน์ของประเทศผู้ก่อตั้งทั้ง 5 ประเทศตลอดจนองค์การระดับภูมิภาคที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในยุคก่อนหน้านั้นได้แก่ องค์การ SEATO และสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การจัดตั้งองค์การเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้งอาเซียนเป็นผลมาจากความหวังร่วมกันของสมาชิกผู้ก่อตั้งที่จะอาศัยองค์การที่จัดตั้งขึ้นเป็นเครื่องค้ำประกันความมั่นคงของ แต่ละประเทศภายใต้สภาวะการที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้น กำลังเป็นเวทีของความขัดแย้ง ด้านอุดมการณ์อย่างรุนแรงระหว่างมหาอำนาจซึ่งประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนเห็นว่า หนทางที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของแต่ละประเทศ คือ การสร้างภูมิภาค ให้มีเสถียรภาพและพึ่งพาตนเองแทนที่การพึ่งพามหาอำนาจดังเช่นที่เคยผ่านมา ดังนั้น อาเซียนจึงต้องอาศัยความล้มเหลวขององค์การที่จัดตั้งขึ้นก่อนหน้าเป็นอุทาหรณ์ในการกำหนดแนวทางการร่วมมือเพื่อป้องกันความล้มเหลว ตัวอย่างเช่น การจำกัดสมาชิก ไว้เฉพาะประเทศไทยในภูมิภาคเท่านั้น หรือการจัดโครงสร้างองค์การให้เป็นไปอย่างหลวม ๆ และยืดหยุ่น เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้ช่วยเกื้อกูล และเปิดโอกาสให้อาเซียนถือกำเนิดขึ้นและสามารถพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

ส่วนเรื่องความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงนั้น เนื่องจากอาเซียนก่อตั้งขึ้น ด้วยมูลเหตุทางการเมืองเป็นสำคัญ แม้ว่าถ้อยคำในปฏิญญากรุงเทพฯ พ.ศ. 2510 อันเป็นเอกสารพื้นฐานในการก่อตั้งจะระบุถึงเรื่องผลประโยชน์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ในช่วงทศวรรษแรกอาเซียนจึงทุ่มเท เวลาและกำลังงานให้แก่การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้

เพื่อให้บรรลุความไว้วางใจกัน ความพยายามในการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในขณะนั้น ได้พัฒนา มาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของอาเซียน ในการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี แปรสภาพจากการเผชิญหน้าเพื่อเอาชนะซึ่งกันและกัน มาเป็นการปรึกษาหารือเพื่อคลี่คลายปัญหา เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ บทบาทของอาเซียนต่อปัญหาระหว่างประเทศอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของอาเซียน ต่อการค้ำประกันสันติภาพ และเสถียรภาพของภูมิภาค อาทิ ปัญหาแกมพูชาในช่วงปี พ.ศ. 2522– 2534* การให้เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง การจัดการประชุม ARF และการประกาศให้เอเซียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540, หน้า 114– 115)

แนวคิดในการป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไปมักจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการป้องกันก่อนอาชญากรรมเกิดขึ้น และขั้นตอนการป้องกันหลังจากอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้วมิให้เกิดต่อไป ในการป้องกันอาชญากรรมทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ มักจะพิจารณาสาเหตุของการเกิดขึ้นของอาชญากรรมเป็นหลัก และเมื่อทราบว่าจะอะไรเป็นสาเหตุของอาชญากรรมแล้วก็จะได้ป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นหรือให้เกิดขึ้น น้อยลง

สาเหตุของอาชญากรรมมีหลายสาเหตุซึ่งอาจพอนำมาสรุปได้ 3 ประการ ได้แก่

1. สภาพหรือเงื่อนไขทางสังคม (Social conditions) ซึ่งได้แก่สภาพทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น ระบบการศึกษาไม่เหมาะสมการจัดที่อยู่อาศัยไม่พอเพียงและการระบาดของอบายมุข สภาพทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน ความยากจน การกระจายได้ไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรม และการผูกขาดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สภาพทางสาธารณสุข เช่น การปลอมปนอาหารและเครื่องดื่ม การใช้ยาในทางที่ผิดและการติดสารเสพติด เป็นต้น สภาพทางการเมือง เช่น ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง และการแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรค โดยวิถีทางการเมือง เป็นต้น และสภาพทางครอบครัว เช่น ครอบครัวแตกแยก บิดามารดาไม่เอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาเท่าที่ควร บิดามารดามีลูกมากเกินไปและความขัดแย้งภายในครอบครัว เป็นต้น
2. สภาพหรือเงื่อนไขทางจิตใจ (Mental or psychological conditions) คือ จิตใจไม่ปกติหรือวิปริต อาจโดยกรรมพันธุ์ หรืออาจเกิดจากแรงกดดันต่าง ๆ โดยสภาพทางสังคมดังกล่าวและ
3. สภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Conditions) คือ สภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรมหรือเป็นแหล่งของอาชญากรรม เช่น การสร้างที่ประกอบธุรกิจที่มี

* สงครามแกมพูชาเกิดขึ้นหลังจากแกมพูชาได้เอกราชในปี พ.ศ. 2518 และได้ดำเนินการปกครองแบบคอมมิวนิสต์มาใช้ภายใต้การปกครองของกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าเขมรแดง ต่อมาเวียดนามได้ส่งทหารจำนวนมากเข้ายึดครองแกมพูชาทำให้เกิดสงคราม

ชอกมม การสร้างที่อยู่อาศัยแออัดยัดเยียด การไม่จัดให้มีแสงสว่างพอเพียงในถนนหนทาง และที่สาธารณะ เป็นต้น

ตามแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญองค์การสหประชาชาติ การป้องกันอาชญากรรมตามสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าว อาจกระทำได้ใน 3 ระดับ คือ 1. ระดับท้องถิ่น เช่น จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือเทศบาล 2. ระดับชาติ และ 3. ระดับนานาชาติ ซึ่งใน 2 ระดับแรก คือ ระดับท้องถิ่นและระดับชาตินั้น ผู้เชี่ยวชาญได้เน้นการวางแผนป้องกันอาชญากรรมโดยการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐบาล เอกชนและภาคประชาชนโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของการวางแผนแต่ละอย่าง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกรวางแผนอย่างอื่นและเน้นการวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานยุติธรรมด้วย และแน่นอนว่าการวางแผนต่าง ๆ นั้นย่อมส่งผลต่อการวางแผนพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ เช่น การย้ายถิ่นของประชาชนจากเขตชนบทสู่เขตเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนามักจะทำให้ความมุ่งหวังของผู้อพยพเข้าสู่เมืองใหญ่สำเร็จได้ยาก และทำให้ผู้อพยพหันไปหาการกระทำความผิดเพื่อจะให้ได้สิ่งที่ตนไม่สามารถจะได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในการวางแผนป้องกันอาชญากรรมที่มีสาเหตุจากการอพยพนี้จากรายงานขององค์การสหประชาชาติแสดงให้เห็นว่า อาจทำให้สำเร็จได้ในระดับท้องถิ่น ยกตัวอย่างในประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกที่มีอาชญากรรมสูง เนื่องมาจากประชาชนในเมืองไม่รู้จักกัน ดังนั้น จึงมีการดำเนินการให้ประชาชนได้ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน จนเกิดการควบคุมอาชญากรรมโดยอัตโนมัติ วิธีการป้องกันอาชญากรรมในลักษณะนี้ถูกนำไปใช้หลายประเทศ นอกจากนี้ในการวางแผนการศึกษาจะต้องมีการประสานกับการวางแผนทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย มิฉะนั้นผู้ที่สำเร็จการศึกษาออกมาแล้วไม่ได้ประกอบอาชีพอาจมีความเครียดและก่ออาชญากรรมขึ้นได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีผลต่อการพัฒนาประเทศในทางบวกและลดโอกาสในการก่ออาชญากรรมจากสาเหตุดังกล่าว

Elmer (1978) นักอาชญาวิทยาได้เสนอแนวทางการป้องกันอาชญากรรมไว้ 2 ทาง คือ

1. การป้องกันอาชญากรรมที่มุ่งต่อบุคคล

การป้องกันอาชญากรรมโดยมุ่งต่อบุคคลนิยมกันมากในวงการป้องกันอาชญากรรม จอห์นสันได้แยกประเภทของบุคคลในสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม ด้วยกัน คือ 1. บุคคลส่วนใหญ่ได้แก่บุคคลธรรมดาที่มีการปรับตัวทางอารมณ์และทางสังคมตามธรรมดา ซึ่งไม่จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่หรือจะประกอบอาชญากรรม 2. บุคคลกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษเพราะมีการปรับตัวไม่ถูกต้องอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่ถึงขั้นจะลงมือประกอบอาชญากรรม 3. บุคคลกลุ่มที่เป็นที่รู้จักโดยหน่วยงานต่าง ๆ ว่าเป็นเด็กกระทำผิดกฎหมายหรือเป็นอาชญากรแต่ก็ยังไม่ได้ยึดถือประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพบุคคลกลุ่มนี้จะพบอยู่ในความควบคุมของระบบงานยุติธรรมต่าง ๆ และ 4. บุคคลกลุ่มที่ยึดอาชญากรรมเป็นการประกอบอาชีพ

การป้องกันอาชญากรรมก็มุ่งที่จะหยุดความเคลื่อนไหวของบุคคลใน 4 กลุ่มนี้มิให้สามารถกระทำความผิดได้ บางหน่วยงานก็มุ่งป้องกันบุคคลกลุ่มแรกโดยพยายามป้องกันพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม มิให้เกิดขึ้นโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การกีฬา การรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรม การพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาการศึกษา และการให้การศึกษอบรมทางศาสนา เป็นต้น ในการป้องกันต่อบุคคลกลุ่มที่ 2 มิให้ประกอบอาชญากรรม วิธีการเข้าถึงบุคคลนั้นก่อนประกอบอาชญากรรมเป็นวิธีการที่ทำกันอยู่ เช่น สถานแนะนำเด็ก หน่วยงานแก้ไขบำบัดต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ทำงานกับเด็ก เป็นต้น ซึ่งสนใจเด็กที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพ

สำหรับบุคคลกลุ่มที่ 3 การป้องกันอาชญากรรมจะเน้นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งหมายความว่าบุคคลกลุ่มที่ได้กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งหมายความว่าบุคคลกลุ่มที่ได้กระทำความผิดมาก่อนจนถูกนำไปฟ้องร้องดำเนินคดีไปจนจบกระบวนการ คือ ศาลพบว่าได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง และมีคำพิพากษาให้ดำเนินการกับจำเลยโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อมิให้ซ้ำอาชญากรรมประกอบอาชญากรรมต่อไป ในกรณีนี้ระบบงานยุติธรรมต่าง ๆ ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันอาชญากรรม

ดังที่กล่าวมาวิธีการป้องกันอาชญากรรมโดยมุ่งต่อบุคคลส่วนใหญ่จึงมีที่มาจาก 2 ทฤษฎี คือ 1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อขยับยั้ง มาจากนักอาชญาสำนักคลาสสิก และ 2. ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด มาจากนักอาชญาวิทยาสำนัก Positive อย่างไรก็ดี ทั้ง 2 ทฤษฎี ดังที่ใช้อยู่ในระบบงานยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันไม่อาจขยับยั้งกลุ่มบุคคลกลุ่มที่ 3 และกลุ่มอื่น ๆ มิให้ประกอบอาชญากรรมหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่ถูกลงโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดีได้ทุกคน เพราะอัตราอาชญากรรมในสังคมยังคงเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านปริมาณและความรุนแรง

2. การป้องกันที่มุ่งต่อสภาวะแวดล้อม นักอาชญาวิทยาบางท่านจึงหันมาเอาใจใส่กับสภาวะแวดล้อมในการป้องกันอาชญากรรม เช่น เจฟเฟรี และนิวแมน ได้นำเสนอทฤษฎีที่มุ่งต่อการป้องกันโดยการแก้ไขปรับปรุงสิ่งแวดล้อมก่อนที่อาชญากรรมเกิดขึ้นเพื่อมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นได้ง่ายทั้งนี้ ทัศนะของนิวแมนเน้นที่การทำให้การประกอบอาชญากรรมทำได้ยากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ส่วนเจฟเฟรีนั้นพิจารณาประเด็นพื้นฐานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนและทฤษฎีการเรียนรู้

จากแนวคิดของนักอาชญาวิทยาทั้ง 2 ข้างต้นมาตรป้องกันอาชญากรรม อาจครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. มาตรการออกแบบทางกายภาพสำหรับถนน สวนสาธารณะ สถานีรถประจำทางหรือรถไฟ อาคารที่อยู่อาศัย หรืออาคารร้านค้า และอื่น ๆ มาตรการดังกล่าวนี้เป็นเรื่องทางด้านสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในการวางผังเมือง

2. การสร้างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจนำมาใช้กับผู้ที่จะเป็นเหยื่อหรือเป็นอาชญากร มาตรการนี้อาจเริ่มจากการใช้กลุ่มคนต่าง ๆ ในการป้องกันอาชญากรรมไปจนถึงวิธีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของอาชญากรหรือลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อ เป้าหมายสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมคือการประสานประสานการออกแบบทางกายภาพกับพฤติกรรมของคน ซึ่งก่อให้เกิดวิธีการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อมในการแก้ไขปัญหานั้น สิ่งแวดล้อมถูกออกแบบไม่เพียงเฉพาะเพื่อป้องกันอาชญากรรมเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมที่ดีด้วย การพัฒนาดังกล่าวรวมถึงรูปแบบกายภาพ/พฤติกรรม สำหรับสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ทางการศึกษา ทางหมู่บ้าน และอื่น ๆ ทำนองเดียวกันคำว่ากรออกแบบสิ่งแวดล้อมหมายถึงสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

3. ระบบเตือนภัยและควบคุมสอดส่องทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐได้ดำเนินการโดยตำรวจ การใช้วิธีการสอดส่องต่าง ๆ ต้องผสมกลมกลืนกับการป้องกันอาชญากรรมอย่างอื่นด้วย

4. ลักษณะทางเศรษฐกิจของการป้องกันอาชญากรรม เช่น การใช้พลังตลาดเศรษฐกิจเพื่อควบคุมอาชญากรรม โดยผู้ประกอบการสูงอาจมองว่าองค์กรอาชญากรรมการส่งออกยาเสพติดเป็นปัญหาการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ

5. กฎหมายอาญาอาจถูกนำมาใช้เป็นมาตรการป้องกันอาชญากรรมอย่างหนึ่ง โดยกระบวนการแก้ไขไม่ให้เป็นอาชญากรรมอีกต่อไป

ในเรื่องเดียวกันนี้ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ (2531) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยาได้นำแนวคิดของเจฟฟรี และนิวแมน ตลอดจน คนอื่น ๆ มาพัฒนาและตั้งเป็นทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ตามแนวความคิดของประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม มุ่งลดโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อบุคคล ที่มีแนวโน้มที่จะทำผิดกฎหมายหรือไม่ทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการควบคุมอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตเหมาะสมหรือยอมรับกันได้ สารสำคัญของทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม จากสภาพแวดล้อมประกอบด้วยทฤษฎีย่อย 4 ทฤษฎี ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายกับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมาย

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกละเมิดกฎหมายกับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ก่อให้เกิดพฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายกับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแล้ว

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกละเมิดกฎหมายกับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย ก่อให้เกิดพฤติกรรมละเมิดกฎหมายแล้ว

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมข้างต้นจะเห็นได้ว่าถ้าทำให้คนมีสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยหรือไม่ก็ตาม คนผู้นั้นก็ย่อมจะไม่ทำผิดกฎหมาย ซึ่งการออกแบบผังเมืองหรือจัดที่อยู่อาศัยไม่ให้เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรม ก็อาจมีส่วนทำให้ลดอาชญากรรมลงได้ แต่อย่างที่กลซิแนน ได้กล่าวไว้ว่าการออกแบบผังเมืองหรือจัดที่อยู่อาศัยที่ไม่เปิดโอกาสให้ประกอบอาชญากรรมไม่อาจกระทำได้ทุกแห่งเพราะฉะนั้นสถานที่ที่มีการออกแบบผังเมืองดีและมีการป้องกันอาชญากรรมที่ดีอาชญากรก็จะไม่ไปรบกวน แต่สถานที่อื่น ๆ ที่มีการออกแบบผังเมืองและการป้องกันอาชญากรรมไม่ดีก็จะมีอาชญากรไปรบกวน เนื่องจากในปัจจุบันการคมนาคมและการขนส่งมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

อย่างไรก็ดี การศึกษาแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมนี้ทำให้เราเข้าใจพฤติกรรมของอาชญากร และปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา ระบบ กลไก ตลอดจน การสร้างเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา

แนวความคิดเรื่องการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา นั้นเริ่มเกิดขึ้น เมื่อคณะมนตรีแห่งยุโรป (Council of Europe) ได้รับเอาอนุสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ค.ศ. 1959 (European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, 1959) เนื่องจากมีแนวความคิดดั้งเดิมในกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายอาญาว่า กฎหมายของรัฐใดก็พึงใช้เฉพาะในรัฐนั้น ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของการใช้เขตอำนาจของรัฐ ในขณะที่อาชญากรรม มีพัฒนาการโดยมิได้จำกัดขอบเขตของการกระทำเพียงภายในรัฐหนึ่งเท่านั้น หากแต่มีการกระทำข้ามพรมแดนจากรัฐหนึ่งไปอีกรัฐหนึ่งจึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งผ่านข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ระหว่างรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามแดนเหล่านี้ ซึ่งความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญาที่ชัดเจนที่สุดคือ การทำให้เกิดพันธกรณีทางกฎหมายร่วมกันที่รัฐผู้ร่วมลงนามรับรองจะต้องนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังในลักษณะกฎหมายระหว่างประเทศแบบต่าง ๆ เช่น สนธิสัญญาอนุสัญญาพิธีสาร และความตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้คณะมนตรีแห่งยุโรปได้

ร่วมกันจัดทำอนุสัญญาฯ ขึ้น ซึ่งความร่วมมือเช่นนี้เป็นที่ยอมรับโดยบางส่วนของรัฐผู้รับคำร้องขอความช่วยเหลือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐผู้ร้องขอกับรัฐผู้รับ คำร้องขอ ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือในแง่ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับความผิดทางอาญาระหว่างประเทศ ทั้งนี้ รัฐที่ทำสนธิสัญญากันต่างยอมรับต่อพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติต่ออีกฝ่ายหนึ่งภายใต้สนธิสัญญานั้นตามหลัก *Pacta sunt servanda* ทำให้ความกังวลในเรื่องการยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนหมดไป เนื่องจากรัฐยอมทำสนธิสัญญา นอกจากนี้ในสนธิสัญญาเช่นว่าก็จะมิใช่ข้อบทที่ระบุไว้วิธีการต่าง ๆ เป็นไปตามกฎหมายของรัฐที่รับคำร้องขอซึ่งเท่ากับว่ากฎหมายภายในของรัฐผู้รับคำขอเปิดช่องให้ทำได้เพียงใดก็จะทำได้เพียงนั้นเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นหากรัฐทั้งสอง (รัฐที่รับคำร้องขอกับรัฐที่ร้องขอ) ต่างมีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนและสนธิสัญญาโอนตัวนักโทษระหว่างกันด้วยแล้วก็จะยิ่งทำให้การร่วมมือกันในทางอาญาครบวงจร (สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร และพรชัย คำณวิวัฒน์, 2555, หน้า 91 – 92)

Stephen (1982 อ้างถึงใน ชิตพล กาญจนกิจ, 2559, หน้า 61) ได้ให้นิยามคำว่า วิถีปฏิบัติระหว่างประเทศ (International regimes) ว่าเป็นชุดของหลักการ (Principles) ปทัสถาน (Norms) กฎระเบียบ (Rules) และกระบวนการตัดสินใจ (Decision-making procedures) ซึ่งเกิดขึ้นจากการเห็นพ้องร่วมกันของตัวแสดงต่าง ๆ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน

จากการที่แต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง จึงทำให้รัฐย่อมมีอำนาจและความชอบธรรมที่จะออกกฎหมายบังคับใช้ภายในรัฐของตนได้ หรือที่เรียกว่า “เขตอำนาจของรัฐ” โดยหลักการใช้เขตอำนาจของรัฐที่กฎหมายระหว่างประเทศรับรองนั้นมีดังนี้

1. หลักการใช้เขตอำนาจของรัฐโดยอาศัยหลักดินแดน (Territorial principle)

เนื่องจากรัฐมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอาณาเขตของตน หลักดินแดนจึงหมายความว่าใช้เขตอำนาจของรัฐเหนืออาณาเขตของรัฐนั้น ๆ กล่าวคือ มีอำนาจเหนือบริเวณที่เป็นแผ่นดิน (Land) ส่วนของทะเล หรือที่เรียกกันว่าทะเลอาณาเขต (Territorial sea) และให้หมายความรวมถึงส่วนที่เหนือขึ้นไป (Air space) และได้ผิวดิน (Subsoil) หรือพื้นดินท้องทะเล (Sub-bed) ซึ่งเป็นอาณาเขตของรัฐนั้น ๆ ด้วย แต่มิได้มีความจำกัดเพียงเท่านี้ ยังหมายความรวมถึงการใช้เขตอำนาจของรัฐเหนือส่วนของทะเลที่รัฐสามารถใช้เขตอำนาจได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น เขตต่อเนื่อง (Contiguous zone) เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive economic zone) และไหล่ทวีป (Continental shelf) อีกด้วย แต่การใช้อำนาจอธิปไตยเหนือเขตที่รัฐมีเพียงอำนาจและสิทธิบางประการย่อมมีข้อจำกัดด้วย เช่น การใช้อำนาจอธิปไตยในเขตเศรษฐกิจจำเพาะย่อมมีข้อจำกัดมากกว่าการใช้เขตอำนาจของรัฐในทะเลอาณาเขตหรือเหนือ

ดินแดน หลักดินแดนนี้ถือได้ว่าเป็นหลักที่สำคัญที่สุด โดยเป็นหลักที่กำหนดให้ การกระทำ ความผิดเกิดขึ้นในรัฐโดยอ้อมตกอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้น ๆ ไม่ว่าผู้กระทำความผิดหรือ ผู้เสียหายจะมีสัญชาติใด ในทำนองกลับกันการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของรัฐ แม้ว่า ผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหายจะเป็นคนสัญชาติของรัฐนั้นก็ตามที่มาอาจนำกฎหมายของรัฐ ดังกล่าวไปใช้บังคับกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนอกรัฐนั้น ๆ ได้ การใช้เขตอำนาจของรัฐโดย อาศัยหลักดินแดนปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 4 วรรคหนึ่ง*

อย่างไรก็ตามการกระทำความผิดอาญาอ้อมไม่เพียงกระทำความผิดในอาณาเขต ของรัฐหนึ่งรัฐใดเป็นการแน่นอน แต่การกระทำความผิดอาจเกิดขึ้นคาบเกี่ยวกับอาณาเขตของรัฐ สองรัฐ ซึ่งหลักดินแดนนี้ได้รับการยอมรับให้นำไปใช้กับกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญานั้น เริ่มต้นขึ้นในดินแดนของรัฐนั้น ๆ แต่ไปสิ้นสุดในรัฐอื่นหรือที่เรียกว่า “เขตอำนาจทางดินแดนที่เป็นอัตวิสัย” (Subjective territorial jurisdiction) และในกรณีที่การกระทำความผิดอาญาเริ่มต้นที่ รัฐอื่น ๆ แต่ผลสิ้นสุดที่รัฐนั้น ๆ ที่เรียกว่า “เขตอำนาจทางดินแดนที่เป็นภาวะวิสัย” (Objective territorial jurisdiction) ซึ่งมีผลทำให้รัฐทั้งสองต่างมีเขตอำนาจในกรณีนี้ด้วยกันทั้งสิ้น และในส่วนของประเทศไทยได้ยอมรับหลักเขตอำนาจทางดินแดน ที่เป็นภาวะวิสัยโดยปรากฏอยู่ในประมวล กฎหมายอาญามาตรา 5 ** และยังขยายไปถึงการลงโทษตัวการผู้ใช้และผู้สนับสนุนที่กระทำการ นอกราชอาณาจักร เนื่องจากถือว่าการสนับสนุนหรือการใช้ให้กระทำความผิดนั้นอาศัยความผิด ของตัวการที่ลงมือกระทำ การสนับสนุนหรือการใช้ให้กระทำความผิดไม่เป็นความผิดในตัวเอง จึง ถือว่าการสนับสนุนและการใช้ให้กระทำความผิดเป็นความผิดขึ้น ณ ที่ความผิดที่การสนับสนุน หรือการใช้ให้กระทำความผิดได้เกิดขึ้น ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 6 ***

2. หลักการใช้เขตอำนาจของรัฐโดยอาศัยหลักสัญชาติ (Nationality Principle)

* ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 4 ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย
การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร

** ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 5 ความผิดใดที่กระทำความผิดแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดได้กระทำในราชอาณาจักรก็ดี ผลแห่งการกระทำเกิดใน ราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้นเกิดในราชอาณาจักร หรือโดยลักษณะแห่งการกระทำ ผลที่เกิดขึ้นควรเกิดใน ราชอาณาจักร หรือย่อมจะเล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดในราชอาณาจักรก็ดีให้ถือว่าความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร

*** ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 6 ความผิดใดที่ได้กระทำในราชอาณาจักร หรือที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้การ กระทำของผู้เป็นตัวการด้วยกัน ของผู้สนับสนุน หรือของผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ก็ให้ถือว่า ตัวการ ผู้สนับสนุน หรือผู้ใช้ให้กระทำได้กระทำในราชอาณาจักร

หลักนี้ถือเป็นจุดเกาะเกี่ยวอีกประการหนึ่งในการที่รัฐเจ้าของสัญชาติ สามารถใช้อำนาจของตนเหนือบุคคลหรือทรัพย์สินที่มีสัญชาติของรัฐนั้น ได้ไม่ว่าบุคคลหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ที่ใดก็ตาม กล่าวคือ เป็นหลักการที่กำหนดการใช้กฎหมายโดยอาศัยสัญชาติของบุคคล กฎหมายของรัฐโดยยอมให้บังคับและคุ้มครองคนของรัฐนั้น ๆ ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดกฎหมายอาญาของรัฐโดยยอมให้บังคับกับบุคคลที่ถือสัญชาติของรัฐนั้นไม่ว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นในหรือนอกราชอาณาจักร สำหรับประเทศไทยนั้น การใช้เขตอำนาจของรัฐโดยอาศัยหลักการนี้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการกระทำความผิดนั้นมิได้เกิดในราชอาณาจักรโดยตรง แต่เป็นการกระทำความผิดที่อาศัยสัญชาติของเรือหรืออากาศยานที่ถือสัญชาติของรัฐนั้น ๆ เป็นจุดเกาะเกี่ยวในการบังคับใช้ หลักดินแดน และบทบัญญัติดังกล่าวยังเป็นการยืนยันว่า เรือไทย หรืออากาศยานไทยหาใช้ดินแดนของประเทศไทยหรือราชอาณาจักรไทยไม่ ดังนั้น จึงบัญญัติให้การกระทำความผิดอาญาในเรือไทยหรืออากาศยานไทยดังกล่าว “ถือว่า” เป็นการกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย นอกจากนี้ยังพิจารณาจากสัญชาติของผู้กระทำความผิด และสัญชาติของผู้เสียหายซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 8 และมาตรา 9* อีกด้วย หลักนี้เป็นหลักในการใช้

*ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 8 ผู้ใดกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และ

(ก) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนไทย และรัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ หรือ

(ข) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนต่างด้าว และรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหาย และผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ

ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งระบุไว้ต่อไปนี้จะต้องรับโทษภายในราชอาณาจักร คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดขึ้นตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 มาตรา 218 มาตรา 221 ถึงมาตรา 223 ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 220 วรรคแรก และมาตรา 224 มาตรา 226 มาตรา 228 ถึงมาตรา 232 มาตรา 237 และมาตรา 233 ถึงมาตรา 236 ทั้งนี้ เฉพาะเมื่อเป็นกรณีต้องระวางโทษตามมาตรา 238

(2) ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 264 มาตรา 265 มาตรา 266(1) และ (2) มาตรา 268 ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 267 และมาตรา 269

(2/1) ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 269/1 ถึงมาตรา 269/7

(2/2) ความผิดเกี่ยวกับหนังสือเดินทางตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 269/8 ถึงมาตรา 269/15

(3) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 มาตรา 280 และมาตรา 285 ทั้งนี้ เฉพาะที่เกี่ยวกับมาตรา 276

(4) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290

(5) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 298

(6) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 306 ถึงมาตรา 308

(7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 312 ถึงมาตรา 315 และมาตรา 317 ถึงมาตรา 320

(8) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336

(9) ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 337 ถึงมาตรา 340

(10) ความผิดฐานฉ้อโกง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 341 ถึงมาตรา 344 มาตรา 346 และมาตรา 347

(11) ความผิดฐานข่มขืน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 352 ถึงมาตรา 354

(12) ความผิดฐานรับของโจร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 357

อำนาจของรัฐ ในลักษณะเป็นการบังคับและให้ความคุ้มครองแก่คนสัญชาติของตนโดยมักใช้ประกอบกับหลักดินแดน เพื่ออุดช่องโหว่ ของกฎหมาย (Lacunae) ในกรณีที่บุคคลผู้กระทำความผิดหลบหนีไปจากดินแดนอาณาเขตของตน

3. หลักการใช้เขตอำนาจของรัฐ โดยอาศัยหลักป้องกัน (Protective principle)

เป็นหลักที่ให้อำนาจรัฐมีเขตอำนาจเหนือการกระทำความผิดบางประเภทเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของรัฐแม้ว่าการกระทำนั้นจะเกิดนอกอาณาจักร (Extraterritorial crimes) ก็ตามแต่การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ผลประโยชน์ของรัฐนั้น โดยตรง อาจกล่าวได้ว่าทุกรัฐ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจลงโทษผู้ที่กระทำการอันถือได้ว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง หรือเศรษฐกิจ หรือที่นักกฎหมายรู้จักกันในลักษณะของ Long-arm jurisdiction โดยประเทศมหาอำนาจดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา มักใช้หลักนี้ในการจับกุมผู้กระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศตน อีกทั้งในส่วนของ ประเทศไทยหลักการนี้ยังปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7 (1), (2) และ (2 ทวิ) * จะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกัน และปราบปรามการกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือต่อรัฐบาลของรัฐนั้น หรือต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะมีสัญชาติของรัฐนั้นหรือไม่

4. หลักการใช้เขตอำนาจของรัฐ โดยอาศัยหลักสากล (Universality Principle)

เป็นหลักยกเว้นของหลักดินแดนอีกประการหนึ่ง โดยมีที่มาจากความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการปราบปรามอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) ซึ่งเป็นการกระทำที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อชาติระหว่างประเทศ เช่น ความผิด ฐานโจรสลัด (Piracy) การค้าทาส

(13) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 358 ถึงมาตรา 360

มาตรา 9 เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 166 และมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 นอกอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร

* ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 7 ผู้ใดกระทำความผิดดังระบุไว้ต่อไปนี้ นอกอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129

(1/1) ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 135/1 มาตรา 135/2 มาตรา 135/3 และมาตรา 135/4

(2) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 249 มาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 และมาตรา 266 (3) และ (4)

(2 ทวิ) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 282 และมาตรา 283

(3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

(Slave trade) การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมสงคราม (War crime) การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติหรือการแบ่งแยกสีผิว (Apartheid) เป็นต้น กล่าวคือ ประเทศใดที่จับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาและลงโทษตามกฎหมายของประเทศนั้น โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติของผู้กระทำความผิดหรือของผู้เสียหายและไม่ต้องคำนึงถึงสถานที่ที่ความผิดได้เกิดขึ้นด้วย ซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7

5. หลักการใช้เขตอำนาจของรัฐ โดยอาศัยสนธิสัญญา (Treaty)

เป็นหลักที่ยอมรับว่ารัฐหนึ่งสามารถใช้บังคับกฎหมายของตนในดินแดนของรัฐอีกรัฐหนึ่งได้ หากว่ารัฐนั้นให้ความยินยอมซึ่งความยินยอม ทั้งนี้ มักอยู่ในรูปของสนธิสัญญา เช่น กรณีของการใช้ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritorial jurisdiction) กล่าวคือ การยินยอมให้รัฐอื่นที่มีรัฐเจ้าของดินแดนมีเขตอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการศาลเหนือคนชาติของตน และโดยมากการใช้เขตอำนาจ ในลักษณะนี้มักอยู่ในรูปของสนธิสัญญาทวิภาคี (bilateral treaty) หรือกรณีรัฐภาคีอื่น ๆ แห่งสนธิสัญญา ใช้เขตอำนาจของตนเหนือการกระทำความผิดบางประการโดยมิวัตถุประสงค์ในการควบคุมหรือปราบปรามการกระทำบางอย่างที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา และมักอยู่ในรูปของสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral treaty)

จากหลักการใช้เขตอำนาจของรัฐทั้ง 5 หลักข้างต้น หลักการที่สำคัญที่สุดคือ หลักดินแดน ซึ่งถือเป็นหลักการทั่วไป ส่วนหลักการอื่น ๆ เป็นเพียงข้อยกเว้นของหลักดินแดน ซึ่งกฎหมายยอมรับในการขยายอำนาจการบังคับใช้เขตอำนาจในบางกรณีเท่านั้น จึงก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมในปัจจุบันที่มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เมื่อมีปัจจัยเกี่ยวกับการใช้เขตอำนาจของรัฐอยู่ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายและดำเนินคดีอาญานอกอาณาเขตแดนของรัฐของตนได้ และการกระทำความผิดของอาชญากรก็มิได้จำกัดอยู่เพียงในอาณาเขตดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการป้องกันและปราบปรามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของการประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้ ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องสละข้อจำกัดบางประการที่เป็นอุปสรรคในการปราบปรามอาชญากรรม และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา (International cooperation in criminal matters) ขึ้น ซึ่งหมายความถึงความร่วมมือในการที่จะดำเนินการระหว่างกันในเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา โดยเริ่มตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน ตลอดจนถึงขั้นการพิจารณาดำเนินคดีอาญา อาจกล่าวได้ว่ามีความหมายครอบคลุมกว้างขวางในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการโอนตัวนักโทษ (Transfer of sentenced persons) และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา (ซมลวรรณ เศรษฐมณีกุล, 2550, หน้า 8-14)

รูปแบบของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา

หากพิจารณาในหลักเกณฑ์กว้าง ๆ โดยอาศัยกรอบตามกฎหมายแล้ว อาจกล่าวได้ว่า มี 3 ระดับด้วยกัน ดังนี้

1. ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ในรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal assistance) เป็นความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมากมักเป็นการให้ความร่วมมือกันในระดับเจ้าหน้าที่กันเองโดยการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ซึ่งมักเป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องเล็กน้อยไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณารายละเอียดมากนัก เช่น การร้องขอให้ตรวจสอบหนังสือเดินทาง เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้แทบในทันที แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระดับนี้จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณในการดำเนินการค่อนข้างสูง และเป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะของคดีต่อคดี

2. ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ในรูปแบบกึ่งทางการ (Semiformal assistance) เป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่ต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นกรณีพิเศษ หากเป็นไปได้ตามความตกลงหรือความร่วมมือภายใต้หน่วยงานระหว่างประเทศที่รับผิดชอบ ในเรื่องทางกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ เช่น องค์กรตำรวจสากล (International Police Criminal Organization : INTERPOL) สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป (European Police Office : EUROPOL) เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่ประจำอยู่ในแต่ละประเทศ ย่อมมีอำนาจดำเนินการภายในประเทศนั้น ๆ

3. ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในรูปแบบอย่างเป็นทางการ (Formal assistance) คือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่มีลักษณะต่างตอบแทน อย่างไรก็ตามหนึ่งระหว่างประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอความช่วยเหลือ สำหรับการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ในรูปแบบอย่างเป็นทางการนี้สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ

3.1 ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โดยไม่มีข้อตกลงต่อกัน หมายความว่า การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศต่อกัน โดยประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอมิได้มีข้อตกลงระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษรต่อกัน แต่ทั้งสองประเทศอาศัยหลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันหลักดังกล่าวคือ หลักไมตรีจิตระหว่างประเทศ (Comity) และหลักถ้อยที่ถ้อยประดีบัติ หรือหลักต่างตอบแทน (Reciprocity) กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ โดยรัฐหนึ่งให้สิทธิพิเศษแก่คนในบังคับของอีกรัฐหนึ่งภายใต้เงื่อนไขว่าคนในบังคับของรัฐที่ให้สิทธิพิเศษนั้นจะได้รับสิทธิพิเศษ

ในการทำงานเดียวกันจากอีกรัฐหนึ่ง อันอาจกล่าวได้ว่า ประเทศผู้รับคำร้องขออาจให้ความช่วยเหลือได้แม้ไม่มีมีข้อตกลงใดต่อกัน หากประเทศผู้ร้องขอ แสดงว่าจะให้ความช่วยเหลือในการทำงานเดียวกันเมื่อประเทศผู้รับคำร้องขอร้องขอ ซึ่งการให้ความร่วมมือในรูปแบบนี้อาจกระทำได้โดยการออกเป็นกฎหมายภายใน สำหรับประเทศไทยนั้นหลักการนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 9 (1) และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา พ.ศ. 2535 โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติให้นำหลักถ้อยที่ถ้อยประติบัติมาใช้บังคับ โดยระบุดังกรณีที่ประเทศผู้ร้องขอมิได้มีสนธิสัญญากับประเทศไทยให้ส่งคำร้องขอ โดยวิถีทางการทูต (Diplomatic channels) ในทางปฏิบัติก็จะส่งผ่านสถานเอกอัครราชทูตของประเทศที่ร้องขอมายังกระทรวงการต่างประเทศของไทยหรืออาจส่งคำร้องขอผ่านกระทรวงการต่างประเทศของผู้ร้องขอมายังสถานเอกอัครราชทูตไทยที่ประจำอยู่ประเทศนั้น ๆ ก็ได้

3.2 ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โดยมีข้อตกลงต่อกัน หมายความว่า การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศต่อกัน โดยประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอมีข้อตกลงระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษรต่อกัน โดยข้อตกลงนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีหรือระหว่างรัฐสองรัฐ (Bilateral) เช่น สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ค.ศ. 1986 สนธิสัญญาระหว่าง รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับ รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ค.ศ. 1994 เป็นต้น หรืออาจเป็นสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศใน ระดับพหุภาคีหรือระหว่างหลายรัฐ (Multilateral) ก็ได้ ซึ่งได้แก่อนุสัญญา (Convention) ต่าง ๆ อันเป็นความตกลงระหว่างประเทศมากกว่า 2 ประเทศขึ้นไป โดยอาจมีกลุ่มประเทศจำนวนหนึ่งเป็นแกนนำในการจัดทำและเปิดโอกาสให้ประเทศอื่น ๆ เข้าเป็นภาคีแม้จะมีได้เข้าร่วมเจรจาตั้งแต่ในชั้นแรก

ทั้งนี้ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากลมี ดังนี้

1. การสืบพยานบุคคลและการสอบปากคำบุคคล
2. การจัดหาให้ซึ่งเอกสารบันทึก และพยานหลักฐาน
3. การส่งเอกสาร
4. การปฏิบัติตามคำร้องขอในการค้นและยึด
5. การโอนตัวบุคคลที่ถูกกักขังเพื่อการสืบพยานบุคคล
6. การสืบหาตัวบุคคล
7. การเริ่มกระบวนการทางอาญาตามคำร้องขอ
8. การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการริบทรัพย์สิน

เงื่อนไขของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา

1. หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ

ตามความหมายในพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2535 หมายความว่าถ้ารัฐ ก ซึ่งไม่มีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญากับประเทศไทยต้องการจะขอความช่วยเหลือจากประเทศไทย รัฐ ก นั้น ก็จะต้องแจ้งมาในคำร้องขอนั้นว่าตนยินดีจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญาแก่ประเทศไทยในอนาคตด้วยซึ่งการให้ความช่วยเหลือนั้นประเทศไทยอาจจะไม่มีกรณีที่จะต้องร้องขอความช่วยเหลือดังกล่าวเลยก็ได้ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยว่าต้องขอความช่วยเหลือจากประเทศนั้นนั้นหรือไม่ถ้ามีเมื่อใดประเทศนั้นก็ต้องให้ความช่วยเหลือตามที่มิพ้นระกรณีไว้ อนึ่ง การที่รัฐ ก ระบุว่าจะปฏิบัติตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อไทยในกรณีนั้น แม้ถ้อยแถลงดังกล่าวจะไม่เป็นจุดที่สัญญาแต่ก็เป็นถ้อยแถลงฝ่ายเดียวที่มีผลผูกพันทางสนธิสัญญา หมายความว่า รัฐ ก นั้นผูกพันตามถ้อยแถลงดังกล่าวเพียงแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่ผูกพันประเทศไทยในอนาคตว่าจะต้องให้ความช่วยเหลือทางอาญาแก่รัฐ ก นั้นอีกในอนาคต และหากประเทศนั้นจะขอความช่วยเหลือมายังประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งก็ คงไม่จำเป็นต้องระบุในคำร้องขอความช่วยเหลืออีกว่าจะถือหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติเพราะเคยยอมรับหลักการนี้ไว้แล้ว ทั้งนี้ การให้ความช่วยเหลือทางอาญานั้น คงไม่จำกัดขอบเขตเฉพาะเรื่องที่เคยขอความช่วยเหลือกัน แต่จะสามารถทำได้เพียงใดนั้นย่อมเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐซึ่งประเทศไทยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาตามพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 (2) ซึ่งกำหนดให้ใช้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ในกรณีกรณีที่ประเทศที่ร้องขอ ไม่มีสนธิสัญญาระหว่างกันนี้กับประเทศที่รับคำร้องขอตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ระบุให้ส่งคำร้องโดยวิธีทางการทูต ซึ่งในทางปฏิบัติจะส่งผ่านสถานเอกอัครราชทูตของที่ร้องขอมายังกระทรวงต่างประเทศหรืออาจส่งผ่านกระทรวงการต่างประเทศของประเทศที่ร้องขอมายังสถานเอกอัครราชทูตไทยที่ประจำอยู่ในประเทศนั้น ๆ โดยที่การส่งผ่านวิธีทางการทูตย่อมไม่ได้หมายความว่าไปถึงการส่งผ่านสถานกงสุลของประเทศนั้น ๆ

2. หลักความผิดสองรัฐ (Double criminality)

ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเป็นมาตรการสนับสนุนการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอน โดยมักเป็นคดีเกี่ยวข้องกับหลายประเทศ พยานหลักฐานบางส่วนอาจอยู่ในต่างประเทศ รวมทั้งผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดบางคนอาจอยู่ต่างประเทศ ดังนั้น การได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากต่างประเทศ การขอตัวผู้กระทำความผิดจากต่างประเทศ และเรื่องอื่น ๆ ตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญานั้น

จำเป็นต้องคำนึงถึงอำนาจอธิปไตย และกฎหมายภายในของรัฐที่จะมีความร่วมมือกันด้วย ซึ่งการให้ความร่วมมือนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคำร้องขอความช่วยเหลือนั้นมีมูลความผิดตามกฎหมายของทั้งประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอ ในทางกฎหมายเรียกว่า “หลักความผิดสองรัฐ (Double criminality)”

หลักความผิดสองรัฐนี้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา ในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน โดยเป็นความมุ่งหวังที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการส่งตัวบุคคลที่กระทำความผิดในประเทศหนึ่งและหลบหนีการลงโทษไปอยู่อีกประเทศหนึ่งให้กลับไปรับโทษในประเทศที่ความผิดเกิดขึ้น ภายหลังจากพลวัติของกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาได้กำหนดหลักความผิดสองรัฐเป็นหลักเกณฑ์การขอและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โดยเป็นความพยายามในการแก้ไข ปัญหาความแตกต่างกันของกฎหมายสารบัญญัติ เนื่องจากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศอาจบัญญัติฐานความผิดไว้แตกต่างกันทำให้คำร้องขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศไม่อาจก้าวล่วงอำนาจอธิปไตยและกฎหมายภายในของรัฐอื่นได้

ปัจจุบันประเทศไทยมีสนธิสัญญาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (Mutual Legal Assistance Treaty: MLAT) แบบทวิภาคีกับต่างประเทศทั้งหมด 14 ประเทศ ได้แก่

1. สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2529
2. สหราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2537
3. แคนาดา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2537
4. ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2540
5. นอร์เวย์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2542
6. จีน เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2546
7. เกาหลีใต้ เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2546
8. อินเดีย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547
9. โปแลนด์ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547
10. ศรีลังกา เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2547
11. เปรู เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2548
12. เบลเยียม เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548
13. ออสเตรเลีย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 และ
14. ยูเครน

โดยความผิดทางอาญาที่ประเทศไทยและรัฐภาคีสามารถยกขึ้นเป็นมูลเหตุแห่งคำร้องขอความช่วยเหลือแก่กัน ตามหลักความผิดสองรัฐ เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง เป็นต้น ซึ่งเป็นความผิดทั่วไปอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ส่วนความผิดในเรื่องอื่น ๆ กฎหมายภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือทั้งสองประเทศ มิได้กำหนดไว้เป็นความผิด เพราะบริบททางสังคมของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันทำให้ความเข้มข้นของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ต่างกันด้วย เช่น ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์พระราชินีรัชทายาทและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ความผิดเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ ในระดับทวิภาคีสันธิประเทศไทยต้องปฏิบัติตามสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งได้นำหลักความผิดสองรัฐมาใช้เป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาคำขอและการให้ความร่วมมือตามสนธิสัญญา ดังนี้

ข้อ3 วรรค 1 ที่กำหนดให้ “ภาคีผู้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือถ้าภาคีนั้นเห็นว่า...

จ. คำร้องขอความช่วยเหลือเกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือการลงโทษ บุคคลเกี่ยวกับการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำซึ่งถ้าได้เกิดขึ้นในภาคีผู้รับคำร้องขอจะไม่ใช่ความผิดตามกฎหมายของภาคีดังกล่าว เว้นแต่ภาคีผู้รับคำร้องขออาจให้ความช่วยเหลือได้ถ้ากฎหมายภายในของภาคี ผู้รับคำร้องขออนุญาตให้กระทำได้ แม้ว่าการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำดังกล่าวจะไม่ใช่ความผิดตามกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ”

ในขณะที่สหภาพยุโรปมีนำหลักความผิดสองรัฐมาใช้ โดยที่รัฐสมาชิกยินยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้องค์กรกลางของประชาคมดำเนินการเพื่อปกป้องค่านิยมร่วมกันเรียกว่า “การละเว้นอย่างสร้างสรรค์ (Constructive abstention)” (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2561, หน้า 4, 7-9) กล่าวคือ สหภาพยุโรปมีการบริหารจัดการความร่วมมือในเรื่องทางอาญาอย่างเป็นระบบโดยมีการจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นเรียกว่า “องค์กรเหนือรัฐ” เพื่อประสานงาน ควบคุมดูแล ในเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศสมาชิก และขับเคลื่อนงานด้านความมั่นคงของสหภาพยุโรปให้เข้มแข็งสามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามพรมแดนจากการกำหนดนโยบายเดียวเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคม โดยที่ประเทศสมาชิกยอมสละอธิปไตยบางส่วนให้องค์กรดังกล่าวเข้ามาทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป (Europol) หน่วยความร่วมมือทางคดีของสหภาพยุโรป (EUROJUST) สำนักงานป้องกันการทุจริตแห่งยุโรป (OLAF) เป็นต้น อีกทั้งสหภาพยุโรปยังมีระบบกฎหมายเฉพาะตนเอง คือ ระบบกฎหมายยุโรปหรือระบบกฎหมายประชาคม (European legal system, Community legal system) ซึ่งมีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ต้องเคารพและปฏิบัติตาม และมีศาลประชาคมเข้ามาทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทระหว่าง

รัฐสมาชิกด้วย อันมีลักษณะเป็นการกลั่นกันทางสังคมและเป็นรูปธรรมของการรวมกันเป็นประชาคม อย่างแท้จริง (ปรารธนา คงนาค, 2557) ส่วนองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคนั้นมิต้องนำหลักความผิดสองรัฐเป็นเกณฑ์การพิจารณาคำขอและการให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด เนื่องจากองค์การเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์แห่งการจัดตั้งองค์การกำหนดเท่านั้น อนึ่งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศไม่มีสถานะเป็นรัฐ (ชิตพล กาญจนกิจ, 2559, หน้า 64)

อย่างไรก็ตาม การนำหลักความผิดสองรัฐมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจเป็นโอกาสให้ผู้กระทำความผิดพยายามหลบหนีไปยังอีกประเทศหนึ่งที่ไม่มีความหมายกำหนดให้การกระทำความผิดนั้นไว้เป็นความผิดและต้องถูกลงโทษ ตลอดจนทำให้ยากต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีมิได้ถูกจำกัดให้อยู่แค่ในประเทศเท่านั้น ดังนั้น แต่ละประเทศควรให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างกันแม้ไม่มีหลักความผิดสองรัฐใช้บังคับระหว่างกันก็ตาม ถ้าความช่วยเหลือนั้นไม่เกี่ยวกับการใช้กำลังบังคับแต่ละประเทศควรพิจารณานำมาตรการต่าง ๆ มาใช้ตามความจำเป็นเพื่อให้ตนสามารถให้ความช่วยเหลือในขอบข่ายที่กว้างขวางแม้ในกรณีไม่มีหลักนี้*

3. หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta sunt servanda)

เมื่อทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตนาที่ต้องตรงกันจนเกิดเป็นสัญญาขึ้นแล้ว สัญญาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นเสมือนกฎหมายสำคัญสำหรับคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าวอย่างเคร่งครัด และหากจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัญญาที่เกิดขึ้นแล้วนั้น จำต้องอาศัยการแสดงเจตนาที่ตรงตรงกันทั้งสองฝ่ายเช่นกัน คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัญญาที่เกิดขึ้นโดยแสดงเจตนาเพียงฝ่ายเดียวมิได้ กล่าวคือ เป็นหลักการที่ยึดเอาความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาเป็นใหญ่ ซึ่งหลักการนี้ปรากฏอยู่ในทุกระบบกฎหมายไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายเอกชน ระบบกฎหมายมหาชน หรือในระบบกฎหมายระหว่างประเทศ

4. หลักของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอื่น ๆ

หลักของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอื่น ๆ เป็นลักษณะของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา เป็นการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในขั้นตอนเกี่ยวกับการพิจารณาคดีซึ่งถือว่ามีขอบเขตที่กว้างขวางเท่าที่จะให้ความ

* FATF Recommendation 37 : Mutual legal assistance

G. INTERNATIONAL COOPERATION

Countries should render mutual legal assistance, notwithstanding the absence of dual criminality, if the assistance does not involve coercive actions. Countries should consider adopting such measures as may be necessary to enable them to provide a wide scope of assistance in the absence of dual criminality.

ช่วยเหลือแก่กัน ได้ซึ่งความช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล เช่น การสืบพยานบุคคลและการสอบปากคำบุคคลการจัดหาให้ ซึ่งเอกสารบันทึกและพยานหลักฐานการส่งเอกสารการปฏิบัติตามคำร้องขอในการค้นและยึด การโอนตัวบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อการสืบพยานบุคคลการสืบหาตัวบุคคลการเริ่มกระบวนการทางอาญาตามคำร้องขอการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการริบทรัพย์สิน เป็นต้น (คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2558, หน้า 28-32)

ความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนทำให้ประเทศไทยต้องรับมือกับโอกาสและความท้าทายทางสังคมในบริบทที่ไม่คุ้นชิน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและหาวิธีรับมือ หรือปรับตัวเพื่อรองรับการก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีความสำคัญต่อพลวัตทางกฎหมายของไทย โดยเป็นกรอบในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน

1. บ่อเกิดของความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนพัฒนาการมาจากกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) โดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration 1967) เพื่อขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนทางเศรษฐกิจ ในความร่วมมือทางการค้าอาทิ การทำข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้าอาเซียน (ASEAN Preferential Trading Arrangement 1976 : PTA) การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area 1992 : AFTA) การค้าสินค้าและการค้าบริการ (ASEAN Framework Agreement on Services 1995 : AFAS) รวมถึงการจัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area 1998 : AIA) และการทำความตกลงว่าด้วยการลงทุนเต็มรูปแบบอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement 2009 : ACIA) จนกระทั่งมีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก สมาคมอาเซียนการเป็นประชาคมอาเซียน โดยการจัดทำกฎบัตรอาเซียน (Charter of the Association of Southeast Asian Nations 2007 : ASEAN Charter 2007)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนตามที่กล่าวข้างต้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) ซึ่งรองรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิก

อาเซียนโดยเฉพาะกฎหมายระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นสนธิสัญญา (Treaty) หรือความตกลงระหว่างประเทศ (agreement) ที่เกิดขึ้นจากการเจรจาตกลงและได้แสดงเจตนาผูกพันตามที่ตกลงกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอันเป็นการสร้างพันธกรณีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนให้ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงไว้ ทั้งนี้นิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนมีหลายลักษณะ โดยเป็นความตกลงหลายฝ่าย (พหุภาคี) ความตกลงสองฝ่าย (ทวิภาคี) หรือความตกลงทางการเมืองและความมั่นคง ความตกลงทางเศรษฐกิจหรือความตกลงทางสังคมวัฒนธรรม (จตุรงค์ ธีระวัฒน์, 2550, หน้า 87–133) (จุมพต สายสุนทร, 2554, หน้า 43–104) (ประสิทธิ์ เอกบุตร, 2551, หน้า 61–63)

สำหรับความเชื่อมโยงทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน มีกฎหมายที่สำคัญคือ กฎบัตรอาเซียน (Charter of the Association of Southeast Asian Nations 2007: ASEAN Charter 2007) โดยมีหลักการพื้นฐาน ดังนี้

1. การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเท่าเทียม บูรณาการแห่งดินแดน และเอกลักษณ์ประจำชาติของทุกชาติ
2. สิทธิของทุกรัฐในการดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซง การ โคนล้มอธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก
3. หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน
4. ระวังความแตกต่าง หรือข้อพิพาทโดยสันติวิธี
5. การไม่ใช้การขู่บังคับ หรือการใช้กำลัง
6. การให้ความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างประเทศ

ในการนี้ กฎบัตรอาเซียนจะช่วยสร้างเสริมหลักประกันให้กับไทยว่า จะสามารถได้รับผลประโยชน์ตามที่ตกลงกันไว้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อีกทั้งการปรับปรุงการดำเนินงานและโครงสร้างองค์กรของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการเสริมสร้างความร่วมมือในทั้ง 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียนจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้อาเซียนสามารถตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของรัฐสมาชิก รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนในเวทีระดับโลกได้ดียิ่งขึ้น

2. พัฒนาการความร่วมมือในประชาคมด้านความมั่นคงอาเซียน

ประชาคมความมั่นคงอาเซียนอาเซียนมีแผนปฏิบัติการประชาคมความมั่นคงอาเซียน ซึ่งรับรองโดยที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 10 ที่เวียงจันทน์ (พฤศจิกายน พ.ศ. 2547) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ แผนปฏิบัติการฯ ประกอบด้วยหัวข้อหลัก 6 ประการ ดังนี้

1. การเสริมสร้างพัฒนาการทางการเมืองระหว่างอาเซียนเพื่อส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ประชาธิปไตย และความมั่งคั่งในภูมิภาค (Political development) เช่น การส่งเสริมสถาบัน ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชน การคุ้มครองสตรี เด็ก ผู้พิการและแรงงานอพยพ เป็นต้น

2. การเสริมสร้างบรรทัดฐานที่อาเซียนจะมีร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางดำเนินความสัมพันธ์ ที่ีระหว่างประเทศสมาชิกของประชาคมอาเซียน (Shaping and sharing of norms) เช่น การ ส่งเสริมให้ประเทศนอกอาเซียนเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาไมตรีและความร่วมมือการจัดทำกฎบัตร อาเซียน เป็นต้น

3. การเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในประชาคมอาเซียน ลดความตึงเครียดและป้องกันการเกิดข้อพิพาท อีกทั้งป้องกันมิให้ข้อพิพาททวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (Conflict prevention) เช่น การจัดการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างทหาร และพลเรือน การส่งเสริมความร่วมมือในประเด็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ซึ่ง รวมถึงการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ โรคติดต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในภูมิภาค (Conflict resolution) เช่น การสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์รักษาสันติภาพของประเทศสมาชิก เป็นต้น

5. การสร้างสภาพแวดล้อมที่จำเป็นต่อสันติภาพที่ยั่งยืนในบริเวณที่ได้รับผลกระทบจาก สงครามและป้องกันการเกิดข้อพิพาทอีกในอนาคต ซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้าน มนุษยธรรม การฟื้นฟูและบูรณะประเทศ (Post-conflict peace building) เช่น การจัดตั้งกลไกระดม ทรัพยากรที่จำเป็นในการสร้างสรรค์สันติภาพภายหลังความขัดแย้ง เป็นต้น

6. การจัดตั้งกลไกติดตามการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการฯ (Implementing mechanisms) โดยมอบหมายเลขาธิการอาเซียนให้ช่วยติดตามและทบทวนความคืบหน้าในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจะรายงานความคืบหน้าของการดำเนินการทุก ๆ ปีต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

3. ความเป็นมาในการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคง อาเซียน (ASEAN security community plan of action) ห้วงปี พ.ศ. 2552 – 2558

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีพัฒนาการ จากความร่วมมืออันใกล้ชิด และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมานานกว่า 40 ปี โดยผู้นำอาเซียนในที่ประชุมสุดยอดที่กรุง กัวลาลัมเปอร์เมื่อปี 2540 เห็นพ้องว่า กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในบริบทโลก ต้องสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพ และความมั่นคง ผูกพันกันด้วย ความเป็นหุ้นส่วนใน

การพัฒนา อันเป็นพลวัติ ในประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร เพื่อให้วิสัยทัศน์อาเซียน พ.ศ. 2563 มีผลอย่างเป็นรูปธรรม ในกรณีนี้ ผู้นำอาเซียนได้รับรองปฏิญญาอาเซียนคอนคอร์ด 2 (บาทลีคอนคอร์ด 2) เมื่อปี พ.ศ. 2546 เพื่อจัดตั้ง ประชาคมอาเซียนภายในปีพ.ศ. 2563 โดยประชาคมอาเซียนที่จะตั้งขึ้นประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ผู้นำอาเซียนตระหนักว่า การส่งเสริมการรวมตัวของอาเซียนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น โดยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียนจะช่วยส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนและบทบาทขับเคลื่อน การสร้างโครงสร้าง สถาปัตยกรรมในภูมิภาค ดังนั้น ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ จึงได้ตัดสินใจที่จะดำเนินการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปีพ.ศ. 2558 ต่อมาในที่ประชุม สุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียนซึ่งแสดงเจตนารมณ์ ในการเร่งสร้างประชาคมโดยการเสริมสร้างความร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาค ในกรณีนี้ ผู้นำ ได้มอบหมายให้รัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่จัดทำร่างแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียนเพื่อให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ประเทศไทย จะเป็นเจ้าภาพพิจารณาให้การรับรองแผนงานฯ ต่อไป

แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนยึดหลักการในกฎบัตรอาเซียนซึ่งพัฒนาจากเอกสารแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน แผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ และข้อตัดสินใจต่าง ๆ จากองค์กรเฉพาะด้านของอาเซียน เอกสารแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดตั้งประชาคม ความมั่นคงอาเซียนเป็นเอกสารหลักที่ระบุกิจกรรมที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความค้ำค่าอาเซียน ในขณะที่เอกสารแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ เป็นเอกสารที่วางมาตรการจำเป็น ระหว่างปีพ.ศ. 2547 – 2553 เอกสารทั้ง 2 ฉบับ เป็นเอกสารที่สำคัญ ในการสานต่อความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง ดังนั้น แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียนจึงเป็นเอกสารที่จะเป็นแผนงาน และตลอดเวลาสำหรับการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้แผนงานยังมีความยืดหยุ่นในการสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการหลังปี พ.ศ. 2558 ด้วย

ทั้งนี้ กระบวนการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีรากฐานมาจากการนำความร่วมมือและความตกลงของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคงที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว มาต่อยอดให้มีผลเป็นรูปธรรมและมีความเป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้น อาทิ ข้อบทย่าง ๆ ภายใต้สนธิสัญญาไมตรีภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพเสรีภาพความเป็นกลาง

(Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration: ZOPFAN) และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon - Free Zone: SEANWFZ) รวมถึงการประชุมสุดยอดอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) ซึ่งในปี 2552 มีสมาชิกเข้าร่วมการประชุม 26 ประเทศ รวมถึงประเทศสมาชิกอาเซียน และกลุ่มประเทศสำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย และหนึ่งกลุ่มประเทศคือ สหภาพยุโรป เป็นต้น

นอกจากการมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคแล้วผลลัพธ์หลักที่สำคัญที่จะเกิดขึ้น จากการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนคือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไกและเครื่องมือที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งด้านการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเอง (หากรัฐสมาชิกต้องการ) ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยสันติวิธีหรือปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ใหม่ ซึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น การก่อการร้าย การลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาโจรสลัด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

4. ความเป็นมาในการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community Plan of Action) ทั่วปี พ.ศ. 2559 – 2568

ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union: EU) และสหประชาชาติ (United Nations: UN) 193 ประเทศ เกี่ยวกับบทบาทของประชาคมอาเซียนบนเวทีโลกที่จะเกิดขึ้นในห้วง 10 ปีข้างหน้า และความร่วมมือเดิมที่เคยมีต่อกันซึ่งปัจจุบันกระแสประชาคมโลกมุ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันของประชาชน ดังนั้น การขจัดความยากจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากร และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ของประชาคมโลกเพื่อลดปัจจัยความเหลื่อมล้ำที่อาจเกิดขึ้น ทำให้ประชาคมอาเซียนต้องตระหนักถึงศักยภาพและความพร้อมที่จะแข่งขันกับประชาคม โลกอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้น ประชาคมอาเซียนถือเป็นกลุ่มคู่ค้าสำคัญกล่าวคือ อาเซียนเป็นตลาดส่งออกและเป็นฐานผลิตที่ดีที่สุดของไทย โดยประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นศูนย์กลางของประชาคมฯ และแนวโน้มเศรษฐกิจการค้าของอาเซียนในปี ค.ศ. 2025 จะมีการขยายตัวขึ้น มีการค้าขายกันภายในอาเซียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยย่อมได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากปัจจัยดังกล่าว และการเป็นสมาชิกอาเซียนยังเป็นเวทีให้ประเทศไทยสามารถหาผลประโยชน์จากตลาดที่มีกำลังซื้ออื่น ๆ ด้วยทั้งนี้ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนในสังคมจากบริบทของอาเซียนที่มีความชัดเจนมากขึ้น ทำให้สินค้าบริโภคอุปโภค การท่องเที่ยวการบริการของไทยเป็นที่ต้องการของอาเซียนมากขึ้น ประเทศไทยจึงต้องตระหนักรู้ ในโอกาสเหล่านี้ โดยการปรับ

ทัศนคติของคนไทยให้มีความมุ่งมั่นที่จะแข่งขันในบริบทที่ไม่เคยชิน อีกทั้งต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของโลกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่อาเซียนมุ่งหวังที่จะมีบทบาทนำในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของภูมิภาคและอัตลักษณ์อาเซียน รวมถึงการแก้ไขข้อพิพาท/ความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายที่มีต่อเสาหลักประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกล่าวคือ ประชาคมอาเซียนต้องรับมือกับความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา รูปแบบการปกครอง อีกทั้งอาชญากรรมข้ามชาติ กลุ่มหัวรุนแรงและภัยคุกคามข้ามพรมแดนอื่น ๆ อาทิ การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ ยาเสพติด การลักลอบค้าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ความมั่นคงทางทะเล ฯลฯ ดังนั้น อาเซียนจึงได้จัดทำพิมพ์เขียว (Blueprint) เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคและความท้าทายดังกล่าวข้างต้นในห้วง 10 ปี (ค.ศ. 2016 – 2025) ตามกรอบเสาหลักประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ดังนี้

1. ทำให้อาเซียนเป็นประชาคมที่อยู่บนพื้นฐานของกติกา ยึดมั่นในหลักการขั้นพื้นฐานของอาเซียน ค่านิยมและบรรทัดฐานที่มีร่วมกัน ตลอดจนหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ควบคุมการค้า ความสัมพันธ์อย่างสันติระหว่างรัฐ
 2. ทำให้อาเซียนเป็นประชาคมที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาความมั่นคงทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ
 3. การรักษาความเป็นกลางของอาเซียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันความแน่นแฟ้นและความเป็นแกนกลางของอาเซียน รวมถึงยังคงเป็นแรงผลักดันหลักในการสร้างโครงสร้างสถาปัตยกรรมภูมิภาค โดยตั้งอยู่บนกลไกที่อาเซียนมีบทบาทนำ
 4. การมีสถาบันและกลไกอาเซียนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 เน้นย้ำความสอดคล้องกันระหว่างวาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ค.ศ. 2030 กับความพยายามในการสร้างประชาคมอาเซียนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้อาเซียนเกิดสันติภาพ ความมั่นคง และความแข็งแกร่ง มีศักยภาพที่จะตอบสนองต่อความท้าทายอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยยังรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนไว้ กล่าวคือ ประชาคมอาเซียนตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการการรวมกลุ่มที่ลึกซึ้ง เพื่อให้อาเซียนเป็นประชาคมที่ยึดมั่นในกฎกติกา ทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันและการมีอัตลักษณ์ร่วมกันของประชาคมอาเซียน
5. สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศในความร่วมมือด้านกฎหมายประชาคมอาเซียนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนจึงเป็นเสาหลักความร่วมมือหนึ่งในสามเสาหลัก ที่เน้นการรวมตัวของอาเซียนเพื่อสร้างความมั่นใจ เสถียรภาพ และสันติภาพ ในภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนในอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และปราศจากภัยคุกคามด้านการทหาร และภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ โดยประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงทำสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ เรื่องความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในกรอบอาเซียนดังนี้

1. ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง ลงนามเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2541 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งแสดงเจตนาของประเทศไทย ที่จะทำให้ภูมิภาคนี้รอดจากการแทรกแซงจากภายนอก

2. ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ลงนามเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2519 ที่บาหลี ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สารสนเทศและความมั่นคง อีกทั้งจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียน

3. สนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ลงนามเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2519 ที่บาหลี ซึ่งกำหนดแนวทางการปฏิบัติ ในการดำเนินความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศในภูมิภาค ที่มุ่งเน้นการสร้าง สันติภาพและความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และความร่วมมือระหว่างกัน โดยในปี 2553 มี 28 ประเทศที่เป็นอัครภาคีของ TAC

4. สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone, Bangkok : SEANWFZ) ลงนามเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2537 ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งห้ามมิให้ประเทศภาคีที่ผลิต ครอบครอง ขนย้าย หรือทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาค ซึ่งในการประชุมคณะกรรมการ SEANWFZ ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2550 ณ กรุงมะนิลา เพื่อพิจารณาบททวนการดำเนินการตามสนธิสัญญาฯ ซึ่งมีผลบังคับใช้ครบ 10 ปี รัฐบาล SEANWFZ ได้รับรองเอกสารสำคัญ 2 ฉบับได้แก่ 1. Stocktaking on the Implementation of the SEANWFZ Treaty ซึ่งรวบรวมพัฒนาการของการหารือในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสนธิสัญญา และ 2. Plan of Action to Strengthen the Implementation of the Treaty of SEANWFZ

5. ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) ลงนามเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2546 ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 9 ที่บาหลี ซึ่งผู้นำอาเซียน ได้เห็นชอบให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน อันประกอบไปด้วย ประชาคมความมั่นคงอาเซียน(ASEAN Political-Security Community หรือ APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN

Socio-Cultural Community หรือASCC) ภายในปี 2563 ต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม 2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมให้แล้วเสร็จภายในปี 2558

6. อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วย การต่อต้านการก่อการร้าย (ASEAN Convention on Counter- Terrorism หรือ ACCT) ลงนามเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2550 ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 ที่เมืองเซบู ฟิลิปปินส์ เพื่อกำหนดกรอบความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เขตอำนาจศาลของรัฐ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ฯลฯ

7. แถลงการณ์ว่าด้วยเขตสันติภาพเสรีภาพและความเป็นกลาง 2514 (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration, Malaysia: ZOPFAN) โดยประเทศสมาชิกก่อตั้งได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพเสรีภาพและความเป็นกลางปลอดการรบกวนจากอำนาจภายนอกไม่ว่าในรูปแบบหรือการกระทำใด ๆ ภายหลังจากได้มีการทำแผนปฏิบัติการว่าด้วยเขตสันติภาพเสรีภาพและความเป็นกลาง

8. ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea 2002) เพื่อจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in South China Sea: COC) รวมถึงความร่วมมือด้านความปลอดภัยทางทะเล (ASEAN Maritime Security Cooperation)

9. สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน (Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matter) ประเทศไทยและประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนได้มีการประชุมร่วมกันหลายครั้ง จนผลสิ้นสุดของสนธิสัญญาดังกล่าวเสร็จสิ้นเมื่อคณะรัฐมนตรีของประเทศไทยได้มีมติเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2548 ให้ประเทศไทยเข้าภาคยานุวัติ* สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคได้ และหากประเทศไทยทำการภาคยานุวัติดังกล่าว ผลของการดำเนินการดังกล่าว คือ สนธิสัญญาจะผูกพันประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีทันที โดยไม่ต้องมีการให้สัตยาบันหรือการดำเนินการใด ๆ อีก หลังจากมีมติดังกล่าวแล้วต่อมาคณะรัฐมนตรีของประเทศไทยมีมติในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2549 ให้ลงนามดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 224 วรรค 2** (พีรพงศ์ เกิดมงคล, 2556, หน้า 76– 77)

เมื่อวันที่ 12 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2555 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวง

* ภาคยานุวัติ [พากะยานุวัติ] (การทูต) น. การเข้าเป็นภาคีในสัญญาหลายฝ่ายหรือพหุภาคี หรือในสนธิสัญญาระหว่างชาติ

** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 224 วรรค 2 บัญญัติว่า “หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตอำนาจแห่งรัฐหรือจะออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

การต่างประเทศให้สัตยาบันสนธิสัญญาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน (Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) (ส่วนราชการเจ้าของเรื่อง อส วันที่มีมติ 12/11/2555 เรื่อง การให้สัตยาบันสนธิสัญญาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน)

10. ความเข้าใจของรัฐมนตรีอาเซียนว่าด้วยการจัดองค์กรสำหรับความร่วมมือด้านกฎหมาย (ASEAN Ministerial Understanding on the Organizational Arrangement for Cooperation in the Legal Field) ในปี 1986 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ มีการร่วมมือกันระหว่างประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนด้านกฎหมายในการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านกฎหมาย ความร่วมมือด้านการพิจารณาคดี และการศึกษาและวิจัยด้านกฎหมาย (เดิมธรรม สิทธิเลิศ, 2558)

พัฒนาการของอาชญากรรมและสังคม โดยเฉพาะสังคมโลกไร้พรมแดนทำให้กฎหมายอนุวัติการกฎหมายฉบับต่าง ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะสามารถก้าวนำอาชญากร หยุดยั้งอาชญากรรม และสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนให้แก่สังคม ซึ่งการศึกษาแนวคิด หลักการความเป็นมา ตลอดจนพัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาข้างต้นนั้น ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและข้อจำกัดของกฎหมายในเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา ทั้งยังต้องเข้าใจบริบทของประเทศในฐานะรัฐภาคีของปฏิญญาสากลต่าง ๆ ซึ่งยึดถือเป็นมาตรฐานร่วมกัน อาทิ ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ASEAN Human Rights Declaration ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคม เป็นต้น

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูล เกี่ยวกับความผิดทางอาญา

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนทำให้สังคมไทยมีความเชื่อมโยงกับประชาคมอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคง การเมือง เพื่อตอบสนองกับความต้องการและเป้าหมายที่มีร่วมกัน รวมถึงความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงอาเซียนด้วย โดยในบทนี้จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ประกอบกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอาเซียน เพื่อทำความเข้าใจและนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพ หากมีกรณีประเทศภาคีอาเซียนส่งคำร้องขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญายังประเทศไทยและประเทศไทยมิได้พัฒนากฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอาเซียนนั้น อาจทำให้มีปัญหาอาชญากรรมลักษณะข้ามพรมแดนเพิ่มขึ้นและกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาเซียนได้

ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทย

ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทยที่คุ้นเคยคือ 1. การโอนตัวนักโทษ (Prisoners transfer) คือการที่นักโทษประเทศหนึ่งถูกย้ายไปรับโทษจำคุกในประเทศที่ตนมีสัญชาติ โดยรัฐบาลแห่งผู้โอน รัฐบาลแห่งผู้รับโอน และนักโทษซึ่งได้รับการโอน ต่างเห็นชอบในการนี้ การโอนนักโทษจะกระทำได้อต่อเมื่อมีสนธิสัญญาการโอนนักโทษ (Convention on the transfer of sentenced persons) ต่อกันเท่านั้น เพราะเป็นหลักการพิเศษที่ไม่อาจใช้หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกันตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ (ประสพสุข บุญเดช, 2536, หน้า 10) 2. การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ซึ่งเป็นความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยจัดส่งผู้ที่ทำให้เกิดความผิดหรือถูกกล่าวหาว่าทำความผิดและหลบหนีไปยังประเทศอื่นคืนไปยังประเทศที่ความผิดเกิดขึ้น สำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูล

เกี่ยวกับความผิดทางอาญา คือ การสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี หรือการพิจารณาคดีในศาล ประเทศไทยมีกฎหมายให้อำนาจไว้สองฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

สืบเนื่องจากสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาลงนามเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2529 มีข้อบทให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหลายหน่วยงานสามารถดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมิได้อาศัยพื้นฐานจากคำสั่งศาลไทย หรือตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ จึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายใหม่หรือแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้รองรับพันธกรณีได้ ซึ่งต้องแก้ไขกฎหมายภายในหรือยกร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่ขึ้นมาเพื่อรองรับสนธิสัญญาดังกล่าวไว้แล้วเสร็จเสียก่อน และพร้อมกันนี้ ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงการต่างประเทศ ต่างเห็นพ้องตรงกันว่า ประเทศไทยควรมีพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายแม่บทเพื่อรองรับสนธิสัญญาประเภทนี้ที่จะทำขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นการสะดวกต่อฝ่ายบริหารมากกว่าการออกกฎหมายรองรับสนธิสัญญาทุกฉบับที่จะทำขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงได้ยกร่างพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ขึ้น ต่อมาเมื่อมีการจัดทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาลงนามเมื่อวันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 1994 และสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งแคนาดาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาลงนามเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1994 ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องออกกฎหมายอนุวัติการอีก และในกรณีที่สนธิสัญญาระบุให้การมีผลใช้บังคับ ขึ้นอยู่กับการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ประเทศไทยก็ต้องอยู่ในฐานะที่จะให้สัตยาบัน ได้ทันทีด้วยเหตุผลดังกล่าว

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กำหนดให้ประเทศผู้ร้องขอความช่วยเหลือสามารถยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือใด ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับทางอาญายังประเทศไทย โดยต้องดำเนินการผ่านกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ให้ทำคำร้องขอ ความช่วยเหลือส่งมายังผู้ประสานงานกลาง โดยผู้ประสานงานกลางมีอำนาจหน้าที่ประสานงานในการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ หรือขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศตามพระราชบัญญัติฯ ในกรณีประเทศที่ไม่มีสนธิสัญญาดังกล่าวกับประเทศไทย ให้ส่งคำร้องขอโดยวิธีทางการทูต ซึ่งหลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยตอบแทนกันประคับัดหรือหลักต่างตอบแทน กล่าวคือ รัฐหนึ่งให้เอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษแก่คนในบังคับของอีกรัฐหนึ่งภายใต้เงื่อนไข

ว่าคนในบังคับของรัฐแรกจะได้รับเอกสิทธิ์ หรือสิทธิพิเศษในทำนองเดียวกันจากอีกรัฐหนึ่งนั้น ทำให้ทั้งสองรัฐต่างมีความผูกพันตามกฎหมายระหว่างประเทศมากกว่าอัยกษัตริย์ไม่ตรีระหว่างประเทศ ซึ่งไม่มีความผูกพันตามกฎหมายระหว่างประเทศ เพียงเป็นการแสดงความปรารถนาดีคือไมตรีจิตต่อกันเท่านั้น

2. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เหตุผลสำคัญในการตราพระราชบัญญัตินี้มีด้วยกัน 2 ประการคือ

1. เพื่อเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ของอัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลาง ตามกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในปัจจุบัน อีกทั้งเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน และกระบวนการค้นหรือยึดทรัพย์สินเพราะปัจจุบันไม่สามารถป้องกันการลักลอบย้ายทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้

2. เพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว

โดยทั่วไปแต่ละรัฐย่อมมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองแต่เมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้นทำให้การกระทำความผิดไม่จำกัดเพียงในรัฐของตนเท่านั้น แต่ละรัฐจึงต้องยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้เกิดเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้การปราบปรามการกระทำความผิดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อมีพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ได้มีการบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2535 ซึ่งอาจมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ประกอบกับเพื่ออนุวัติการตามสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียนซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญา โดยที่การเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาจำเป็นต้องศึกษาถึงพันธกรณีต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้น รวมทั้งดำเนินการออกกฎหมายเพื่ออนุวัติการตามสนธิสัญญานั้นด้วย จึงเห็นว่ามี ความเหมาะสมเพียงพอที่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

นอกจากนี้ประเทศไทยยังสามารถให้ความช่วยเหลือกับต่างประเทศในเรื่องทางอาญา โดยอาศัยความร่วมมือ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์การตำรวจสากล (International Police: Interpol) สหประชาชาติ (UN) และองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศเหนือรัฐที่ทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในกรอบหรือบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ เช่น องค์การตำรวจสากลทำหน้าที่

ประสานงานกับสำนักงานตำรวจทั่วโลกเพื่อสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดที่หนีไปหลบซ่อนตัวอยู่ตามประเทศต่าง ๆ และนำกลับมาลงโทษในประเทศที่ความผิดเกิด รวมถึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสำคัญที่จะนำไปสู่การสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิด หรือป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ทั่วโลกโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่มีความปลอดภัยสูงสุด เช่น ช่องทางการสื่อสารของตำรวจสากล (I24/7) * และระบบหมายตำรวจสากล (Interpol Notices) ** (ชิตพล กาญจนกิจ, 2559, หน้า 64) นอกจากนี้ องค์การตำรวจสากล ยังมีกิจการและหน้าที่ในการติดต่อกับประเทศภาคีสมาชิกเพื่อขอทราบรายงานและสถิติอาชญากรรมของประเทศเหล่านั้น โดยประเทศภาคีสมาชิกจะจัดส่งไปยังสำนักงานกลางทุกปีเพื่อจัดทำรายงานส่งให้ประเทศภาคีสมาชิกทราบถึงความเคลื่อนไหวของผู้ร้ายซึ่งประเทศภาคีสมาชิกต้องการทราบ และดำเนินการจัดส่งใบแจ้งรูปพรรณของผู้ร้ายไปให้ รวมถึงการแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของผู้ร้ายเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารและประสานงานในการจับกุมต่อไป ตลอดจนรวบรวมประวัติอาชญากรรมสำคัญ ๆ ของโลก เพื่อสะดวกในการสืบสวนและจับกุมของประเทศภาคีสมาชิก ทั้งนี้ ความร่วมมือของตำรวจสากลย่อมอยู่ภายใต้สนธิสัญญาหรือเป็นไปตามพันธกรณีของประเทศองค์กรสมาชิกตำรวจสากลเองไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรตำรวจสากลกลางกับสมาชิกตำรวจสากลประเทศอื่นในการจับกุม การปราบปรามและดำเนินการสอบสวนคดีอาชญากรรมหรือความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ การกระทำความผิดอาญาต่อบุคคล การค้าทาส การค้าหญิง การลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ สลัดอากาศ โจรสลัด การกระทำความผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับยานพาหนะสัญจร การฉ้อโกงระหว่างประเทศ การกระทำความผิดเกี่ยวกับการปลอมเงินตราเยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

2. ผ่านช่องทางของสำนักงานอัยการสูงสุด (Attorney General Office) ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการอิสระ ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกระทรวงหรือทบวงใด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ

* ระบบการสื่อสารของตำรวจสากล หรือที่เรียกว่า I-24/7 (Information 24 hours and 7 days) คือระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีความปลอดภัยสูงสุดโดยข่าวสารหรือข่าวกรองที่มีการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสมาชิกผ่านช่องทางนี้จะอยู่ในรูปของจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งบุคคลภายนอกไม่สามารถเข้าถึงได้ ระบบดังกล่าวช่วยให้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศต่างๆ เช่น หน่วยงานตำรวจ หน่วยตรวจคนเข้าเมือง หน่วยศุลกากร เป็นต้น สามารถใช้ข้อมูลในการสืบสวนสอบสวนคดี รวมถึงการป้องกันเหตุการณ์เข้าเมืองผิดกฎหมาย และการลักลอบขนสิ่งของผิดกฎหมายได้

** หมายตำรวจสากล (INTERPOL Notices) เป็นหนังสือขอความร่วมมือเพื่อประสานงาน หรือการแจ้งเตือนระหว่างประเทศ ซึ่งอนุญาตให้ตำรวจของประเทศสมาชิกแบ่งปันข้อมูลข่าวสารสำคัญระหว่างกัน ได้ ถูกจัดทำและเผยแพร่โดยสำนักงานเลขาธิการตำรวจสากลตามคำร้องขอของสำนักงานกลางแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายของประเทศสมาชิก และ ซึ่งจะเผยแพร่ด้วยภาษาทางการ 4 ภาษา ได้แก่ อารบิก อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน โดยแบ่งหมายออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ 1. หมายสีแดง 2. หมายสีดำ 3. หมายสีส้ม 4. หมายสีฟ้า 5. หมายสีเหลือง 6. หมายสีเขียว 7. หมายสีม่วง และ 8. หมายสีขาว โดยแต่ละสีจะแสดงถึงรูปแบบของการแจ้งเตือนเหตุและลักษณะการร้องขอความร่วมมือที่แตกต่างกัน

นายกรัฐมนตรีโดยตรง มีอำนาจหน้าที่หลักในการอำนวยความสะดวก โดยเฉพะอย่างยิ่งการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งคดี ดำเนินคดีอาญาทางศาลตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในฐานะทนาย อีกทั้งต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาและให้คำปรึกษาในด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐและนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาในฐานะทนายแผ่นดิน ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และมีหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ฟ้องคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ร้ายวผิดปกติเป็นกรรมการในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นกรรมการในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นกรรมการในคณะกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น สำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญานั้น สำนักงานอัยการสูงสุดมีความร่วมมือกับต่างประเทศหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาเพื่อปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศ เช่น การรวบรวมพยานหลักฐานให้แกกัน ช่วยดำเนินการค้น ยึดและสืบหาตัวบุคคลให้แกกัน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ประสานงานกลางทั้งการให้ความช่วยเหลือหรือขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งในทางปฏิบัติอัยการจะทำหน้าที่ประสานงานโดยตรงกับผู้ประสานงานกลางของต่างประเทศ

ตามหมวด 1 มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2535 บัญญัติให้อัยการสูงสุด หรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ประสานงานกลาง โดยมีอำนาจหน้าที่คือ 1. รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศผู้ร้องขอและส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ 2. รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลไทยและส่งให้ประเทศผู้รับคำร้องขอ 3. พิจารณาและวินิจฉัยว่าควรจะให้หรือขอความช่วยเหลือหรือไม่ 4. ติดตามและเร่งรัดการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศเสร็จสิ้นโดยเร็ว 5. ออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2535 และ 6. ดำเนินการอย่างอื่นเพื่อในการให้ หรือการขอความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2535 โดยมีระเบียบของผู้ประสานงานกลาง ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2537 เป็นกรอบปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนและมีให้เกิดการเลือกปฏิบัติ

หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

ประเทศไทยตราพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ด้วยเหตุผลที่ว่า ปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมมีการกระทำร่วมกันเป็นเครือข่ายในดินแดนของหลายประเทศ และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ โดยลำพังอาจไม่สามารถป้องกันและปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว จำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ จึงกำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด อีกทั้งเป็นการสะดวกต่อฝ่ายบริหารที่มีต้องออกกฎหมายรองรับพันธกรณีกับต่างประเทศในความร่วมมือลักษณะนี้ที่จะมีขึ้นในอนาคต ซึ่งพระราชบัญญัติฯ ประกอบด้วย หมวด 1 ผู้ประสานงานกลาง หมวด 2 การให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ และหมวด 3 ค่าใช้จ่าย ดังนี้

1. ผู้ประสานงานกลาง

ผู้ประสานงานกลางตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 (มาตรา 6 และ มาตรา 7) กำหนดให้อัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ประสานงานกลางโดยมีอำนาจหน้าที่หลัก 6 ประการ คือ

1.1 รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศผู้ร้องขอและส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการของไทย ดังนี้

ก. คำร้องขอให้สอบปากคำพยาน จัดหาให้ซึ่งเอกสารหรือสิ่งของอันเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นการดำเนินการนอกศาล คำร้องขอให้จัดส่งเอกสาร คำร้องขอให้ค้น คำร้องขอให้ยึดเอกสารหรือสิ่งของ และคำร้องขอให้สืบหาบุคคล ให้ส่งอธิบดีกรมตำรวจดำเนินการ

ข. คำร้องขอให้สืบพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งเป็นการดำเนินการในศาล และคำร้องขอให้ดำเนินการริบหรือยึดทรัพย์สิน ให้ส่งอัยการพิเศษฝ่ายคดีดำเนินการ

ค. คำร้องขอให้โอนหรือรับโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยานบุคคล ให้ส่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ดำเนินการ

ง. คำร้องขอให้เริ่มกระบวนการคดีทางอาญาให้ส่งอธิบดีกรมตำรวจและอัยการพิเศษฝ่ายคดีดำเนินการ

1.2 รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลไทยและส่งให้ประเทศผู้รับคำร้องขอเพื่อดำเนินการ

1.3 ผู้ประสานงานกลางต้องพิจารณาและวินิจฉัยว่าคำร้องขอนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัตินี้ได้หรือไม่ อีกทั้งได้ดำเนินการตามขั้นตอนและมีเอกสารหลักฐานถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ หากคำร้องขอนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ มีการดำเนินการตามขั้นตอน และมีเอกสารหลักฐานถูกต้องครบถ้วน ให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำร้องขอนั้นให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการต่อไป หากคำร้องขอนั้นไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ หรืออาจให้ความช่วยเหลือได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็นบางประการ หรือมิได้ดำเนินการตามขั้นตอน หรือมีเอกสารหลักฐานไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้ผู้ประสานงานกลางแจ้งปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือพร้อมด้วยเหตุผลหรือแจ้งเงื่อนไขที่จำเป็นหรือเหตุขัดข้องให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ โดยการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. ประเทศไทยอาจให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศผู้ร้องขอได้แม้ว่าไม่มีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางอาญาระหว่างกัน แต่ประเทศผู้ร้องขอต้องแสดงว่าจะให้ความช่วยเหลือในทำนองเดียวกันเมื่อประเทศไทยร้องขอ

ข. การกระทำซึ่งเป็นมูลกรณิของความช่วยเหลือนั้นเป็นความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่งตามกฎหมายไทย เว้นแต่เป็นกรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมิสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกันและข้อความในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

ค. ประเทศไทยอาจปฏิเสธคำร้องขอความช่วยเหลือ หากคำร้องขอนั้นกระทบกระเทือนอธิปไตย ความมั่นคง หรือสาธารณประโยชน์ที่สำคัญอื่น ๆ ของประเทศไทยหรือเกี่ยวเนื่องกับความผิดทางการเมือง

ง. การให้ความช่วยเหลือต้องไม่เกี่ยวเนื่องกับความผิดทางทหาร ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรี จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

1.4 ติดตามและเร่งรัดการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศเสร็จสิ้นโดยเร็ว

1.5 ออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

1.6 ดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การให้หรือการขอความช่วยเหลือบรรลุผล

นอกจากนี้ ผู้ประสานงานกลางตามคำร้องขอต้องรับรองความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารที่ได้มาในทางการสอบสวนหรือการสืบพยานหลักฐาน รับรองความถูกต้องแท้จริงของเอกสารที่จัดทำให้ตามคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ตลอดจนการจัดทำหนังสือแจ้งผลการ

ดำเนินการต่าง ๆ ตามแบบฟอร์มท้ายระเบียบของผู้ประสานงานกลางว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือ และการขอความช่วยเหลือตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2537*

โดยอย่างน้อยจะต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชื่อหน่วยงานของประเทศผู้ร้องขอที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือ
2. เรื่องที่ขอความช่วยเหลือ รวมทั้งรายละเอียดและข้อสนเทศอื่นที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามคำร้องขอ
3. วัตถุประสงค์และความจำเป็นที่ต้องขอความช่วยเหลือ
4. รายละเอียดอื่นที่จำเป็นสำหรับคำร้องขอในแต่ละประเภท

ซึ่งคำร้องขอและเอกสารประกอบคำร้องขอดังกล่าวถ้าทำเป็นภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ จะต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษที่รับรองความถูกต้องด้วย หากคำร้องขอมีรายละเอียดไม่ครบถ้วนตามระเบียบนี้ ผู้ประสานงานกลางสามารถปฏิเสธคำร้องขอที่มีรายละเอียดไม่ครบถ้วนนั้นได้

2. การให้ความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

“ความช่วยเหลือ” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 เป็นความช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี ริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งมีขอบเขตกว้างเท่าที่จะให้ความช่วยเหลือกันได้ ดังนี้

2.1 การสืบสวนสอบสวนและการสืบพยานหลักฐาน

ก. เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้สอบปากคำพยานหรือรวบรวมพยานหลักฐานที่อยู่ในประเทศไทยในชั้นสอบสวน ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามคำร้องขอนั้น ในกรณีจำเป็นให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจค้นและยึดเอกสาร หรือวัตถุใด ๆ ได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้แจ้งผลการดำเนินการหรือส่งมอบพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการต่อไป

* อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 (5) มาตรา 10 วรรคสอง มาตรา 16 มาตรา 20 มาตรา 21 วรรคสาม มาตรา 25 วรรคสอง และ มาตรา 37 จึงได้ออกระเบียบของผู้ประสานงานกลางว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. 2537

ข. เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้สืบพยานหลักฐานในศาลไทย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแจ้งให้พนักงานอัยการดำเนินการตามคำร้องขอนั้น โดยพนักงานอัยการ มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่บุคคลซึ่งจะเป็นพยานหรือบุคคลซึ่งครอบครองหรือดูแลรักษาพยานเอกสารหรือพยานวัตถุมีภูมิลำเนาหรือมีที่อยู่ในเขตศาลให้สืบพยานหลักฐานดังกล่าว และให้ศาลดำเนินการสอบสวน พิจารณาสืบพยานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานเสร็จแล้วให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอรับบันทึกคำเบิกความของพยาน รวมทั้งพยานหลักฐานอื่นในสำนวน ไปส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อดำเนินการต่อไป (มาตรา 15, 17)

ทั้งนี้ คำร้องขอความช่วยเหลือให้สอบสวนหรือสืบพยานหลักฐานจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของบุคคลซึ่งเป็นพยานหรือบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของหรือเอกสารอันเป็นพยานหลักฐานที่ประสงค์ให้รวบรวม รวมทั้งรายการข้อซักถามที่ประสงค์จะให้ดำเนินการเพื่อความชัดเจน

2.2 การจัดหาและการให้เอกสารหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ คำร้องขอความช่วยเหลือให้จัดหาหรือให้เอกสารหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐจะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารหรือข่าวสารและชื่อของหน่วยงานที่ครอบครอง เอกสารหรือข่าวสารนั้น ดังนี้

(1) ระบุความประสงค์ที่จะให้ดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารหรือข่าวสารนั้น

(2) ระบุกำหนดการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดหาและการให้เอกสารหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ โดยให้ผู้ประสานงานกลางแจ้งไปยังหน่วยงานที่ครอบครองเอกสารหรือข่าวสารนั้น และให้หน่วยงานดังกล่าวส่งมอบเอกสารหรือแจ้งข่าวสารนั้นแก่ผู้ประสานงานกลาง หากเป็นเอกสารหรือข่าวสารที่ไม่พึงเปิดเผยต่อสาธารณชนและหน่วยงานที่ครอบครองเอกสารหรือข่าวสารดังกล่าวเห็นว่าไม่อาจเปิดเผยหรือไม่สมควรเปิดเผยเอกสารหรือข่าวสารตามคำร้องขอหรืออาจเปิดเผยได้โดยมีเงื่อนไขให้หน่วยงานดังกล่าวแจ้งเหตุขัดข้องหรือเงื่อนไขในการเปิดเผยเอกสารหรือข่าวสาร ให้ผู้ประสานงานกลางทราบ (มาตรา 18-มาตรา 19)

2.3 การจัดส่งเอกสาร

ก. เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้จัดส่งเอกสารทางกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามคำร้องขอ และแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ประสานงานกลางทราบ หากเอกสารทางกฎหมายที่ได้รับคำร้องขอให้จัดส่งเป็นเอกสารเพื่อเรียกบุคคลไปปรากฏตัว

ต่อหน้าเจ้าหน้าที่หรือศาลในประเทศผู้ร้องขอ ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจัดส่งให้แก่ผู้รับล่วงหน้า พอสมควรก่อนกำหนดการที่จะต้องปรากฏตัว

ข. ในกรณีที่สนธิสัญญากำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน สนธิสัญญานั้น ทั้งนี้ ไม่ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษตามกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามกฎหมายของเจ้าพนักงานหรือคำสั่งของศาลมาใช้บังคับกับบุคคลซึ่งไม่ใช่ คนสัญชาติของประเทศผู้ร้องขอที่ได้รับเอกสารทางกฎหมายให้ไปปรากฏตัวต่อเจ้าพนักงานหรือ ศาลในประเทศผู้ร้องขอ (มาตรา 21-มาตรา 22)

คำร้องขอความช่วยเหลือให้จัดส่งเอกสารทางกฎหมายจะต้องแนบเอกสาร ที่จะส่งให้ ครบถ้วน ระบุชื่อที่อยู่ของบุคคลซึ่งจะให้ส่งเอกสารให้ชัดเจน ระบุกำหนดการให้ความช่วยเหลือ เกี่ยวกับการจัดส่งเอกสารทางกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเป็นผู้ดำเนินการ และแจ้งผลการ ดำเนินการให้ผู้ประสานงานกลางทราบ

2.4 การค้นและยึด

เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ให้ค้น ยึด และส่งมอบสิ่งของ ถ้า มีเหตุที่จะออกหมายค้น หรือค้น หรือยึด สิ่งของได้ตามกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจมีอำนาจ ออกหมายค้น ค้นหรือยึด สิ่งของนั้นได้ โดยการค้นและยึดสิ่งของนี้ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการค้นมาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา 23-มาตรา 24) โดยคำ ร้องขอความช่วยเหลือในการค้นและการยึดสิ่งของนั้นจะต้องระบุข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอัน เป็นเหตุที่จะออกหมายค้น หรือค้น หรือยึดสิ่งของรูปพรรณและสถานที่ที่สิ่งของนั้นอยู่ หรือที่อยู่ ของบุคคล ซึ่งครอบครองสิ่งของนั้นให้มีรายละเอียดเพียงพอที่จะสืบหาได้ รวมทั้งความประสงค์ที่ จะให้ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งของดังกล่าว

2.5 การโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยาน

เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ส่งบุคคลซึ่งถูกคุมขัง ใน ประเทศไทยไปเบิกความเป็นพยานในประเทศผู้ร้องขอ หรือขอส่งบุคคลซึ่งถูกคุมขังในประเทศผู้ ร้องขอมาเบิกความเป็นพยานในประเทศไทย ถ้าผู้ประสานงานกลางพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการ จำเป็นและบุคคล ซึ่งถูกคุมขังนั้นสมัครใจ ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการส่งตัวบุคคลนั้นไป ยังประเทศผู้ร้องขอหรือ รับตัวบุคคลนั้นจากประเทศผู้ร้องขอเข้ามาในประเทศไทย โดยระยะเวลา ที่บุคคลซึ่งถูกส่งตัวไปเบิกความเป็นพยานในต่างประเทศและอยู่ภายใต้ความควบคุมของประเทศผู้ ร้องขอให้ถือว่าเป็นระยะเวลาที่ผู้นั้นถูกคุมขังในประเทศไทย และในกรณีที่บุคคลซึ่งถูกคุมขังถูกส่ง ตัวมาจากต่างประเทศเพื่อเบิกความเป็นพยานในประเทศไทย เมื่อบุคคลนั้นเบิกความเป็นพยานเสร็จ แล้วให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแจ้งผู้ประสานงานกลางทราบ เพื่อดำเนินการส่งตัวบุคคลนั้นกลับไปยัง

ประเทศผู้ร้องขอทันที (มาตรา 26-มาตรา 29) ซึ่งคำร้องขอความช่วยเหลือให้โอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยานจะต้องระบุชื่อและสถานที่คุมขังตัวบุคคลดังกล่าวรวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่กำลังพิจารณาอยู่ในประเทศผู้ร้องขอ และประเด็นที่จะขอให้บุคคลผู้นั้น เบิกความ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวที่พึงมีตามกฎหมาย ตามสนธิสัญญาหรือตามที่ประเทศผู้ร้องขอจะได้รับการรับรองไว้กับประเทศไทย สำหรับการขอให้ส่งตัวบุคคลซึ่งถูกคุมขังในประเทศผู้ร้องขอมาเบิกความเป็นพยานในประเทศไทย จะต้องระบุชื่อบุคคลดังกล่าวพร้อมกับส่งเอกสารหลักฐานซึ่งแสดงว่าบุคคลดังกล่าวสมัครใจมาเบิกความเป็นพยานในประเทศไทย รวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระยะเวลาคุมขังที่เหลืออยู่ คดีที่กำลังพิจารณาอยู่ในประเทศไทย และรายการข้อซักถามที่ประสงค์จะให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบดำเนินการสืบพยาน

2.6 การสืบหาบุคคล

เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้สืบหาตัวบุคคลซึ่งประเทศผู้ร้องขอต้องการตัวเกี่ยวกับการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่นทางอาญา โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวอยู่ในประเทศไทย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการสืบหาตัวบุคคลนั้น และแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ประสานงานกลางทราบ (มาตรา 30) คำร้องขอความช่วยเหลือดังกล่าวจะต้องระบุชื่อรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลนั้น หรือสถานที่ที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นอาศัยอยู่ รวมทั้งความเกี่ยวพันของบุคคลดังกล่าวกับการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่นทางอาญาในประเทศผู้ร้องขอให้ชัดเจน

2.7 การเริ่มกระบวนการคดีทางอาญา

เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศซึ่งมีอำนาจที่จะเริ่มกระบวนการคดีทางอาญาคดีใดคดีหนึ่งแต่ประสงค์จะให้เริ่มกระบวนการคดีทางอาญาคดีนั้นในประเทศไทยและคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของศาลไทย ให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะเริ่มดำเนินการกระบวนการคดีทางอาญาตามคำร้องขอหรือไม่ ถ้าเห็นสมควรให้แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ประสานงานกลางทราบ (มาตรา 31) ซึ่งคำร้องขอความช่วยเหลือนี้จะต้องแสดงหลักฐานว่า ประเทศผู้ร้องขอมีอำนาจที่จะเริ่มกระบวนการคดีอาญาคดีนั้นในประเทศผู้ร้องขอได้ แต่ประสงค์จะให้เริ่มกระบวนการดังกล่าวในประเทศไทยและคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของศาลไทย ตลอดจนรายละเอียดของพยานหลักฐานซึ่งมีมูลเพียงพอที่จะให้ดำเนินการได้ รวมทั้งระบุชื่อหรือรูปพรรณ และที่อยู่ของผู้ต้องหาที่ประสงค์จะให้เริ่มกระบวนการคดีอาญาในประเทศไทยเท่าที่จะบอกได้ โดยให้บุคคลที่เข้ามาเบิกความเป็นพยานหรือให้ปากคำในประเทศไทยตามพระราชบัญญัตินี้จะไม่ถูกส่งหมายเพื่อดำเนินคดีใด ๆ หรือถูกคุมขังหรือถูกจำกัดเสรีภาพ โดยเหตุ

จากการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนบุคคลนั้นออกจากประเทศผู้รับคำร้องขอ แต่สิทธิดังกล่าวสิ้นสุดลงเมื่อ บุคคลนั้นมีโอกาสที่จะออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลาสิบห้าวันหลังจากที่ได้รับแจ้งจาก หน่วยงานผู้ร้องขอแล้วว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ในประเทศไทยต่อไปอีก แต่ยังคงอยู่ในประเทศไทย ต่อไป หรือบุคคลนั้นได้กลับเข้ามาโดยสมัครใจหลังจากที่ได้ออกจากประเทศไทยแล้ว (มาตรา 40)

อย่างไรก็ดีบรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย (มาตรา 41) และบรรดาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ และการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 42)

2.8 การริบหรือยึดทรัพย์สิน

ก. เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ดำเนินการริบหรือยึดทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจเพื่อขอให้ศาลพิพากษาริบ หรือมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินนั้น หากจำเป็นให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำการสอบสวนหรือจะมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดทำการสอบสวนแทนก็ได้

ข. กำหนดให้ศาลสามารถพิพากษาให้ริบทรัพย์สินตามคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้ เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลต่างประเทศให้ริบทรัพย์สินนั้น และทรัพย์สินนั้นอาจถูกริบได้ตามกฎหมายไทย แต่หากศาลต่างประเทศมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินก่อนมีคำพิพากษา หรือมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินแล้วแต่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด และทรัพย์สินนั้นอาจถูกยึดได้ตามกฎหมายไทย ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินนั้นไว้ก็ได้ ซึ่งการริบหรือยึดทรัพย์สินดังกล่าวนี้ให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งได้แม้ว่าการกระทำความคิดอันเป็นเหตุให้มีการริบหรือยึดทรัพย์สินนั้นจะมีได้เกิดขึ้น ในราชอาณาจักรก็ตาม (มาตรา 33)

ค. ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการริบทรัพย์สินมาใช้บังคับกับการสอบสวน การยื่นคำร้อง การพิจารณาการพิพากษา และการมีคำสั่งเกี่ยวกับการริบหรือยึดทรัพย์สินนั้น โดยอนุโลม (มาตรา 34)

ง. ให้ทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ (มาตรา 35)

คำร้องขอความช่วยเหลือนี้จะต้องระบุรูปพรรณของทรัพย์สินนั้นและสถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่หรือที่อยู่ของบุคคลซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้น โดยให้มีรายละเอียดเพียงพอที่จะสืบหาได้ ในกรณีที่ขอให้ริบทรัพย์สินจะต้องแนบต้นฉบับหรือสำเนาที่รับรอง ความถูกต้องของคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลของประเทศผู้ร้องขอให้ริบทรัพย์สินนั้น ส่วนในกรณีที่ขอให้ยึดทรัพย์สินจะต้องแนบต้นฉบับหรือสำเนาที่รับรองความถูกต้องของคำสั่งศาลของประเทศผู้ร้องขอที่

ตั้งให้ยึดทรัพย์สินก่อนศาลมีคำสั่งพิพากษา หรือก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ทรัพย์สินนั้นแล้ว

3. การขอความช่วยเหลือ

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง และให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์รายละเอียด ข้อเท็จจริง และเอกสารประกอบ แล้วแจ้งให้หน่วยงานผู้ขอทราบ และให้คำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการใช้ข่าวสารหรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอในการรักษาความลับของข่าวสาร หรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการพิจารณาคดี โดยเปิดเผยอันเป็นผลจากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ (มาตรา 36-มาตรา 39) ซึ่งการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศคำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ อย่างน้อยจะต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชื่อหน่วยงานที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ
2. เรื่องที่ขอความช่วยเหลือ รวมทั้งรายละเอียดและข้อสนเทศอื่นที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามคำร้องขอ
3. วัตถุประสงค์และความจำเป็นที่ต้องขอความช่วยเหลือ
4. รายละเอียดอื่นที่จำเป็นสำหรับคำขอในแต่ละประเภทตามข้อ 3.1.2 แล้วแต่กรณี โดย

อนุโลม

ในกรณีที่ประเทศไทยไม่ได้ทำสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญากับประเทศผู้รับคำขอ ประเทศไทยจะต้องแสดงว่าจะให้ความช่วยเหลือในทำนองเดียวกันเมื่อประเทศผู้รับคำขอเป็นผู้ร้องขอ ทั้งนี้ คำร้องขอและเอกสารประกอบคำร้องขอดังกล่าว ถ้าทำเป็นภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาไทยหรือ ภาษาอังกฤษ จะต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษที่รับรองความถูกต้องด้วย

4. การดำเนินการผ่านช่องทางทางการทูต (Diplomatic Channel)

กรณีประเทศที่ไม่มีสนธิสัญญาสนธิสัญญาความร่วมมือทางอาญา (Mutual Legal Assistance Treaty-MLAT) กับประเทศไทย ให้ส่งคำร้องขอโดยวิธีทางการทูตของทั้งสองฝ่าย โดยระบุหลักการต่างตอบแทนในคำร้องขอความร่วมมือด้วยเสมอ การดำเนินการผ่านช่องทางทางการทูต

(Diplomatic Channel) ปัจจุบันกองสัญชาติและนิติกรณ์ กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยประสานระหว่างสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลต่าง ๆ กับสำนักงานอัยการสูงสุดใน เรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือทางอาญา และกับสำนักงานศาลยุติธรรมในเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือทาง แพ่ง แต่หากประเทศนั้น ๆ มีความตกลงร่วมมือทางแพ่งหรืออาญากับไทย การดำเนินความร่วมมือก็ เป็นไปตามที่ระบุในความตกลงนั้น ๆ

5. การดำเนินการผ่านช่องทางตำรวจสากล และตำรวจอาเซียน

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มิได้ห้ามให้ หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเสนอเรื่องผ่านช่องทางตำรวจสากล (Interpol) หรือตำรวจอาเซียน (Aseanapol) แต่ก็มีได้มีบทกฎหมายกำหนดรับรองให้ตำรวจสากล และตำรวจอาเซียนมีอำนาจหน้าที่ประหนึ่งเป็นผู้ประสานงานกลาง หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ผู้มีอำนาจ ดำเนินการตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

5.1 ตำรวจสากล (International Criminal Police Organization)

ในปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ.1948) องค์การตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ (International Criminal Police Organization: INTERPOL) หรือ ตำรวจสากล ได้รับการขึ้นทะเบียนสถานะของ คณะกรรมการตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศเป็นองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ เหมือนกับ NGO ทั่วไป จากองค์การสหประชาชาติ และมีอำนาจอันชอบธรรมแก่คณะกรรมการฯ โดยอนุญาตให้มีสิทธิการเพิ่มสมาชิกของตนได้ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกถึง 190 ประเทศ มีหน้าที่ ประสานงานกับประเทศสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีอาญา เพื่อความปลอดภัย ของประชาชนและป้องกันการก่อการร้าย ได้แก่ 1. การลักลอบผลิตและค้ายาเสพติด 2. การค้าอาวุธ 3. การค้ามนุษย์ 4. การฟอกเงิน 5. การล่องละเมิดทางเพศเด็ก 6. อาชญากรรมทางการเงิน และการ ทูจริต โดยส่งผ่านข้อมูลทางตำรวจให้กันระหว่างประเทศสมาชิก อาทิ ส่งข้อมูลคนร้ายที่รัฐภาคีร้อง ขอ จัดส่งรูปพรรณสันฐานของคนร้ายที่เคยกระทำความผิดมาแล้ว รวมทั้งบุคคลที่น่าสงสัย แจ้ง ความเคลื่อนไหวของผู้ร้ายข้ามแดน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง และประสานงานในการจับกุม รวบรวมประวัติอาชญากรที่สำคัญ รวบรวมข้อมูลอาชญากรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งนี้ ตำรวจ สากลไม่สามารถเข้าไปข้องเกี่ยวกับคดีใด ๆ ที่ไม่ใช่คดีที่มีความเกี่ยวพันกันในหลายประเทศ และ คดีอาชญากรรมการเมือง การทหาร การศาสนา หรือเชื้อชาติ โดยข้อคิดขององค์กรตำรวจสากลถือ ว่ามีผลในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก อาจนำไปสู่การพัฒนาเป็นกฎหมายเมื่อได้รับการยอมรับจาก ตำรวจของรัฐภาคีต่าง ๆ

5.2 ตำรวจอาเซียน (ASEAN national police)

สืบเนื่องจากการประชุมหัวหน้าตำรวจของประเทศอาเซียน ครั้งที่ 25 เมื่อปี ค.ศ. 2005 ณ เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อที่จะจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียน นาโพล เป็นการถาวร และวันที่ 1 มกราคม 2010 จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการถาวรอาเซียนนาโพลที่กองบัญชาการตำรวจแห่งชาติมาเลเซีย ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย สำเร็จเพื่อปรับปรุงความร่วมมือในระดับภูมิภาคในการป้องกันและต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติ เร่งรัดความช่วยเหลือและการปฏิบัติงานร่วมกันในระหว่างประเทศสมาชิก ดำเนินงานด้านข่าวกรองและข้อมูลข่าวสารร่วมกัน ดำเนินงานในการปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ และประสานงานเกี่ยวกับการสืบสวนคดีอาญา (ปริดา สถาวร, 2558) ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การค้ายาเสพติด
2. การก่อการร้าย
3. การลักลอบนำเข้าอาวุธ
4. การค้ามนุษย์
5. อาชญากรรมเกี่ยวกับสัตว์ป่า
6. Maritime Fraud
7. อาชญากรรมทางการค้า การกระทำผิดเกี่ยวกับธนาคารและการฉ้อโกงบัตรเครดิต
8. อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
9. การฉ้อโกงเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
10. การฉ้อโกงข้ามชาติ
11. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอาเซียนนาโพล (Electronic ASEANAPOL database system)
12. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องอาชญากรรม
13. การแลกเปลี่ยนโครงการการฝึกอบรมและบุคลากร ระหว่างกองกำลังตำรวจ

อาเซียน

โดยตำรวจอาเซียน หรืออาเซียนนาโพล มีหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศของตนกับประเทศสมาชิก / คู่เจรจาอื่น ๆ ของอาเซียนผ่านช่องทางการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อให้ได้รับการอนุมัติจาก หัวหน้าตำรวจอาเซียน โดยเร็ว ซึ่งจะเชื่อมโยงกับผู้รับผิดชอบด้านอาชญากรรมแต่ละประเด็นที่กล่าวถึงในการประชุม ASEANAPOL เช่น การค้ายาเสพติด การก่อการร้าย การลักลอบค้าอาวุธ การค้ามนุษย์การฉ้อโกงทางทะเล อาชญากรรมสัตว์ป่า อาชญากรรมในเชิงพาณิชย์ ความผิดเกี่ยวกับธนาคารและการให้ สินเชื่อ การฉ้อโกงบัตร อาชญากรรมไซเบอร์ เอกสารการท่องเที่ยวที่ทุจริต การทุจริตข้ามชาติ ความสับสนเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อาเซียน (e-ADS) ความช่วยเหลือร่วมกันในคดีอาญาและการแลกเปลี่ยนบุคลากรและการฝึกอบรมในกอง

กำลังอาเซียนและเรื่องอื่นใดที่กำหนดไว้ในข้อแถลงการณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ติดต่อประสานงานกับ ตำรวจอาเซียน (Aseanapol) ต้องเป็นเจ้าหน้าที่อาวุโสไม่ต่ำกว่าระดับพันเอก (หรือเทียบเท่า) หรือ เจ้าหน้าที่พลเรือนอาวุโสที่มีประสบการณ์ด้านการเป็นผู้นำและการบริหาร/ เจ้าหน้าที่พลเรือนที่ ทำงานให้กับกองกำลังตำรวจในประเทศสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูง/ เจ้าหน้าที่พลเรือนที่ ทำงานร่วมกับหน่วยงาน/ หน่วยงาน/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของคู่เจรจา มีความเข้าใจในเรื่องที่ เกี่ยวข้องกันของตำรวจอาเซียน และใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ มีความรู้ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ สามารถส่งต่อข้อมูลและตอบคำถามได้ทันที ซึ่งการเป็นผู้ติดต่อจะต้องได้รับการแต่งตั้ง เป็นลายลักษณ์อักษร โดยหัวหน้าหน่วยตำรวจของประเทศสมาชิกหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงาน/ องค์กรที่เกี่ยวข้องสำหรับคู่เจรจา โดยการดำรงตำแหน่งของบุคคลที่ติดต่อนั้น เป็น เอกสิทธิ์ของหัวหน้าตำรวจอาเซียนบรรดาศาสน์หัวหน้าหน่วย/ องค์กร/ หน่วยงานต่าง ๆ หากต้องการ เปลี่ยนผู้ติดต่อใหม่จะต้องดำเนินการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรใหม่

ปัจจุบันบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรเหนือรัฐในระดับภูมิภาค ในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติได้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งมีบทบาทในการผลักดัน กฎหมายระหว่างประเทศ และกำหนดมาตรการและแนวทางความร่วมมือระหว่างกัน รวมถึงการ เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกรับเอาข้อกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สำหรับสำนักงานเลขาธิการหัวหน้าตำรวจอาเซียน (Aseanapol Secretariat) ในการประชุมหัวหน้า ตำรวจอาเซียนครั้งที่ 33 ในปี พ.ศ. 2556 ณ ประเทศไทย ที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันที่จะเพิ่ม ศักยภาพของตำรวจอาเซียนในด้านนิติวิทยาศาสตร์ (Asean Police in Forensic Sciences) เพื่อเป็น สถาบันที่มีมาตรฐานสากลในเรื่องการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ของภูมิภาคอาเซียน โดยใน ระยะเวลาอาจขอความร่วมมือจากสถาบันฝึกอบรมในภูมิภาคอาเซียนที่มีอยู่แล้ว เช่น สถาบัน ฝึกอบรมระหว่างประเทศว่าด้วยการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย (ILEA) และศูนย์ฝึกอบรม จากอัตราว่าเพื่อความร่วมมือในการบังคับใช้กฎหมาย (JCLEC) (จิตพล กาญจนกิจ, 2556, หน้า 7) จึงถือเป็นความก้าวหน้าของสำนักเลขาธิการตำรวจอาเซียน ที่เป็นกลไกในการสื่อสารเพื่อให้ ประเทศสมาชิกสามารถสร้างและรักษาช่องทางการติดต่อทั้งหมดระหว่างประเทศสมาชิกและคู่ เจริญ รวมถึงการดำเนินการตามมติที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมและประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับตำรวจอาเซียน โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในโลกยุคเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำ ให้อาชญากรรมสามารถทำผิดได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเขตแดน หน่วยงานตำรวจในประเทศต่าง ๆ จึงต้องร่วมมือกันเพื่อไม่ให้เขตแดนระหว่างประเทศเป็นข้อจำกัดในการต่อสู้กับอาชญากรรม

ดังนั้น หากตำรวจสากล และตำรวจอาเซียน ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือและ ประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา ย่อมทำได้เพียงไม่เกินอำนาจหน้าที่ ขององค์กร

เท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าคำร้องขอที่ขอผ่านช่องทางอย่างไม่เป็นทางการนี้ถือเป็นการขอความ อนุเคราะห์ข้อมูล หรือขอความร่วมมือเฉพาะองค์กรเท่านั้น โดยตำรวจสากล และตำรวจอาเซียน ไม่มีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ จึงไม่เป็นผู้ประสานงานกลางตามหมวด 1 แห่ง พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 อีกทั้งไม่สามารถเข้ามา ยุ่งเกี่ยวกับคดีใด ๆ เนื่องจากมิได้เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่าง ประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 ด้วย

6. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2559 ตรารึ้นด้วยเหตุผลที่ว่าอัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางตามกฎหมายว่าด้วยความ ร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเป็นผู้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ จึงสมควร กำหนดเพิ่มให้อัยการสูงสุดเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของ ตน ประกอบกับบทบัญญัติบางประการยังไม่สอดคล้องกับการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศใน เรื่องทางอาญาในปัจจุบัน ดังนี้

1. ผู้ประสานงานกลางไม่สามารถส่งคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศไปให้ เจ้าพนักงานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขอ ได้

2. ผู้ประสานงานกลางไม่มีอำนาจส่งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินใด ไปให้ต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี หรือการพิจารณาคดีใน ศาลหากประเทศนั้นยังมีคำร้องขอ ซึ่งทำให้การให้ความร่วมมือเป็นไปอย่างจำกัด

3. กระบวนการค้นหรือยึดทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานและ เพื่อประโยชน์ขั้นที่สุดในการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่อง ทางอาญา พ.ศ. 2535 ไม่สามารถป้องกันการย้ายถ่ายทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ได้

4. การบัญญัติให้มีการเจรจาตกลงเพื่อให้มีการรับรองว่าจะไม่มีการประหารชีวิต ถือเป็นกลไกในการร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันเป็นมูลเหตุแห่งการร้องขอความช่วยเหลือ นั้น ต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทย แต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของ ประเทศผู้รับคำร้องขอ

5. การโอนบุคคลซึ่งถูกคุมขังยังไม่ครอบคลุมถึงการ โอนบุคคลซึ่งถูกคุมขังเพื่อช่วยเหลือ ในการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงาน

6. การริบหรือยึดทรัพย์สินยังไม่ครอบคลุมถึงการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศ

7. ข้อมูลที่ได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จึงต้องมีบทบัญญัติรองรับให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย เช่นว่านี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์และประเภทคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ผู้ประสานงานกลางส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการต่อไป และให้ผู้ประสานงานกลางมีดุลพินิจ ในการส่งคำร้องขอให้แก่พนักงานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำร้องได้

2. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินใดเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดีหรือการพิจารณาคดีเมื่อได้รับการประสานงานจากต่างประเทศ โดยให้ผู้ประสานงานกลางมีดุลพินิจในการจัดส่งข้อมูลดังกล่าวในกรณีที่เห็นว่าเป็นข้อมูลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน และมีเหตุอันสมควร

3. กำหนดให้เมื่อสืบพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้ศาลส่งบันทึกคำเบิกความของพยานรวมทั้งพยานหลักฐานอื่นในสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้ยื่นคำร้อง เพื่อส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการต่อไป

4. กำหนดให้กรณีรับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ค้น อาัยด์ ยึด และส่งมอบสิ่งของเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ถ้ามีเหตุที่จะออกหมายค้น หรือคำสั่งอาัยด์หรือยึดสิ่งของได้ตามกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการขอให้ศาลออกหมายค้น หรือคำสั่งอาัยด์หรือยึดสิ่งของนั้นได้

5. กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับกับการออกหมายค้น หรือคำสั่งอาัยด์หรือยึด และการค้น อาัยด์ หรือยึดตามความในส่วนนี้ด้วยโดยอนุโลม และให้ดำเนินการได้แม้ว่าการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้มีการอาัยด์หรือยึดจะมีได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรก็ตาม

6. กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจซึ่งทำการค้น และอาัยด์หรือยึดสิ่งของตามคำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องทำหน้าที่รับรองการเก็บรักษารูปพรรณ ลักษณะและความบริบูรณ์แห่งสภาพของสิ่งของนั้น และส่งมอบสิ่งของที่ค้น และอาัยด์หรือยึดได้พร้อมหนังสือรับรองนั้นให้แก่ผู้ประสานงานกลางเพื่อดำเนินการต่อไป

7. กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ส่งบุคคลซึ่งถูกคุมขังในประเทศไทยไปเบิกความเป็นพยานในชั้นศาล หรือเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนในฐานะพยานในประเทศผู้ร้องขอ หรือขอส่งบุคคลซึ่งถูกคุมขังในประเทศผู้ร้องขอมาเพื่อช่วยเหลือในทำนองเดียวกันในประเทศไทย

8. กำหนดระยะเวลาที่บุคคลซึ่งถูกส่งตัวไปเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลในต่างประเทศและอยู่ภายใต้การคุมขังของประเทศผู้ร้องขอ ให้ถือเป็นระยะเวลาที่ผู้นั้นถูกคุมขังในประเทศไทย

9. กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจคุมขังบุคคลซึ่งถูกคุมขังส่งตัวมาจากต่างประเทศเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลตลอดเวลาที่บุคคลนั้นอยู่ในประเทศไทย เมื่อบุคคลนั้นช่วยเหลือในการดำเนินคดีในเจ้าพนักงานหรือในชั้นศาลเสร็จแล้ว ให้แจ้งผู้ประสานงานกลางทราบ

10. กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่มีคำร้องขอจากต่างประเทศให้บุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยประเทศผู้ร้องขอหรือประเทศที่สามเดินทางผ่านประเทศไทยเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลในประเทศผู้ร้องขอ ให้เป็นดุลยพินิจผู้ประสานงานกลางแจ้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางผ่าน หากเห็นว่าเป็นกรณีที่อาจให้ความช่วยเหลือได้ โดยให้เดินทางผ่านประเทศไทยภายในระยะเวลาที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด

11. กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินใดตามคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สิน ซึ่งออกโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจของประเทศผู้ร้องขอ เพื่อประโยชน์ในการริบทรัพย์สินหรือในการบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และเป็นกรณีที่ศาลต่างประเทศยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้น

12. กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินตามคำสั่งก่อนมีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ หรือให้ริบทรัพย์สินหรือบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ยังไม่ถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ

13. กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ริบทรัพย์สินหรือบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ

14. กำหนดหลักเกณฑ์กรณีอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน ให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งได้แม้ว่าการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้มีการอายัด

ยึดหรือริบทรัพย์สินหรือการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินนั้นจะมีได้เกิดขึ้นใน
ราชอาณาจักร

15. กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ
ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการริบทรัพย์สินมาใช้บังคับกับการสอบสวน การยื่นคำขอ การ
พิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์ และการมีคำสั่งเกี่ยวกับการอายัด ยึด หรือ ริบทรัพย์สิน และการ
บังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา

16. กำหนดให้ทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบและเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระ
แทนการริบทรัพย์สินตามความในส่วนนี้ให้ตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้
ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ เว้นแต่กรณีที่ไม่มีสนธิสัญญาทวิภาคี
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน
สนธิสัญญานั้น แต่การจัดการกับทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวจะกระทำมิได้หากจะเป็นการขัดต่อ
ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

17. กำหนดให้กรณีประเทศไทยร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันเป็นมูลแห่ง
การร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทยแต่ไม่ถึงโทษ
ประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ และรัฐบาลจำเป็นต้องให้คำรับรองว่าจะไม่มี
การประหารชีวิตก็ให้มีการเจรจาตกลงเพื่อให้มีการรับรองดังกล่าวได้

18. กำหนดให้การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศ ให้นำบทบัญญัติแห่ง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม (พินลพรรณ จันทรเจริญ, 2559)

7. กรณีเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาที่มีความซับซ้อนอันเข้าข่าย
มูลเหตุความผิดคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21

ในกรณีที่มาตรา 12 (1) (4) และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่าง
ประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบปากคำพยาน
หรือรวบรวมพยานหลักฐานที่อยู่ในประเทศไทยในชั้นสอบสวน รวมถึงการค้นและยึดเอกสารหรือ
วัตถุใด ๆ ได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา ตลอดจน การเริ่มกระบวนการคดีทางอาญาได้นั้น หากเป็นคดีอาญาที่มีความซับซ้อนอันเข้า
ข่ายมูลเหตุความผิดคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 แล้ว
นั้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ อีกทั้งเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจะ
ถือเป็นพนักงานสอบสวนมาตรา 12 (1) (4) และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือ
ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 หรือไม่ อย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเดิม

ปัจจุบันการให้ความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญาของไทยตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 กำหนดให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 12* แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และกำหนดให้ใช้ข้อความในมาตรา 12 ใหม่แทน ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ประสานงานกลางมีดุลพินิจในการส่งคำร้องขอให้แก่พนักงานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำร้องได้ ดังนี้

(1) คำร้องขอให้สอบปากคำพยานหรือจัดหาให้ซึ่งเอกสารหรือสิ่งของอันเป็นพยานหลักฐานซึ่งเป็นการดำเนินการนอกศาล คำร้องขอให้จัดส่งเอกสาร คำร้องขอให้ค้น คำร้องขอให้สืบหาบุคคลและคำร้องขอให้อายัดหรือยึดเอกสารหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานให้ส่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(2) คำร้องขอให้สืบพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุซึ่งเป็นการดำเนินการในศาลคำร้องขอให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการริบทรัพย์สินหรือในการบังคับบุคคลใด ให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และคำร้องขอให้อายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน หรือบังคับชำระเงินแทน การริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศ ให้ส่งพนักงานอัยการ

(3) คำร้องขอให้โอนหรือรับโอนบุคคลซึ่งถูกคุมขังเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาล ให้ส่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์

(4) คำร้องขอให้เริ่มกระบวนการคดีทางอาญา ให้ส่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือพนักงานอัยการ

* พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

มาตรา 12 ให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดังนี้

(1) คำร้องขอให้สอบปากคำพยาน จัดหาให้ซึ่งเอกสารหรือสิ่งของอันเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นการดำเนินการนอกศาล คำร้องขอให้จัดส่งเอกสาร คำร้องขอให้ค้น คำร้องขอให้ยึดเอกสารหรือสิ่งของ และคำร้องขอให้สืบหาบุคคล ให้ส่งอธิบดีกรมตำรวจดำเนินการ

(2) คำร้องขอให้สืบพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งเป็นการดำเนินการในศาล และคำร้องขอให้ดำเนินการริบหรือยึดทรัพย์สิน ให้ส่งอัยการพิเศษฝ่ายคดีดำเนินการ

(3) คำร้องขอให้โอนหรือรับโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยานบุคคลให้ส่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ดำเนินการ

(4) คำร้องขอให้เริ่มกระบวนการคดีทางอาญา ให้ส่งอธิบดีกรมตำรวจและอัยการพิเศษฝ่ายคดีดำเนินการ

ดังนั้น คำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศจะถูกส่งไปยังเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามภารกิจที่แท้จริง เพื่อสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาอย่างเต็มที่ อีกทั้งบริบทในการอยู่ร่วมกันเป็นประชาคมอาเซียน ประเทศไทยได้ตระหนักถึงโอกาสที่จะเสริมสร้างความร่วมมือในเรื่องทางอาญากับประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ เพื่อยกระดับความร่วมมือฯ อันต่อยอดจากความสำเร็จเดิมให้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคดีอาญาในปัจจุบันมีรูปแบบการกระทำความผิด และมีลักษณะขององค์ประกอบความผิดที่ซับซ้อน เฉพาะทางมากขึ้น อาทิ มีการร่วมกันเป็นเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ มีฐานที่ตั้งขององค์กรก่อการร้าย มีแหล่งเงินทุน มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น เช่นว่านี่คืออาญาที่มีความซับซ้อนดังกล่าวจะถือว่าเป็น “คดีพิเศษ” ที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มาตรา 21 และใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญด้านคดีพิเศษโดยเฉพาะนั้น ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

(จ) คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา

ทั้งนี้ ตามรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดที่คณะกรรมการคดีพิเศษกำหนด 22 ประเภท ได้แก่ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วย 1. การกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน 2. การแข่งขันทางการค้า 3. การธนาคารพาณิชย์ 4. การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ 5. การเล่นแชร์ 6. การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน 7. การเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ 8. การคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม 9. การคุ้มครองผู้บริโภค 10. เครื่องหมายการค้า 11. เงินตรา 12. การชดเชยค่าภาษีอากรสินค้าส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร 13. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน 14. ธนาคารแห่งประเทศไทย 15. บริษัทมหาชนจำกัด 16. การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน 17. มาตรฐานผลิตภัณฑ์

อุตสาหกรรม 18. ลิขสิทธิ์ 19. การส่งเสริมการลงทุน 20. การส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม 21. สิทธิบัตร และ 22. หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

(ก) คดีความผิดทางอาญาอื่นที่คณะกรรมการคดีพิเศษมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า
สองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

การสืบสวนคดีความผิดทางอาญาทั่วไปตามมาตรา 2 (10) แห่งประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา กำหนดให้การสืบสวนเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน โดยพนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด หากเป็นการสืบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการ
สอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ประกอบกับมาตรา 23 วรรคหนึ่ง
กำหนดให้คดีอาญาซึ่งเป็นคดีพิเศษให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้มีอำนาจสืบสวนและ
สอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมาตรา 23 วรรคสอง กำหนดให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษมี
หน้าที่ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษเพียงเท่าที่พนักงาน
สอบสวนคดีพิเศษมอบหมายในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ เป็นพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ
การที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษจะมีอำนาจสืบสวนตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญาได้นั้น จะต้องเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดี
พิเศษ พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นคดีความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษเท่านั้น ตามที่กำหนดในบัญชีท้าย
พระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยการเสนอแนะของคณะกรรมการคดีพิเศษ โดย
จะมีสภาพเป็นคดีพิเศษ เมื่อมีประกาศคณะกรรมการคดีพิเศษกำหนดรายละเอียดของลักษณะของ
การกระทำความผิด ดังนั้น นับแต่ประกาศคณะกรรมการคดีพิเศษมีผลใช้บังคับ พนักงานสอบสวน
คดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษย่อมมีอำนาจสืบสวนคดีพิเศษซึ่งมีมูลน่าเชื่อว่าเป็นไปตามบัญชีท้าย
ประกาศคณะกรรมการคดีพิเศษดังกล่าว และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสืบสวนคดีความผิดทางอาญาตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) เมื่อพิจารณาบทบัญญัติ
มาตรา 10 (3) ประกอบกับมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ
พ.ศ. 2547 ที่กำหนดให้คดีความผิดอาญาอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) มี
สภาพเป็นคดีพิเศษ เมื่อคณะกรรมการคดีพิเศษมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมด
เท่าที่มีอยู่ให้เป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษจึงจะมีอำนาจในการ
สืบสวนคดีความผิดทางอาญานั้น เมื่อคณะกรรมการคดีพิเศษมีมติให้คดีความผิดทางอาญานั้นเป็น

คดีพิเศษแล้วเท่านั้น ดังนั้น ถ้าคณะกรรมการคดีพิเศษยังมิได้มีมติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) ให้คดีความผิดทางอาญาใดเป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษจึงยังไม่มียอำนาจสืบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากคณะกรรมการคดีพิเศษได้เคยมีมติให้คดีใดเป็นคดีพิเศษแล้ว คณะกรรมการคดีพิเศษจะไม่สามารถเพิกถอนมติเดิมได้ เพราะไม่มีบัญญัติใดให้อำนาจในการเพิกถอนมติดังกล่าว

นอกจากนี้ ในคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติสอบสวนเสร็จแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากภายหลังคณะกรรมการคดีพิเศษจะมีมติให้คดีความผิดทางอาญานั้นเป็นคดีพิเศษ ต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าได้เปิดช่องให้พนักงานสอบสวนนั้นมีอำนาจในการสอบสวนต่อไปอีกหรือไม่ ถ้าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจในการสอบสวนแก่พนักงานสอบสวนต่อไปได้อีก คณะกรรมการคดีพิเศษ ก็สามารถมีมติให้คดีความผิดทางอาญาที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเป็นคดีพิเศษได้ เช่น กรณีตามมาตรา 140* มาตรา 141** มาตรา 143*** และมาตรา

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่ตนนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้จัดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติในสำนวนต่อไป

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

*** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามความเห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

147* แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่ากรณีที่พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 กำหนดให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และกำหนดให้ใช้ข้อความในมาตรา 12 ใหม่แทนนั้นเหมาะสมกับบริบทของสังคมอาเซียน และสอดคล้องกับแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึงที่ ข้อ ข.3.1 (9) ที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือในเรื่องทางอาญาโดยเพิ่มบทบาทของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวกรอง การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการส่งคืนรายได้จากอาชญากรรม (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2559)

8. การได้มาซึ่งพยานหลักฐานและการสอบพยานบุคคลผ่านทางจอภาพหรือวีดิทัศน์

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มิได้กำหนดเกี่ยวกับการได้มาซึ่งพยานหลักฐานและการสอบพยานบุคคลผ่านทางจอภาพหรือวีดิทัศน์เอาไว้ด้วย เพียงให้นำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการสอบสวนและการสืบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้โดยอนุโลม ซึ่งหลักการทั่วไปของการพิจารณาและสืบพยานในศาลต้อง ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ให้ถือว่าบรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้รับฟังได้ตามกฎหมาย หากเป็นกรณีพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศผ่านทางจอภาพหรือวีดิทัศน์หรือ การติดต่อสื่อสารอื่น ๆ นั้นสามารถรับฟังได้เพียงใด ซึ่งเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเดิม

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลที่พิจารณาคดีได้ การใช้จอภาพหรือวีดิทัศน์หรือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ในการสืบพยานบุคคลก็เพื่อความสะดวกและรวดเร็วอันจะเป็นประโยชน์แก่ความยุติธรรม พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 12 กำหนดให้ยกเลิกความในมาตรา 41** แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 41 การ

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 147 เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้อพยพหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาผู้นั้นได้

** พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

มาตรา 41 บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย

รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม วรรคสี่ กำหนดให้การสืบพยาน บุคคลสามารถดำเนินการ โดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรงก็ได้ ด้วยการใช้โทรทัศน์วงจรปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้ อีกทั้งการสืบพยานต้องจัดให้มีการบันทึกคำเบิกความพยาน โดยให้บันทึกลงในวัสดุที่สามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ประกอบกับมาตรา 172 ตรี* กำหนดให้สามารถสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีได้ โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาเพื่อคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือเป็นพยานในคดีอาญา นอกจากนี้ หากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ ภายใต้การควบคุม

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 172ตรี เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ในการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งต้องการสืบ แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ หรือศาลจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

(2) ให้คู่ความถาม ถามค้ำ หรือถามค้ำผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

ในการเบิกความของพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง ไปยังห้องพิจารณาด้วย และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบ

ก่อนการสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นสมควรหรือถ้าพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ โดยมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นผลร้ายแก่เด็กถ้าไม่อนุญาตตามที่ร้องขอ ให้ศาลจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงคำให้การของผู้เสียหาย หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนตาม มาตรา 133ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตาม มาตรา 171 วรรคสอง ต่อหน้าคู่ความและในกรณีเช่นนี้ให้ถือสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานนั้น ในชั้นพิจารณาของศาล โดยให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม ถามค้ำหรือถามค้ำพยานได้ ทั้งนี้ เท่าที่จำเป็นและภายในขอบเขตที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความตามวรรคหนึ่งเพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งให้ศาลรับฟังสื่อ ภาพและเสียงคำให้การของพยานนั้นในชั้นสอบสวนตาม มาตรา 133ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตาม มาตรา 171 วรรคสอง เสมือนหนึ่งเป็นคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล และให้ศาลรับฟังประกอบพยานอื่นในการพิจารณาพิพากษาคดีได้

ของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องถิ่นนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้ ซึ่งถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล (มาตรา 230/1) โดยยึดหลักทั่วไปของการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาคือ ต้องเป็นบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้และเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การด้วยตนเอง ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ย่อมเป็นพยานบุคคลในศาลได้ เว้นแต่จะเป็นพยานที่กฎหมายห้ามมิให้รับฟัง ทั้งนี้ พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายมิได้เกิดจากการปฏิบัติผิดขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ หรือจากการจงใจ ชูเชิญ หลอกลวง หรือมิชอบด้วยกฎหมายประการอื่น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสาม มาตรา 135, มาตรา 226)

พยานบุคคลต้องเบิกความตามความจริงตามที่ตนรู้เห็น หากพยานเบิกความเท็จ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ซึ่งปัญหาของพยานบุคคลที่พบบ่อยคือ พยานเกรงกลัวความผิด เกรงกลัวอิทธิพลของจำเลย การไม่เต็มใจเป็นพยานเพราะกลัวความยุ่งยาก ผู้เสียหายเสริมแต่งพยานบุคคลหรืออ้างพยานเท็จเพื่อให้ร้ายจำเลย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ.2546 เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยให้แก่พยานบุคคล และกำหนดวิธีการปฏิบัติกับพยานบุคคลอย่างเหมาะสมไว้ด้วย (ปัญหา สุทธิบัณฑิต, 2557)

สำหรับสังคมอาเซียนที่ต้องการการตอบสนองต่อประเด็นเร่งด่วนหรือสถานการณ์วิกฤติต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมร่วมกัน การสืบพยานผ่านจอภาพหรือวิดีโอหรือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ จึงเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ที่สะดวกและรวดเร็ว โดยสันธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ข้อ 11 วรรคสาม, ข้อ 14 วรรคสี่ และ 15 วรรคเจ็ด กำหนดไว้เหมือนกันตลาคับ คือ

“ความในข้อนี้จะไม่มีกรณีใดที่ขัดขวางการเชื่อมต่อสัญญาณสดทางวิดีโอทัศน์หรือโทรทัศน์ หรือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ตามสมควร อันสอดคล้องกับกฎหมายและวิธีปฏิบัติของภาคีผู้รับคำร้องขอ เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการตามข้อนี้ หากเป็นการสะดวกเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะทำเช่นนั้น”

ประกอบกับสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ได้กำหนดไว้ในข้อ 8 วรรค 1 เรื่องการสืบพยานบุคคลการสอบปากคำ และการแสดงพยานหลักฐานในรัฐผู้รับคำร้องขอ ว่า

“1. เมื่อมีคำร้องขอให้เรียกบุคคลใดไปเพื่อเบิกความเป็นพยาน ให้ปากคำ หรือแสดงเอกสารบันทึก หรือสิ่งของในรัฐผู้รับคำร้องขอ ให้ดำเนินการบังคับบุคคลนั้นให้กระทำการตามคำร้องขอในลักษณะและขอบเขตเดียวกันกับที่กระทำในการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางอาญาในรัฐผู้รับคำร้องขอ”

สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งแคนาดา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ได้กำหนดไว้ในข้อ 9 วรรค 1 เรื่องการสืบพยานบุคคล การสอบปากคำ และการแสดงพยานหลักฐานในรัฐผู้รับคำร้องขอ ว่า

“2. เมื่อมีคำร้องขอให้เรียกบุคคลใดไปเพื่อเบิกความเป็นพยาน ให้ปากคำ หรือแสดงเอกสารบันทึก หรือสิ่งของในรัฐผู้รับคำร้องขอ บุคคลนั้นอาจถูกบังคับให้กระทำการตามคำร้องขอได้ตามข้อกำหนดของกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอ”

นอกจากนี้ ยังมีสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาที่ประเทศไทยทำไว้กับต่างประเทศซึ่งยึดขอบเขตการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางอาญาตามกฎหมายภายในของรัฐผู้รับคำร้องขอ อาทิ ไทย-อินเดีย, ไทย-ฝรั่งเศส, ไทย-โปรแลนด์ เป็นต้น

ดังนั้น หากประเทศไทยได้รับคำร้องขอจากต่างประเทศให้ทำการสอบปากคำพยานและการสืบพยานผ่านทางจอภาพหรือวิดีโอทัศน์หรือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ สามารถทำได้โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศผ่านทางจอภาพหรือวิดีโอทัศน์หรือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ สามารถรับฟังได้ ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 12

9. กรณีจำเป็นเร่งด่วน และมีเหตุอันสมควร ผู้ประสานงานกลางสามารถใช้ดุลพินิจในการจัดส่งข้อมูลดังกล่าวด้วยวิธีการ และเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด

เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือได้แจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ประสานงานกลางทราบแล้ว ผู้ประสานงานกลางมีหน้าที่จัดส่งผลนั้นตลอดจนเอกสารและสิ่งของที่เกี่ยวข้องให้แก่ประเทศผู้ร้องขอ ซึ่งในกรณีจำเป็นเร่งด่วน และมีเหตุอันสมควร ผู้ประสานงานกลางสามารถใช้ดุลพินิจในการจัดส่งข้อมูลดังกล่าวด้วยวิธีการ และเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด เพื่อเพิ่มความรวดเร็วได้ โดยพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 5 กำหนดให้ผู้ประสานงานกลางสามารถใช้ดุลพินิจในการจัดส่งข้อมูลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดีหรือ การพิจารณาคดีเมื่อพิจารณาได้ว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน และมีเหตุอันสมควร โดยให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นมาตรา 14/1 ในส่วนที่ 1 บท

ทั่วไป ของหมวด 2 การให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

“มาตรา 14/1 ในกรณีที่ได้รับการประสานงานจากต่างประเทศให้จัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินใดเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือการพิจารณาคดี ถ้าผู้ประสานงานกลางเห็นว่า เป็นข้อมูลที่สามารทำให้ความช่วยเหลือได้ตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเป็นกรณีจำเป็น เร่งด่วน และมีเหตุอันสมควร ผู้ประสานงานกลางอาจจัดส่งข้อมูลนั้นให้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนดได้ เมื่อประเทศนั้นได้แสดงว่าจะให้ความช่วยเหลือในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในกรณีที่มีคำร้องขอมาใช้บังคับ โดยอนุโลมกับข้อมูลที่จะจัดส่งตามมาตรา นี้ด้วย”

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดส่งข้อมูลทางอาญาไปยังประเทศผู้ร้องขอต้องเป็นไปตามระเบียบของผู้ประสานงานกลางว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ ตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2537 โดยไม่มีบทตัดอำนาจดุลพินิจของผู้ประสานงานกลางที่อาจพิจารณาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดส่งข้อมูลสำหรับกรณีจำเป็น เร่งด่วน และมีเหตุอันควร ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-2025 คือ แผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 ข้อ ข.3.9 (1) เรื่องการเพิ่มศักยภาพของอาเซียนในการรับมือกับอาชญากรรมข้ามชาติ และความท้าทายข้ามแดน ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลไกที่มีอยู่ของอาเซียนเพื่อพิจารณา มาตรการป้องกันในการรับมือกับความท้าทายรูปแบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการทำงานร่วมกับคู่เจรจา สหประชาชาติ และองค์กรอื่น ๆ โดยได้รับการยินยอมจากประเทศที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ อำนาจดุลพินิจของผู้ประสานงานกลางในการพิจารณาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อจัดส่งข้อมูลสำหรับกรณีจำเป็น เร่งด่วน และมีเหตุอันควร ช่วยลดข้อจำกัดเรื่องความล่าช้าของการ ดำเนินการตามคำร้องขอ ซึ่งเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน เรื่องทางอาญาของไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศอาเซียน

การดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องอาญาของอาเซียน สันติสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ข้อ 7 วรรคสอง กำหนดว่า

“2. ในกรณีที่ได้รับคำร้องขอ และภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายใน ภาคิผู้รับ คำร้องขอจะต้องดำเนินการตามที่จำเป็นแทนภาคิผู้ร้องขอในกระบวนการใด ๆ ทางอาญา ตามคำ ร้องขอ ความช่วยเหลือ และจะต้องเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของภาคิผู้ร้องขออีกประการหนึ่งด้วย”

ดังนั้น ผู้ประสานงานกลาง (อัยการสูงสุด) จะต้องเป็นผู้รักษาผลประโยชน์แทนภาคีผู้ร้องขอในการดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือ หากพิจารณาได้ว่าการจัดส่งข้อมูลเป็นกรณีจำเป็น เร่งด่วน และมีเหตุอันควร เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดีหรือการพิจารณาคดี โดยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบที่สุด คำนึงถึงหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศตามมาตรา 9 และความเห็นคณะกรรมการตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 เพื่อให้ความเห็นประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลาง ในการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศและการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่อาจมีผลกระทบกระเทือนอธิปไตยความมั่นคง ประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือเกี่ยวเนื่องกับความผิดทางทหาร หรือความผิดทางทหาร ด้วย (หนังสือสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ค่วนที่สุด ที่ สว(สนช) 0007/984 ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2559)

10. ทรัพย์สินที่ริบหรือยึดได้จากการประกอบอาชญากรรม

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 วางหลักเรื่องการริบหรือยึดทรัพย์สินไว้ว่า เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ดำเนินการริบหรือยึดทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจ เพื่อขอให้ศาลพิพากษาริบหรือมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินนั้น โดยศาลสามารถพิพากษาหรือมีคำสั่งได้แม้ว่าการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้มีการริบหรือยึดทรัพย์สินนั้นจะมีได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรก็ตาม และให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการริบทรัพย์สินมาใช้บังคับกับการสอบสวน การยื่นคำร้อง การพิจารณาการพิพากษา และการมีคำสั่งเกี่ยวกับการริบหรือยึดทรัพย์สินนั้น โดย ทั้งนี้ ให้ทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้

หลักการข้างต้นให้กรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่ริบได้นั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดยไม่ได้บัญญัติให้คืนทรัพย์สินแก่เจ้าของทรัพย์สินหรือบุคคลที่สามโดยสุจริต ซึ่งรัฐที่ได้รับความเสียหายจากการประกอบอาชญากรรมในฐานะประเทศผู้ร้องขอจะไม่สามารถเรียกเอาทรัพย์สินคืนได้เพราะประเทศไทยไม่มีกฎหมายให้อำนาจคืนทรัพย์สินนั้น และหากประเทศผู้ร้องขอนำหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกันซึ่งเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือเป็นสากลมาใช้กับประเทศไทยย่อมเกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมเช่นกัน ปัจจุบันจึงยกเลิกความในส่วนของ 9 การริบหรือยึดทรัพย์สินแห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ทั้งหมด

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 10 กำหนดให้ยกเลิกความในส่วนของ 9 การริบหรือยึดทรัพย์สิน มาตรา 32 มาตรา 33

มาตรา 34 และมาตรา 35 ของหมวด 2 การให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ส่วนที่ 9 การอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน มาตรา 32 ในกรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินใด ตามคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินซึ่งออกโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจของประเทศผู้ร้องขอเพื่อประโยชน์ ในการริบทรัพย์สินหรือในการบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และเป็นกรณีที่ศาลต่างประเทศ ยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่นคำขอต่อศาล ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่บุคคลผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่บุคคลซึ่งอาจต้องชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาล ที่พบ ตัวบุคคลนั้นอยู่ในเขตศาล แล้วแต่กรณี เพื่อมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นไว้ก่อน ในกรณีดังกล่าว หากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่นคำขอต่อศาลได้สองศาลหรือกว่านั้น เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจะยื่นคำขอต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้

ให้ศาลพิจารณาคำขอตามวรรคหนึ่งเป็นการด่วน ถ้าเป็นที่พอใจจากคำแถลงของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจได้นำมาสืบหรือที่ศาลได้เรียกมาสืบเองดังต่อไปนี้ ให้ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นไว้ก่อนได้

(1) ทรัพย์สินนั้นอาจถูกอายัด ยึด หรือริบ หรือบุคคลนั้นอาจถูกบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินได้ตามกฎหมายไทย

(2) ทรัพย์สินนั้นอาจถูกริบหรือบังคับคดีในการบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ และ

(3) มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการจำหน่าย จ่าย โอน ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินนั้นให้พ้นจาก การริบทรัพย์สินหรือการบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน หรืออาจมีการทำให้ทรัพย์สินไร้ประโยชน์ หรือเสื่อมมูลค่าลงจนอาจทำให้การริบทรัพย์สินหรือการบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินนั้นไม่เป็นผล

ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอ คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด แต่คำสั่งของศาลที่ให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินไว้ก่อน ให้อุทธรณ์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงของทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดตามวรรคสอง อาจยื่นคำขอโดยพลัน เพื่อให้ศาลสั่งยกเลิกคำสั่งนั้น หากความปรากฏแก่ศาลว่าผู้นั้นมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำอันเป็นเหตุ ให้ต่างประเทศมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง หรือมิได้กระทำการอันเป็นเหตุตามวรรคสอง ให้ศาลสั่งยกเลิก คำสั่งนั้นเสีย คำสั่งของศาลเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด แต่คำสั่งของศาล

ที่ให้ยกคำขอของผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริง ให้อุทธรณ์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

การที่ศาลมีคำสั่งยกคำขอหรือยกเลิกคำสั่งอายัดหรือยึดที่ได้ออกตามคำขอ ย่อมไม่ตัดสิทธิ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่จะเสนอคำขอให้ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นอีก หากมีพยานหลักฐานใหม่ อันสำคัญซึ่งน่าจะทำให้ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นได้ มาตรา

มาตรา 33 ในกรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้อายัดหรือยึดทรัพย์สิน ตามคำสั่งก่อนมีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ หรือให้ริบทรัพย์สินหรือบังคับบุคคลใดให้ชำระเงินแทน การริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ยังไม่ถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ยื่นคำขอต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่บุคคลผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ในทรัพย์สินนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่บุคคลซึ่งต้องชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินมีภูมิลำเนา อยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่พบตัวบุคคลนั้นอยู่ในเขตศาล แล้วแต่กรณี เพื่อมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้น หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นไว้ก่อน ในกรณีดังกล่าว หากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอาจยื่นคำขอต่อศาลได้สองศาล หรือกว่านั้น เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจะยื่นคำขอต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้

ให้ศาลพิจารณาคำขอตามวรรคหนึ่งเป็นการด่วน ถ้าเป็นที่พอใจจากคำแถลงของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ หรือพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจได้นำมาสืบหรือที่ศาลได้เรียกมาสืบเองดังต่อไปนี้ ให้ศาลมีคำสั่ง อายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นหรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นไว้ก่อนได้

(1) ทรัพย์สินนั้นอาจถูกอายัด ยึด หรือริบ หรือบุคคลนั้นอาจถูกบังคับให้ชำระเงินแทนการริบ ทรัพย์สินได้ตามกฎหมายไทย

(2) ศาลต่างประเทศมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และ

(3) มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการจำหน่าย จ่าย โอน ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินนั้น ให้พ้นจากการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศ หรืออาจมีการทำให้ทรัพย์สินไร้ประโยชน์ หรือเสื่อมมูลค่าลงจนอาจทำให้การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศไม่เป็นผล

ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอ คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด แต่คำสั่งของศาลที่ให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินไว้ก่อน ให้อุทธรณ์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงของทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดหรือบุคคลซึ่งถูกอายัดหรือยึดทรัพย์สิน ตามวรรคสอง อาจยื่นคำขอโดยพลันเพื่อให้ศาลสั่งยกเลิกคำสั่งนั้น หากความปรากฏแก่ศาลว่าผู้นั้นมิได้ รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำอันเป็นเหตุให้ต่างประเทศมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่งหรือมิได้กระทำการ อันเป็นเหตุตามวรรคสอง ให้ศาลสั่งยกเลิกคำสั่งนั้นเสีย คำสั่งของศาล

เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด แต่คำสั่งของศาล ที่ให้ยกคำขอของผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงหรือบุคคลซึ่งถูกอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

การที่ศาลมีคำสั่งยกคำขอหรือยกเลิกคำสั่งอายัดหรือยึดที่ได้ออกตามคำขอ ย่อมไม่ตัดสิทธิ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่จะเสนอคำขอให้ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นหรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นอีก หากมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญซึ่งน่าจะทำให้ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สินนั้นหรือทรัพย์สินของ บุคคลนั้นได้

มาตรา 34 ในกรณีที่ได้รับความร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศสำหรับทรัพย์สินหรือบังคับ บุคคลใดให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ ให้เจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจยื่นคำขอต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่บุคคลผู้ริบทรัพย์สินหรือ สิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่บุคคลซึ่งต้องชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่พบตัวบุคคลนั้นอยู่ในเขตศาลแล้วแต่กรณี เพื่อมีคำพิพากษาริบทรัพย์สิน หรือให้บุคคลนั้นชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศนั้น ในกรณีดังกล่าว หากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอาจยื่นคำขอต่อศาลได้สองศาลหรือกว่านั้น เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ จะยื่นคำขอต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง หากจำเป็นให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำการสอบสวนหรือจะมอบหมาย ให้พนักงานสอบสวนคนใดทำการสอบสวนแทนก็ได้

เมื่อได้รับคำขอ ให้ศาลหมายเรียกเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมายังศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ถ้าเป็นที่พอใจดังต่อไปนี้ ให้ศาลพิพากษาริบทรัพย์สินหรือให้บุคคลนั้น ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศนั้นได้ ตามที่เห็นสมควร

(1) ทรัพย์สินนั้นอาจถูกริบหรือบุคคลนั้นอาจถูกบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินได้ตามกฎหมายไทย และ

(2) ศาลต่างประเทศมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ในกรณีที่ปรากฏว่า ในการดำเนินการพิจารณาคดีนั้น ศาลต่างประเทศไม่ได้ให้ออกาสแก่จำเลย ผู้ต้องหา หรือผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงของทรัพย์สินในการต่อสู้คดีหรือการพิสูจน์สิทธิของตน หรือการดำเนิน กระบวนพิจารณาคดีนั้นขัดต่อหลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ให้ศาลยกคำขอดังกล่าว มาตรา 35 การอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน ตามความในส่วนนี้ ให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งได้แม้ว่าการกระทำความผิดอันเป็น

เหตุให้มีการอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สินหรือการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินนั้นจะมีได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และให้ ศาลพิพากษาริบทรัพย์สินหรือบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินได้แม้ว่าผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายไปแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศนั้นถึงที่สุดก่อนที่ผู้นั้นจะถึงแก่ความตาย

มาตรา 35/1 การสอบสวน การยื่นคำขอ การพิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์ และการมี คำสั่งเกี่ยวกับการอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษานั้น ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา ว่าด้วยการริบทรัพย์สินมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 35/2 ทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบและเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินตามความในส่วนนี้ให้ตกเป็นของแผ่นดินแต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ เว้นแต่กรณีที่มีสนธิสัญญาทวิภาคีระหว่างประเทศไทย กับประเทศผู้ร้องขอ กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานั้น แต่การจัดการกับทรัพย์สินหรือ เงินดังกล่าวจะกระทำมิได้หากจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เมื่อมีกรณีที่ต้องคืนทรัพย์สินที่ริบหรือเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินให้แก่ ประเทศผู้ร้องขอตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ประสานงานกลางยื่น คำร้องต่อศาล เพื่อมีคำสั่งให้ส่งทรัพย์สินหรือเงินนั้นแก่ผู้ประสานงานกลางเพื่อคืนให้แก่ประเทศผู้ร้องขอ

ทรัพย์สินที่ริบหรือเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินอันจะต้องคืนให้แก่ประเทศ ผู้ร้องขอนั้น เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายที่ประเทศไทยได้ใช้ไปในการดำเนินการเกี่ยวกับการริบหรือการบังคับให้ ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเพื่อคืนทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวให้แก่ประเทศ ผู้ร้องขอแล้ว ให้ผู้ประสานงานกลางคืนทรัพย์สินหรือเงินส่วนที่เหลือให้แก่ประเทศผู้ร้องขอทั้งนี้ เว้นแต่ กรณีที่มีสนธิสัญญาตามวรรคหนึ่งกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานั้น

ดอกผลของทรัพย์สินหรือเงินตามวรรคสองที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ยังมิได้คืนให้แก่ประเทศผู้ร้องขอ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน”

เห็นได้ว่าหลักการ วิธีการ และเงื่อนไขการริบหรือยึดทรัพย์สินเดิมมีความจำเป็น ต้องแก้ไขให้ตอบโจทยกับบริบทของสังคมที่มีเชื่อมโยงกันมากขึ้น กล่าวคือ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศสมาชิกอาเซียน และเข้าเป็นประเทศภาคีในสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ต้องอยู่ภายใต้กติกาเดียวกัน มีหน้าที่ส่งเสริมให้กฎหมายภายใน

สอดคล้องกับแผนงานอาเซียนด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคง เพิ่มศักยภาพความร่วมมือในเรื่องทางอาญา โดยเพิ่มเติมเป็น “การอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน”

ซึ่งสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ข้อ 22 กำหนดเรื่องความช่วยเหลือในการดำเนินการริบทรัพย์สินไว้ว่า

“1. ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องพยายามหาแหล่งที่อยู่ ติดตาม ยึด อายัด ริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และที่เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดซึ่ง ภาคี ผู้รับคำร้องขอสามารถให้ความช่วยเหลือได้ หากภาคีผู้ร้องขอจัดหาข้อสนเทศทั้งหมดที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่าจำเป็นให้

2. ในกรณีที่ภาคีผู้ร้องขอทำคำร้องขอตามวรรค 1 คำร้องขอนั้นจะต้องประกอบด้วย ต้นฉบับหรือสำเนาที่ถูกต้องแท้จริงของคำสั่งหรือคำพิพากษา

3. คำร้องขอความช่วยเหลือตามข้อนี้จะทำขึ้นได้ต่อเมื่อ ได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ออก ภายหลังที่สนธิสัญญานี้มีผลใช้บังคับแล้ว

4. ภายใต้บังคับกฎหมายภายในของภาคีผู้รับคำร้องขอ ทรัพย์สินที่รับตามข้อนี้อาจ ตกเป็นของภาคีผู้ร้องขอ ถ้าไม่มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะราย

5. ภายใต้บังคับกฎหมายภายในและตามข้อตกลงที่อาจมี ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องโอน ส่วนแบ่งของทรัพย์สินที่ได้คืนมาให้แก่ภาคีผู้ร้องขอ หลังจากภาคีผู้ร้องขอได้หักค่าธรรมเนียมและ ค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้ไปในการบังคับตามคำสั่งริบทรัพย์สินนั้น”

พิจารณาประกอบกับอนุสัญญาสหประชาชาติต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่ จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 (United Nation Convention Against Transnational Organized Crime) * ที่กำหนดมาตรฐานระดับสากลเกี่ยวกับการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดย องค์กรอาชญากรรม เป็นสนธิสัญญาต้นแบบ ข้อ 14 (2) วางหลักให้รัฐภาคีให้ความสำคัญกับการ พิจารณาคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นแก่รัฐภาคีผู้ร้อง ขอ เพื่อที่รัฐผู้ร้องขอจะสามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือคืนทรัพย์สิน ดังกล่าวให้แก่เจ้าของโดยชอบธรรม ทั้งนี้ จะต้องเป็นไปตามขอบเขตที่อนุญาตโดยกฎหมายภายใน

* United Nation Convention Against Transnational Organized Crime

Article 14. Disposal of confiscated proceeds of crime or property

2. When acting on the request made by another State Party in accordance with article 13 of this Convention, States Parties shall, to the extent permitted by domestic law and if so requested, give priority consideration to returning the confiscated proceeds of crime or property to the requesting State Party so that it can give compensation to the victims of the crime or return such proceeds of crime or property to their legitimate owners.

และหากได้รับการร้องขอ ดังนั้น ทรัพย์สินที่ริบ आयัด หรือยึด และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินจากการประกอบอาชญากรรมนั้นย่อมตกเป็นของผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงของทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งอายัดหรือยึด โดยทรัพย์สินที่ริบหรือเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินจะต้องคืนให้แก่ประเทศผู้ร้องขอเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายที่ประเทศไทยได้ใช้ไป ในการดำเนินการเกี่ยวกับการริบหรือการบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเพื่อคืนทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวให้แก่ประเทศผู้ร้องขอแล้ว ส่วนดอกผลของทรัพย์สินหรือเงินที่เกิดขึ้นในระหว่างยังมีได้คืนให้แก่ประเทศผู้ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

11. กรณีคำร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันมีมูลเหตุแห่งการร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทย แต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ

แผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 ขับเคลื่อนให้อาเซียนเป็นประชาคมที่ยึดมั่นในกฎกติกา ให้ความสำคัญกับประชาชน มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งกำหนดเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐาน และความยุติธรรมทางสังคมไว้ด้วย โดยส่งเสริมให้ประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นกระแสหลักของทั้ง 3 เสาของประชาคมอาเซียน ดังนั้น เมื่อประเทศไทยร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันมีมูลเหตุแห่งการร้องขอความช่วยเหลือนั้น ต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทย แต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ ศาลจะพิพากษาลงโทษประหารชีวิตได้หรือไม่

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 11 กำหนดให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 36/1 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

“มาตรา 36/1 ในกรณีที่ประเทศไทยร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันเป็นมูลเหตุแห่งการร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทยแต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ และรัฐบาลจำเป็นต้องให้คำรับรองว่าจะไม่มีการประหารชีวิต ก็ให้มีการเจรจาตกลงเพื่อให้มีการรับรองดังกล่าวได้ ในกรณีนี้หากศาลพิพากษาลงโทษประหารชีวิตให้รัฐบาล ดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้มีการบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีจำคุกตลอดชีวิตแทน การประหารชีวิต ทั้งนี้ ห้ามมิให้บุคคลนั้นได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ เว้นแต่เป็นการพระราชทานอภัยโทษ”

ฐานความผิดที่มีบทลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายไทย เช่น

1. ตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หมวด 1 มาตรา 107 ผู้ใดปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ ต้องระวางโทษประหารชีวิต... มาตรา 109 ผู้ใดปลงพระชนม์พระราชินีหรือรัชทายาท หรือฆ่าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษประหารชีวิต... และมาตรา 111 ผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดตามมาตรา 107 ถึง มาตรา 110 ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น

2. ตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มาตรา 289 ซึ่งเป็นลักษณะความผิดที่รุนแรง ได้แก่ (1) ฆ่าบุพการี (2) ฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือ เพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ (3) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ในการที่เจ้าพนักงานนั้น กระทำตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วยหรือได้ช่วยเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้ว (4) ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน (5) ฆ่าผู้อื่นโดยทรนหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย (6) ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือ เพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำความผิดอย่างอื่นหรือ (8) ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอา หรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำไว้ต้องระวางโทษประหารชีวิต ซึ่งเป็นกฎหมายที่ระวางโทษประหารชีวิตสถานเดียว

3. ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ อาทิ ความผิดฐานผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1* เพื่อจำหน่าย ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 65 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยว กักขัง กระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกายหรือทำร้ายร่างกายหรือขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ ว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้อื่น เพื่อข่มขืนใจให้ผู้อื่นนั้น กระทำการค้าประเวณีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 12

ซึ่งการพิจารณาศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีและข้อเท็จจริงแห่งคดี ประกอบการพิจารณาในการตัดสินประหารชีวิตด้วย โดยปัจจุบัน 140 ประเทศทั่วโลกได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ สำหรับประเทศในประชาคมอาเซียนที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตและยังคงบทลงโทษประหารชีวิต ปราบกฏ ดังนี้

* **หมายเหตุ** 1. ยาเสพติดประเภท 1 คือ ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง มี 38 รายการที่สำคัญ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน แมทแอมเฟตามีน เอกซ์ตาซี และแอลเอสดี เป็นต้น 2. การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย (1) เด็กซ์โตรไคโพรอไรด์ หรือ แอลเอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 0.75 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสาร ดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 300 มิลลิกรัมขึ้นไป (2) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไป (3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 3 กรัมขึ้นไป

(1) ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดอาญาทุกประเภท ได้แก่ ประเทศกัมพูชา ฟิลิปปินส์

(2) ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารในทางปฏิบัติ ได้แก่ ประเทศบรูไน พม่า และลาว

(3) ประเทศที่ยังคงบทลงโทษประหาร ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนามและไทย บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2556, หน้า 8, 14)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าประเทศยังมีโทษประหารชีวิตอยู่และส่วนใหญ่มีการลงโทษในคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรม แต่ยังคงถือว่าเป็นประเทศซึ่งมีพัฒนาการที่ดีโดยอยู่ระหว่างการพิจารณาทบทวนโทษประหารชีวิตตามกลไก UPR (Universal Periodic Review) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ในขณะที่ประเทศอินโดนีเซียยังมีการตัดสินโทษประหารชีวิตอยู่มาก (ราเฟนดี จามิน , 2559, หน้า 2)

พิจารณาประกอบกับพันธกรณีทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาใดซึ่งมีข้อกำหนดมิให้ลงโทษประหารชีวิต ประเทศไทยจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสนธิสัญญานั้น มิฉะนั้นอาจต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญาที่มีลักษณะเช่นนั้น แต่ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียนจำต้องเคารพกติกาอาเซียน “กฎบัตรอาเซียน” ซึ่งเปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่วางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรให้กับอาเซียน ดังนั้น การที่ประเทศไทยเจรจาตกลงเพื่อรับรองว่าจะไม่มีการประหารชีวิต กรณีที่คำร้องขอความช่วยเหลือมีมูลเหตุความผิดแห่งการร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทย แต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ และในกรณีนี้หากศาลพิพากษาลงโทษประหารชีวิตให้ประเทศไทยดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้มีการบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีจำคุกตลอดชีวิตแทนการประหารชีวิตนั้น รวมถึงรับรองการไม่ลดหย่อนผ่อนโทษสำหรับบุคคลนั้น เว้นแต่เป็นการพระราชทานอภัยโทษ จึงเป็นไปตามแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-2025 ในส่วนแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 เรื่องการยึดมั่นและส่งเสริมหลักการพื้นฐานของอาเซียน โดยเฉพาะการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของอาเซียน

สนธิสัญญาได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องให้ความร่วมมืออย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการสอบสวน การฟ้องคดี และวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้กับการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในบรรดาภาคีเท่านั้น จึงไม่ก่อให้เกิดสิทธิใด ๆ แก่บุคคลที่จะได้รับ ปิดบัง หรือไม่ยอมให้ซึ่งพยานหลักฐานใด ๆ หรือห้ามการปฏิบัติการตามคำร้องขอความช่วยเหลือใด ๆ และกำหนดให้มีผู้ประสานงานกลาง เพื่อยื่นและรับคำขอช่วยเหลือ ซึ่งผู้ประสานงานกลางอาจจะสื่อสารกันโดยตรงโดยไม่ต้องใช้ช่องทางการทูต (Diplomatic channel) หรือ อาจเลือกที่จะขอและส่งความร่วมมือผ่านของทางการทูตก็ได้ เพื่อประเทศ ผู้รับคำร้องขอ (Requested state) จะได้ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรอบความร่วมมือดังต่อไปนี้

1. กรอบความร่วมมือ (Scope of Assistance)

ภายใต้บังคับของสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของอาเซียน และกฎหมายภายในของบรรดาภาคี บรรดาภาคีจะให้ความช่วยเหลือกันในเรื่องการสืบสวนสอบสวนการฟ้องคดี และการดำเนินการที่เป็นผลจากการนั้น ได้แก่ 1. การให้บุคคลบิกความเป็นพยานหรือช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา 2. การส่ง เอกสารการค้นและยึด 3. การตรวจวัตถุและสถานที่ 4. การจัดหาให้ซึ่งต้นฉบับเอกสารหรือสำเนา บันทึก และสิ่งของอันเป็นพยานหลักฐาน 5. การชี้ระบุหรือติดตามร่องรอยของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือที่ใช้ในการกระทำความผิด 6. การห้ามการจัดการกับทรัพย์สินชั่วคราวหรือการอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่อาจได้คืนหรือริบได้ตามกฎหมาย 7. การได้คืนหรือการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด 8. การค้นหาและการระบุตัวพยานและผู้ต้องสงสัย และ 9. การให้ความช่วยเหลืออื่นใดตามที่ได้ตกลงกันและซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้ และกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ โดยการสืบพยานหลักฐานหรือการได้มาซึ่งการให้ปากคำจากบุคคลต้องได้มาด้วยความสมัครใจ

ในกรณีการจับกุมหรือคุมขังบุคคลเพื่อการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การบังคับตามคำพิพากษาของศาลประเทศผู้ร้องขอเหนือดินแดนของรัฐ ผู้รับคำร้องขอ (เว้นแต่กฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอเปิดช่องให้ทำได้) การโอนตัวบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อการรับโทษและการโอนคดีอาญา ตามข้อ 2 แห่งสนธิสัญญาฯ กำหนดว่าไม่เข้าลักษณะของความร่วมมือระหว่างประเทศดังกล่าว และไม่ให้สิทธิภาคีหนึ่งที่จะเข้าไปในดินแดนของอีกภาคีหนึ่งเพื่อใช้อำนาจและการปฏิบัติตามหน้าที่ที่สงวนไว้ โดยเฉพาะสำหรับเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในของอีกภาคีหนึ่งนั้น

2. ความร่วมมือตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของอาเซียน

สนธิสัญญานี้มีผลใช้บังคับกับเพียงภาคีผู้ให้สัตยาบัน การยอมรับ ความเห็นชอบ หรือการภาคยานุวัติสนธิสัญญาในวันมอบสัตยาบันสาร สารยอมรับ สารให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร โดยใช้บังคับกับบรรดาคำร้องที่เสนอภายหลังวันมีผลใช้บังคับสำหรับภาคีในความร่วมมือดังต่อไปนี้

2.1 การรับพยานหลักฐาน หรือ การรับคำให้การของบุคคล ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการให้ได้พยานหลักฐานรวมถึงคำเบิกความภายใต้การสาบาน หรือ ปฏิญาณ เอกสารหรือบันทึกที่ได้จัดทำขึ้นหรือที่ได้มาจากบรรดาพยานตามวัตถุประสงค์ในเรื่องทางอาญา เพื่อส่งให้ภาคีผู้ร้องขอ ในกรณีที่จะต้องได้คำเบิกความภายใต้การสาบานหรือปฏิญาณ บรรดาคู่ความ ในกระบวนการทางอาญาในภาคีผู้ร้องขอ หรือบรรดาผู้แทนของกลุ่มความดังกล่าวอาจมาศาล และถามบุคคลที่ เบิกความนั้นได้ โดยไม่มีกรณีใดที่ขัดขวางการเชื่อมต่อสัญญาณสดทางวิดีโอ หรือ โทรศัพท์ หรือ การติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ตามสมควร อันสอดคล้องกับกฎหมายและวิธีปฏิบัติของภาคีผู้รับคำร้องขอ (ข้อ 11 การได้มาซึ่งพยานหลักฐาน)

ในกรณีที่คำร้องขอได้ทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งการให้ถ้อยคำของบุคคลเพื่อความมุ่งหมายในทางอาญาในภาคีของผู้ร้อง ภาคีผู้รับคำร้องขอจะพยายามให้ได้มาซึ่งถ้อยคำดังกล่าวโดยความยินยอมของบุคคลผู้ให้ถ้อยคำ (ข้อ 10 การได้มาซึ่งการให้ถ้อยคำโดยสมัครใจ)

2.2 การบริการเอกสารทางการศาล ภาคีผู้รับคำร้องขอต้องใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดเพื่อส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเรื่องทางอาญาซึ่งศาลในภาคีผู้ร้องขอออกคำสั่งให้ส่ง โดยภาคีผู้ร้องขอจะต้องส่งคำร้องขอเพื่อให้จัดส่งเอกสารซึ่งกำหนดให้มีการตอบรับหรือปรากฏตัวในภาคีผู้ร้องขอไม่น้อยกว่าสามสิบวันก่อนกำหนดการตอบรับหรือการปรากฏตัวดังกล่าว และให้ภาคีผู้รับคำร้องขอส่งคืนใบแจ้งผลการส่งเอกสาร ตามแบบที่บรรดาภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนด หากใบรับที่บุคคลผู้รับเอกสารลงชื่อและถ้าเจ้าพนักงานผู้ส่งเอกสารไม่สามารถส่งเอกสารให้ผู้รับได้ก็ให้ระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ส่งเอกสารให้ไม่ได้ไว้ด้วย (ข้อ 21 การส่งเอกสาร)

2.3 การค้นและยึดทรัพย์ ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องปฏิบัติตาม คำร้องขอให้ค้น ยึด และส่งเอกสาร บันทึก หรือรายการใดไปยังภาคีผู้ร้องขอ ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสาร บันทึก หรือรายการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องในทางอาญาในภาคีผู้ร้องขอ ในกรณีที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันเอกสาร บันทึก หรือรายการที่ส่งไปให้นั้นให้ภาคีผู้ร้องขอปฏิบัติตามเงื่อนไข ที่ภาคีผู้รับกำหนด โดยภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องแจ้งผลการดำเนินงานตลอดจนพฤติการณ์ของการยึด และการเก็บรักษาต่อมาซึ่งเอกสาร บันทึกหรือรายการใด ๆ ที่ยึดไว้แล้ว ให้ภาคีผู้ร้องขอทราบโดยเร็วที่สุด (ข้อ 18 การค้นและยึด)

2.4 ภาคีผู้รับคำร้องขออาจจัดหาให้ซึ่งสำเนาของเอกสารหรือบันทึกที่ประชาชนใช้ประโยชน์ ได้ที่อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐแก่ภาคีผู้ร้องขอ สำหรับ

การจัดหาให้ซึ่งสำเนาของเอกสารหรือบันทึกใด ๆ ที่อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ อันมิใช่เอกสารหรือบันทึกที่ประชาชนใช้ประโยชน์ได้แก่ภาคีผู้ร้องขอ ภาคีผู้รับคำร้องขออาจใช้ดุลยพินิจปฏิเสธ คำร้องขอทั้งหมดหรือบางส่วนได้ (ข้อ 13 การจัดหาให้ซึ่งเอกสารและบันทึกอื่น ๆ ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ได้)

2.5 การให้เอกสารต้นฉบับ หรือฉบับสำเนารับรองถูกต้อง รวมทั้งบันทึกและวัตถุพยาน เมื่อได้รับคำร้องขอ ภาคีแต่ละภาคีจะต้องรับรองความถูกต้องแท้จริงของเอกสารหรือวัตถุอื่นที่ส่งไปให้ภาคีผู้ร้องขอตามสนธิสัญญานี้ โดยเอกสารนั้นถูกลงนามหรือรับรองความถูกต้องโดยผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ในภาคีหรือของภาคีที่ส่งเอกสารตามที่กฎหมายของภาคีนั้นได้ให้อำนาจไว้โดยชอบและกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. เอกสารนั้นได้รับการยืนยันความถูกต้องแท้จริงด้วยคำสาบานหรือปฏิญาณโดยพยานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของภาคีดังกล่าว หรือ

ข. เอกสารนั้นได้มีการประทับตราของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของภาคีนั้น หรือรัฐมนตรีหรือกรม หรือเจ้าหน้าที่ที่รัฐบาลของภาคีนั้น

ค. ไม่มีกรณีใดในข้อนี้จะขัดขวางการพิสูจน์ในเรื่องใดหรือการรับเอกสารใดไว้เป็นพยานหลักฐานตามกฎหมายของภาคีผู้ร้องขอ

ง. ภายใต้บังคับกฎหมายในภาคีแต่ละภาคี

1. เอกสารที่ลงนามด้วยลายมือชื่อดิจิทัล หรืออิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายของภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องมีผลผูกพันตามกฎหมายเช่นเดียวกับเอกสารที่ลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือหรือเครื่องหมายอื่นใด และ

2. ลายมือชื่อดิจิทัล หรืออิเล็กทรอนิกส์ที่ลงไว้ตามกฎหมายของภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องถือว่าเป็นลายมือชื่อที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย (ข้อ 24 การรับรองและการยืนยันความถูกต้องแท้จริง) จึงจะถือว่าเอกสารได้รับการรับรองความถูกต้องแท้จริงตามที่กำหนดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้

2.6 การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องพยายามหาแหล่งที่อยู่ คิดตาม ยึด อาศัย ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดและที่เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดซึ่งภาคีผู้รับคำร้องขอสามารถให้ความช่วยเหลือได้ หากภาคีผู้ร้องขอจัดหาข้อสนเทศทั้งหมดที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่าจำเป็นให้ โดยคำร้องขอนั้นจะต้องประกอบด้วยต้นฉบับหรือสำเนาที่ถูกต้องแท้จริงของคำสั่งหรือคำพิพากษา ซึ่งคำร้องขอความช่วยเหลือนี้จะทำขึ้นได้ต่อเมื่อได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ออกภายหลังที่สนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้แล้วเท่านั้น ทรัพย์สินที่ริบตามข้อนี้อาจตกเป็นของภาคีผู้ร้องขอ ถ้าไม่มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะราย

ทั้งนี้ภายใต้บังคับกฎหมายภายในและตามข้อตกลงที่อาจมี ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องโอนส่วนแบ่งของทรัพย์สินที่ได้คืนมาให้แก่ภาคีผู้ร้องขอ หลังจากภาคีผู้รับคำร้องขอได้หักค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้ไปในการบังคับตามคำสั่งทรัพย์สินนั้น (ข้อ 22 ความช่วยเหลือในการดำเนินการทรัพย์สิน)

2.7 การส่งพยานกลับคืนเมื่อเสร็จคดี ภาคีผู้ร้องขอจะต้องคืนเอกสาร บันทึก หรือรายการใด ๆ ที่ภาคีผู้รับคำร้องขอได้จัดหาให้ตามสนธิสัญญานี้แก่ภาคีผู้รับคำร้องขอ เมื่อเสร็จการดำเนินการในเรื่องทางอาญาอันเกี่ยวกับคำร้องขอความช่วยเหลือแล้ว และในกรณีที่เป็นความจำเป็นเกี่ยวกับเรื่องทางอาญาในภาคีผู้รับคำร้องขอ ให้ภาคีผู้ร้องขอต้องส่งคืนเอกสาร บันทึก หรือรายการใด ๆ ที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจัดหาให้ไปชั่วคราวไม่ว่าเวลาใดก็ตาม (ข้อ 19 การส่งพยานหลักฐานคืน)

2.8 รัฐผู้รับคำร้องขออาจอนุญาตให้รัฐผู้ร้องขอนำผู้ถูกคุมขังผ่านแดนไปยังที่อื่นได้ ภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขออาจอนุญาตให้บุคคลซึ่งถูกคุมขังโดยภาคีผู้ร้องขอหรือรัฐที่สาม และซึ่งภาคีผู้ร้องขอได้ร้องขอให้ไปปรากฏตัวในภาคีผู้ร้องขอในเรื่องทางอาญาเดินทางผ่านดินแดนของภาคีผู้รับคำร้องขอได้ ในกรณีที่เครื่องบิน เรือ หรือรถไฟ ซึ่งบุคคลดังกล่าวโดยสารมาได้ลงจอด แวะรับหรือหยุดในภาคีผู้รับคำร้องขอ ผู้รักษาหรือเจ้าหน้าที่ผู้คุ้มกันของภาคีผู้ร้องขอ หรือถ้าได้รับ ความยินยอมจากรัฐที่สามซึ่งช่วยเหลือภาคีผู้ร้องขอให้ได้รับความสะดวกในการโอนตัวบุคคลดังกล่าว จะต้องรับผิดชอบในการคุมขังบุคคลซึ่งเดินทางมาดังกล่าวต่อไปขณะเดินทางผ่านภาคีผู้รับคำร้องขอ ถ้าไม่มี การตกลงเป็นอย่างอื่นกับภาคีผู้รับคำร้องขอ

ในกรณีที่ภาคีผู้รับคำร้องขอยินยอม บุคคลซึ่งเดินทางมาดังกล่าวอาจถูกคุมขังไว้ โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของภาคีผู้รับคำร้องขอชั่วคราว จนกว่าจะเดินทางต่อไป หากบุคคลดังกล่าวไม่ได้เดินทางต่อไปภายในเวลาอันสมควร ภาคีผู้รับคำร้องขออาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวเดินทางภายใต้การคุมขังต่อไปยังรัฐที่บุคคลดังกล่าวเดินทางมาไทยในตอนแรก โดยค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่ภาคีผู้รับคำร้องขอรับผิดชอบค่าใช้จ่ายไปในการคุมขังบุคคลดังกล่าว ภาคีผู้ร้องขอจะต้องใช้คืน (ข้อ 17 การเดินทางผ่านของบุคคลซึ่งถูกคุมขัง)

2.9 การปรากฏตัวของบุคคลในภาคีผู้ร้องขอ ภายใต้บังคับและวิธีปฏิบัติภายในภาคีผู้รับคำร้องขออาจช่วยให้บุคคลเข้าไปในภาคีผู้ร้องขอ โดยความยินยอมของบุคคลดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องทางอาญาในภาคีผู้ร้องขอ หรือเพื่อปรากฏตัวในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับ เรื่องทางอาญาในภาคีผู้ร้องขอในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้ที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ อาจใช้ค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนใด ๆ แก่บุคคลดังกล่าวด้วย

ในกรณีเป็นที่พอใจว่าการจัดการเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุคคลดังกล่าวในภาคีผู้ร้องขอจะเป็นที่น่าพอใจ ภาคีผู้รับคำร้องขอจะเชิญเชิญบุคคลไปให้การหรือส่งพยานหลักฐานหรือให้

ความช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องทางอาญาในภาคีผู้ร้องขอ โดยแจ้งให้บุคคลดังกล่าวทราบเรื่องค่าใช้จ่าย หรือค่าตอบแทนใด ๆ ด้วย (ข้อ 14 การปรากฏตัวของบุคคลในภาคีผู้ร้องขอ)

2.10 ภาคีผู้ร้องขออาจอนุญาตให้โอนตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังตามกฎหมายของภาคีผู้รับ คำร้องขอไปยังภาคีผู้ร้องขอชั่วคราว โดยความยินยอมของบุคคลนั้นเพื่อให้ถ้อยคำเป็นพยานหลักฐาน หรือช่วยเหลือ ในการสืบสวนสอบสวน แต่ภาคีผู้ร้องขอจะต้องไม่ขอให้ภาคีผู้รับคำร้องขอริเริ่ม กระบวนการพิจารณาส่งผู้ร้ายข้ามแดนเพื่อส่งบุคคลผู้ถูกโอนตัวกลับคืนเพราะจะเป็นการบังคับใช้ กฎหมายคนละฉบับกันทันที ทั้งนี้ ระยะเวลาระหว่างที่บุคคลดังกล่าวถูกคุมขังในภาคีผู้ร้องขอจะต้อง นับให้เป็นระยะเวลาของการจำคุกหรือคุมขังในภาคีผู้รับคำร้องขอด้วย หากภาคีผู้รับคำร้องขอแจ้งภาคี ผู้ร้องขอว่าไม่ประสงค์ให้บุคคลผู้ถูกโอนตัวถูกคุมขังต่อไป ภาคีผู้ร้องขอจะต้องปล่อยตัวบุคคล ดังกล่าวและบุคคลดังกล่าวจะต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลตามข้อ (9)

อย่างไรก็ตาม การโอนตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังจะไม่เกิดขึ้น ถ้าภาคีผู้ร้องขอไม่ให้ คำยืนยันว่า 1. จะรับภาระและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นอันเกิดจากการ โอนตัวผู้ถูกคุมขัง 2. จะคุมขัง บุคคลดังกล่าวตามกฎหมายตลอดระยะเวลาการโอนตัว และ 3. จะส่งตัวบุคคลดังกล่าวคืนภาคีผู้รับคำ ร้องขอทันที เมื่อบุคคลดังกล่าวได้ไปปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือศาลในภาคีผู้ร้องขอ และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ให้มีการโอนตัวเสร็จสิ้นแล้ว (ข้อ 15 การปรากฏตัวของบุคคลที่ถูก คุมขังในภาคีผู้ร้องขอ)

2.11 ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องใช้ความพยายามอย่างดีที่สุด เพื่อสืบให้รู้แน่ชัดถึงที่อยู่หรือรูปพรรณของบุคคลที่ระบุไว้ในคำร้องขอ และซึ่งมีเหตุผลเชื่อได้ว่า บุคคลดังกล่าวอยู่ในดินแดนของภาคีผู้รับคำร้องขอ (ข้อ 20 การค้นหาที่อยู่หรือการระบุตัวบุคคล)

2.12 รัฐผู้ร้องขอกับรัฐผู้รับคำร้องขอต้องรักษาความลับของข้อมูลหรือ พยานหลักฐานที่ส่งให้กันในการร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ภายใต้บังคับของ กฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามสมควรที่จะรักษาความลับของคำร้องขอความ ช่วยเหลือ เนื้อหาและเอกสารสนับสนุนคำร้องขอความช่วยเหลือ ข้อเท็จจริงในการอนุญาตให้ความ ช่วยเหลือ และการดำเนินการที่ได้ทำไปตามคำร้องขอ ถ้าการปฏิบัติตามคำร้องขอ ไม่สามารถดำเนินการ ได้โดยไม่ฝ่าฝืนข้อกำหนดเรื่องความลับ ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องแจ้งภาคีผู้ร้องขอในกรณีดังกล่าวซึ่ง ภาคีผู้ร้องขอจะต้องตัดสินใจว่าให้ปฏิบัติตามคำร้องขอหรือไม่ โดยภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องใช้ มาตรการตามสมควรที่จะรักษาข้อสนเทศและพยานหลักฐานที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจัดหาให้ไว้เป็น ความลับ เว้นแต่ภายในขอบเขตที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานและข้อสนเทศนั้นเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่ ระบุไว้ในคำร้องขอ และทำให้มั่นใจว่าข้อสนเทศและพยานหลักฐานจะได้รับการป้องกัน การสูญหาย

และการเข้าถึงการใช้ การตัดแปลง การเปิดเผย หรือการใช้ในทางที่ผิดโดยไม่ได้รับอนุญาต (ข้อ 9 การรักษาความลับ)

2.13 ความร่วมมืออื่น ๆ ตามแต่ละตกลงกัน โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ สนธิสัญญาและกฎหมายของรัฐรับคำร้องขอ ซึ่งในสนธิสัญญานี้จะไม่มีกรณีใดที่จะขัดขวางบรรดา ภาติจากการให้ความช่วยเหลือแก่กันและกันตามสนธิสัญญา หรือข้อตกลงอื่นหรือบทบัญญัติของ กฎหมายของภาคีเหล่านั้น (ข้อ 23 ความสอดคล้องกับข้อตกลงอื่น)

ในบางคดีผู้กระทำความผิดมีการประเมินอย่างมีเหตุผลว่าสามารถได้รับผลประโยชน์ มากกว่าเสียประโยชน์ เช่น คดีทุจริตคอร์รัปชัน คดียาเสพติด ดังนั้น จึงต้องทำให้ผู้ที่กระทำความผิดรู้สึกเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ เช่น เพิ่มโทษจำคุกให้มากขึ้น ปรับเงินเป็นเป็น จำนวนที่มากเพียงพอในการลงโทษ ทรัพย์สินจากการกระทำความผิด (ปกป้อง ศรีสนิท, 2559, หน้า 1- 7)

2. เหตุปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ (Limitation on assistance)

แม้ว่าประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของสนธิสัญญาฯ จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น แต่รัฐภาคี มีเหตุให้สามารถปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ (Limitation on assistance) เมื่อคำร้องขอความช่วยเหลือมีลักษณะ ดังนี้ (ข้อ 3 ข้อจำกัดความช่วยเหลือ)

1. รัฐต้องปฏิเสธเนื่องจากมีการระบุในสนธิสัญญา
2. คำร้องขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนการฟอกคดี หรือ การลงโทษบุคคลในคดีที่มีลักษณะในทางการเมือง หรือคดีที่มีพฤติการณ์ของการกระทำเกี่ยวข้องกับทางการเมือง (Political nature)
3. ความผิดทางการทหาร (Military offence)
4. มูลเหตุจากการเลือกปฏิบัติ (Discrimination ground)
5. ถูกพิพากษาคดีแล้ว
6. ไม่เข้าหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality)
7. กระทบกระเทือนอำนาจอธิปไตย ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ผลประโยชน์ สาธารณะ หรือ ประโยชน์ที่จำเป็นอื่น ๆ
8. ไม่ยืนยัน “หลักต่างตอบแทน” (Reciprocity)
9. ไม่ยืนยัน “หลักความผิดเฉพาะเรื่อง” (Rule of specialty)
10. ไม่ได้ยืนยันว่าจะส่งคืนวัตถุแห่งความร่วมมือ (เช่น พยานหลักฐาน) เมื่อรัฐ ผู้ถูกร้องขอเรียกให้ส่งคืนเมื่อเสร็จคดี

11. อาจกระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาภายในรัฐผู้รับคำร้องขอ
12. การให้ความช่วยเหลืออาจขัดกับบทบัญญัติของกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอ
13. รัฐผู้ร้องขอไม่ทำตามบทบัญญัติที่เป็นสาระสำคัญของสนธิสัญญา
14. การให้ความช่วยเหลืออาจกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้น

จะอยู่ในรัฐที่รับคำร้องขอหรือไม่

15. การให้ความช่วยเหลืออาจจะเป็นภาระเกินสมควรต่องบประมาณของรัฐที่รับคำร้องขอ ดังนั้นจึงเป็นดุลพินิจของรัฐนั้นที่จะปฏิเสธหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือปัจจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ สนธิสัญญาฯ ยังมีข้อจำกัดในการใช้พยานหลักฐานที่ได้รับจากความช่วยเหลือ คือสามารถใช้พยานหลักฐานหรือข้อมูลที่ได้จากการช่วยเหลือเฉพาะกับการดำเนินคดีที่กำหนดในคำร้องขอเท่านั้น อีกทั้งหากไม่ได้รับความยินยอมจากภาคีผู้รับคำร้องขอ และภายใต้ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่าจำเป็น ภาคีผู้ร้องขอคงไม่ต้องใช้หรือเปิดเผยหรือโอนไป ซึ่งข้อสนเทศหรือพยานหลักฐานที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจัดหาให้ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในคำร้องขอ และในกรณีที่ได้มีการแก้ไขข้อกล่าวหา เมื่อได้รับคำยินยอมจากภาคีผู้รับคำร้องขอ ภาคีผู้ร้องขออาจใช้ข้อสนเทศหรือพยานหลักฐานที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจัดหาให้ ตราบเท่าที่ความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นความผิด ที่สามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ และเป็นความผิดที่เป็นมูลของการทำคำร้องขอ (ข้อ 8 ข้อจำกัดการใช้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการช่วยเหลือ)

4. การตั้งผู้ประสานงานกลาง (Central authority)

ผู้ประสานงานกลางถือเป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญที่ขับเคลื่อนความร่วมมือตามสนธิสัญญาฯ ให้ประสบความสำเร็จ ในการยื่นและรับคำขอช่วยเหลือเมื่อต้องการความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ โดยทุกหน่วยในประเทศผู้ร้องขอจะติดต่อผู้ประสานงานกลางของประเทศตน เพื่อให้ผู้ประสานงานกลางติดต่อประสานงานกับผู้ประสานงานกลางของประเทศผู้รับคำร้องขอความช่วยเหลือ ซึ่งผู้ประสานงานกลางอาจจะสื่อสารกันโดยตรงโดยไม่ต้องใช้ช่องทางการทูต (Diplomatic channel) หรืออาจเลือกที่จะขอและส่งความร่วมมือผ่านของทางการทูตก็ได้ ตามข้อ 4 แห่งสนธิสัญญาฯ กำหนดให้ภาคี แต่ละภาคีจะต้องแต่งตั้งผู้ประสานงานกลางเพื่อจัดทำและรับคำร้องขอความช่วยเหลือ โดยการแต่งตั้ง ผู้ประสานงานกลางจะต้องกระทำในเวลาที่ยื่นสัตยาบันสาร สารยอมรับ สารให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสารตามสนธิสัญญาฯ ผู้ประสานงานกลางของบรรดาภาคีจะต้องหารือกันเพื่อส่งเสริมการใช้สนธิสัญญาฯ อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดตามที่ตกลงร่วมกันเป็นครั้งคราว บรรดาภาคีอาจพัฒนามาตรการในทางปฏิบัติที่อาจมีความจำเป็นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติตามสนธิสัญญาฯ นี้ให้บรรลุผล (ข้อ 26 การปรึกษาหารือ)

5. วิธีการขอความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา

คำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือทำโดยวิธีการใด ๆ ซึ่งสามารถทำบันทึกเป็นหนังสือภายใต้เงื่อนไขที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจะพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงได้ในสถานการณ์เร่งด่วนและกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขออนุญาต คำร้องขอความช่วยเหลืออาจทำได้ วาจากก็ได้ แต่ต้องยืนยันเป็น ลายลักษณ์อักษรภายใน 5 วัน ทั้งนี้ผู้ประสานงานกลางจะต้องดำเนินการส่งคำร้องขอความช่วยเหลือทั้งหมด และการติดต่อใด ๆ เกี่ยวกับการนั้นในสถานการณ์เร่งด่วนและซึ่งกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขออนุญาต โดยอาจส่งไปยังองค์การตำรวจสากล หรือองค์การตำรวจอาเซียน เพื่อดำเนินการประสานงานต่อไป (ข้อ 5 แบบคำร้องขอ) และคำร้องขอความช่วยเหลือในทางอาญาจะต้องมีรายละเอียด ตามที่ภาคีผู้รับคำร้องขอกำหนดเพื่อดำเนินการตามคำร้องขอ อย่างน้อยดังต่อไปนี้

1. ชื่อหน่วยงานที่ร้องขอและเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนหรือกระบวนการทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขอ
2. วัตถุประสงค์ของคำร้องขอและลักษณะของความช่วยเหลือที่ประสงค์
3. รายละเอียดของลักษณะของเรื่องทางอาญาและสถานะของเรื่องในปัจจุบัน และคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
4. รายละเอียดของความผิดที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขอรวมทั้งอัตราโทษสูงสุด
5. รายละเอียดข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่าเป็นการกระทำผิดและคำแถลงหรือตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
6. รายละเอียดของการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำ หรือเรื่องที่ถูกกล่าวหาหรือที่แสวงหาความกระจ่าง
7. รายละเอียดของพยานหลักฐาน ข้อสนเทศหรือความช่วยเหลืออื่นที่แสวงหา
8. เหตุผลและรายละเอียดของวิธีการเฉพาะหรือข้อกำหนดใด ๆ ที่ภาคีผู้ร้องขอประสงค์ให้ดำเนินการ
9. รายละเอียดของข้อจำกัดเรื่องเวลาซึ่งประสงค์จะให้ดำเนินการกับคำร้องขอ
10. ข้อกำหนดพิเศษอื่น ๆ สำหรับการรักษาความลับและเหตุผลเกี่ยวกับการนั้นและ
11. ข้อสนเทศ หรือการดำเนินการอื่นซึ่งกฎหมายภายในของภาคีผู้รับคำร้องขอประสงค์หรือจำเป็นเพื่อการดำเนินการตามคำร้องขออย่างถูกต้องเหมาะสมและในขอบเขตที่จำเป็นคำร้องขอความช่วยเหลืออาจมีข้อสนเทศต่อไปนี้ด้วย
 - ก. รูปพรรณ สัญชาติ และที่อยู่ของบุคคลผู้ถูกสืบสวนสอบสวนหรือดำเนินการทางอาญา
 - ข. รูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลซึ่งภาคีผู้ร้องขอประสงค์จะแสวงหาพยานหลักฐาน

ค. รูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลที่ประสงค์ส่งหมายให้ความเกี่ยวพันของบุคคลนั้นกับกระบวนการทางอาญาและวิธีการซึ่งประสงค์จะให้ดำเนินการในการส่งหมาย

ง. ข้อเสนอเกี่ยวกับรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลซึ่งภาคีผู้ร้องขอประสงค์จะหาที่อยู่

จ. รายละเอียดของวิธีการในการซักถามและบันทึกคำเบิกความและการให้ถ้อยคำ

ฉ. รายการคำถามที่จะให้ถามพยาน

ช. รายละเอียดของเอกสาร บันทึก หรือรายการพยานหลักฐานที่ต้องจัดหาให้ตลอดจนรายละเอียดของบุคคลที่สมควรให้สอบถามเพื่อการดำเนินการดังกล่าว และในขอบเขตที่มีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น แบบที่ใช้ในการคัดลอกและยืนยันความถูกต้องแท้จริง

ซ. คำแถลงว่าการเบิกความเป็นพยานหรือการให้ถ้อยคำดังกล่าวประสงค์จะให้มีการสาบานหรือปฏิญาณหรือไม่

ฅ. รายละเอียดของทรัพย์สิน สิทธิทรัพย์สิน หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขอ รวมถึงลักษณะและที่อยู่ และ

ญ. คำสั่งศาลที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่ร้องขอ และคำแถลงว่าคำสั่งนั้นถึงที่สุดแล้ว

ทั้งนี้ คำร้องขอ เอกสารสนับสนุนและการติดต่อใด ๆ ที่ดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ จะต้องกระทำเป็นภาษาอังกฤษ และในกรณีจำเป็นให้แปลเป็นภาษาของภาคีผู้รับคำร้องขอ หรือภาษาอื่นที่ภาคีผู้รับคำร้องขอยอมรับไปด้วย และในกรณีที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่า ข้อเสนอที่มีในคำร้องขอไม่พอที่จะให้ดำเนินการตามคำร้องขอได้ ภาคีผู้รับคำร้องขออาจขอเสนอเพิ่มเติมได้ ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องให้ข้อเสนอเช่นนั้นเพิ่มเติมตามที่ภาคีผู้รับคำร้องขอพิจารณาเห็นว่าจำเป็นในการดำเนินการตามคำร้องขอ (ข้อ 6 เนื้อหาคำร้อง) นอกจากนี้คำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องดำเนินการโดยทันทีตามวิธีการที่กำหนดโดยกฎหมายและวิธีปฏิบัติของภาคีผู้รับคำร้องขอ ภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายในภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามคำร้องขอตามวิธีการที่ภาคีผู้ร้องขอกำหนด ในกรณีที่ได้รับการร้องขอ และภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามที่จำเป็นแทนภาคีผู้ร้องขอในภาคีภาคีผู้รับการร้องขอ ในกระบวนการใด ๆ ทางอาญาตามคำร้องขอความช่วยเหลือ และจะต้องเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของภาคีผู้ร้องขออีกประการหนึ่งด้วย ในกรณีที่ภาคีผู้ร้องขอประสงค์จะทราบเกี่ยวกับความคืบหน้าของการปฏิบัติตามคำร้องขอ ให้ภาคีผู้รับคำร้องขอตอบสนองโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (ข้อ 7 การดำเนินการตามคำร้องขอ)

6. หลักประกัน

หลักประกันตามราชบัณฑิตยสถานความหมายว่า หลักทรัพย์เพื่อความมั่นคง หรือสิ่งที่ยึดถือเพื่อความมั่นคง ซึ่งในทางกฎหมายนั้น หลักประกันนี้เป็นการประกันสิทธิบางประการให้แก่ผู้ที่

อยู่ในกระบวนการยุติธรรมว่าจะไม่ถูกรีดรอยคสท หรือถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพบางประการนั้นไป โดยในกรณีที่บุคคลปรากฏตัวในภาคีผู้ร้องขอตามคำร้องขอในข้อ 14 หรือ ข้อ 15 ของสนธิสัญญานี้ ได้รับหลักประกันดังนี้

1. บุคคลดังกล่าวจะต้องไม่ถูกคุมขัง ฟ้องร้อง ลงโทษหรือจำกัดเสรีภาพด้วยวิธีอื่นใด ในภาคีผู้ร้องขออันเกี่ยวกับการกระทำหรือการจวนการกระทำหรือลงโทษในความผิดใด ๆ ต่อกฎหมายของภาคีผู้ร้องขอซึ่งมีการกล่าวหาว่าบุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดก่อนออกจากภาคีผู้รับคำร้องขอ

2. บุคคลดังกล่าวจะต้องไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นพยานในเรื่องทางอาญาใด ๆ โดยไม่ได้รับความยินยอม นอกจากนี้ในเรื่องทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขอ หรือ

3. บุคคลดังกล่าวจะต้องไม่อยู่ภายใต้บังคับของคดีแพ่งใด ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำหรือการจวนการกระทำใด ๆ ที่มีกรกล่าวหาว่าได้เกิดขึ้นก่อนที่บุคคลนั้นได้ออกจากภาคีผู้รับคำร้องขอ

โดยจะหยุดการใช้บังคับถ้าบุคคลดังกล่าวซึ่งมีอิสระและสามารถที่จะเดินทางออกจากภาคีผู้ร้องขอได้ ไม่ออกไปจากภาคีผู้ร้องขอภายในระยะเวลา 15 วันติดต่อกัน ภายหลังจากที่ได้รับแจ้งเป็นทางการ หรือได้รับแจ้งว่าบุคคลดังกล่าวไม่จำเป็นต้องอยู่ในภาคีผู้ร้องขอต่อไป หรือ เมื่อบุคคลดังกล่าวซึ่งออกไปจากภาคีผู้ร้องขอแล้วได้กลับเข้ามาในภาคีผู้ร้องขออีกโดยสมัครใจ นอกจากนี้บุคคลซึ่งปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจหรือศาลในภาคีผู้ร้องขอตามคำร้องขอในข้อ 14 หรือข้อ 15 ของสนธิสัญญานี้ จะต้องไม่อยู่ภายใต้บังคับของการฟ้องคดีอาญาอันเนื่องมาจากการให้การเป็นพยานดังกล่าว เว้นแต่บุคคลนั้นอยู่ภายใต้บังคับตามกฎหมายของภาคีผู้ร้องขอเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลและการเบิกความเท็จ รวมทั้งจะต้องไม่ถูกลงโทษหรือมีความรับผิดชอบใด ๆ หรือได้รับผลร้ายตามกฎหมายในประการอื่น โดยเหตุเพียงการปฏิเสธหรือไม่ยินยอมดังกล่าว โดยไม่คำนึงถึงว่าคำร้องขอจะกำหนดให้ต้องถูกลงโทษหรือมีความรับผิดชอบหรือได้รับผลร้ายดังกล่าว

7. ค่าใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทาง อาญาของอาเซียน

ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายปกติทั้งสิ้นในการปฏิบัติตามคำร้องขอความช่วยเหลือ เว้นแต่ภาคีผู้ร้องขอจะรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. ค่าจ้างทนายความที่ภาคีผู้ร้องขอ ร้องขอให้จ้าง
2. ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายของพยานผู้เชี่ยวชาญ
3. ค่าใช้จ่ายในการแปลเอกสารและการถอดความคำแปล
4. ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการนำบุคคลใดไปยังหรือไปจากดินแดนของภาคีผู้รับคำร้องขอ และค่าธรรมเนียม ค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องขณะที่บุคคลนั้นอยู่ในภาคีผู้ร้องขอตามคำร้องขอในข้อ 14 หรือ ข้อ 15 ของสนธิสัญญานี้ และ

5. ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการนำผู้รักษาหรือเจ้าหน้าที่ผู้คุ้มกัน ไปด้วย

หากบรรดาภาคีไม่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ภาคีผู้ร้องขอจะต้องจ่ายคืนค่าใช้จ่ายให้แก่ภาคีผู้รับคำร้องขอ ดังนี้ ค่าใช้จ่ายในการติดตั้งและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการเชื่อมต่อสัญญาณสดทางวีดิทัศน์ หรือโทรทัศน์ หรือเครื่องมือการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ตามสมควร ค่าตอบแทนล่ามที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจัดหาให้ และค่าการป่วยการพยาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการเดินทางของพยานในภาคีผู้รับคำร้องขอ สำหรับในระหว่างการปฏิบัติตามคำร้องขอเป็นที่ปรากฏชัดว่ามีค่าใช้จ่ายในลักษณะพิเศษหรือสำคัญในการปฏิบัติตามคำร้องขอให้เสร็จไป บรรดาภาคีจะต้องปรึกษาเพื่อตัดสินใจเรื่องข้อกำหนด และเงื่อนไข ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติตามคำร้องขอมีประสิทธิภาพหรือดำเนินการต่อไปได้ (ข้อ 25 ค่าใช้จ่าย)

8. การแก้ไขเพิ่มเติมและการยกเลิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทาง อาญาของอาเซียน

สนธิสัญญานี้อาจได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาใด ๆ โดยความยินยอมร่วมกันเป็นลายลักษณ์อักษรของบรรดาภาคี การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวจะมีผลบังคับในวันที่บรรดาภาคีได้ตกลงร่วมกัน และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญานี้ การแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ จะไม่กระทบต่อสิทธิและพันธกรณีที่เกิดขึ้นหรือมีพื้นฐานมาจากสนธิสัญญานี้ก่อนหรือในวันที่การแก้ไขเพิ่มเติมนั้นมีผลบังคับ (ข้อ 27 การแก้ไข) สำหรับความแตกต่างหรือความขัดแย้งใด ๆ ระหว่างบรรดาภาคีที่เกิดขึ้นจากการตีความ หรือการอนุวัติการตามข้อบทของสนธิสัญญานี้จะต้องได้รับการจัดการอย่างสันติมิตรโดยการปรึกษาหารือ หรือเจรจาระหว่างบรรดาภาคี โดยวิถีทางการทูต หรือทางสันติวิธีอื่นใดเพื่อระงับข้อพิพาทตามที่ตกลงกันระหว่างบรรดาภาคี (ข้อ 28 การระงับข้อพิพาท)

ภาคีใดอาจยกเลิกสนธิสัญญานี้โดยแจ้งการยกเลิกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อภาคีผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา การยกเลิกจะมีผลหลังจากหกเดือนนับแต่วันที่ภาคีผู้เก็บรักษาสนธิสัญญาได้รับแจ้งการยกเลิกสนธิสัญญาโดยจะไม่กระทบต่อสิทธิพันธกรณีที่เกิดขึ้นหรือมีพื้นฐานมาจากสนธิสัญญานี้ และจะไม่กระทบต่อความสมบูรณ์ของคำร้องใด ๆ ที่ได้กระทำตามสนธิสัญญานี้ก่อนหรือจนถึงวันยกเลิกสนธิสัญญานี้ ซึ่งการยกเลิกสนธิสัญญานี้จะมีผลต่อภาคีที่ได้แจ้งการยกเลิกสนธิสัญญานี้เท่านั้น สนธิสัญญานี้ยังคงมีผลใช้บังคับกับบรรดาภาคีอื่น ๆ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมของประเทศอาเซียนกับประเทศไทย

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
1. สิงคโปร์ (Civil Law)	<p>1. ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวน</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p>	<p>1. ตำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายภายในของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต</p> <p>จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป</p>
	<p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p>	<p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>		<p>2. มีการอภัยโทษ</p>
	<p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>			

ที่มา: พัชรา สีนลอยมา และคณะ (2555)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
2. ฟิลิปปินส์ (Socialist and Civil Law)	<p>1. ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง - กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอบขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง - กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ตำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายภายในของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป (ยกเลิกโทษประหารชีวิต)</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
3. เวียดนาม (Socialist and Civil Law)	<p>1. ดำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอย้ายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ดำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยพนักงานอัยการต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายภายในของรัฐ</p> <p>(กรณีความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปีต้องยื่นฟ้องต่อศาลภายใน 20 วัน / กรณีความผิดที่มีโทษจำคุกเกิน 7 ปี จำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิต ต้องยื่นฟ้องต่อศาลภายใน 30 วัน)</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนด</p> <p>ระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <p>(ยื่นอุทธรณ์ได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา)</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
4. บรูไน (Religious and Traditional Law)	<p>1. ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ตำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป</p> <p>(ยกเลิกโทษประหารในทางปฏิบัติ)</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
5. กัมพูชา (Civil Law)	<p>1. ดำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง - กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอย้ายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง - กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ดำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้ <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป (ยกเลิกโทษประหารชีวิต)</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
6. อินโดนีเซีย (Civil and Religious Law)	<p>1. ดำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ดำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
7. ลาว (Socialist and Civil Law)	<p>1. ดำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ดำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ (ต้องยื่นฟ้องต่อศาลภายใน 15 วัน)</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป (ยกเลิกโทษประหารในทางปฏิบัติ)</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
8. มาเลเซีย (Religious and Traditional Law)	<p>1. ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ตำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการฟ้อง โดยต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ (ยื่นอุทธรณ์ได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา)</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป</p> <p>2. มีการอภัยโทษ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน	ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี	ขั้นตอนการพิจารณาคดี	ขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ
9. เมียนมา (Civil and Traditional Law)	<p>1. ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนและจับกุม</p> <p>- ควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง</p> <p>- กักขังได้ไม่เกินครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง</p> <p>- กรณียื่นต่อศาลเพื่อขอฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 84 วัน</p> <p>2. ในคดีที่มีโทษสูง รัฐไม่ได้จัดทนายความให้</p> <p>3. การสอบสวนเด็กหรือเยาวชน กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ต่อนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการร่วมด้วย</p>	<p>1. ตำรวจสรุปผลการสืบสวนสอบสวนแล้วส่งสำนวนคดีให้พนักงานลงความเห็นว่าจะฟ้องหรือไม่ โดยตำรวจมีหน้าที่ยื่นฟ้องต่อศาล ทั้งนี้ ต้องยื่นฟ้องให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p> <p>- ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเองได้</p> <p>2. พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล สั่งสอบสวนเพิ่มเติม และระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว</p>	<p>สามารถยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายของรัฐ</p>	<p>1. การลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป (ยกเลิกโทษประหารในทางปฏิบัติ)</p> <p>2) มีการอภัยโทษ</p>

ความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปมีเป้าหมายสำคัญคือ ต้องการมีนโยบายด้านการเมือง การต่างประเทศ เศรษฐกิจการเงินและสังคม เพียงนโยบายเดียว มีการเคลื่อนย้ายประชากร แรงงาน สินค้าบริการ และเงินทุนได้อย่างเสรีปราศจาก อุปสรรคระหว่างกัน ซึ่งประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยการรวมตัวเป็นสหภาพยุโรป (Treaty of the European Union) หรือ สนธิสัญญามาสทริชต์ (Maasricht Teaty) ที่กำหนดแนวทางการรวมตัวของสหภาพยุโรป แม้ว่าจะเกิดปัญหาในการให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญามาสทริชต์ เนื่องจากสาระสำคัญของสนธิสัญญา เกี่ยวพันกับการขยายอำนาจขององค์กรประชาคมยุโรป และลคอธิปไตยของประเทศสมาชิกทำให้ การบังคับใช้มีความล่าช้า แต่ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2536 ประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันรับรอง สนธิสัญญามาสทริชต์ครบทุกประเทศ จึงเป็นผลให้สนธิสัญญามีผล ใช้บังคับและเกิดการ ขับเคลื่อนเพื่อรวมยุโรปให้เป็นสหภาพยุโรป (The European Union) อย่างจริงจังในเวลาต่อมา

1. สนธิสัญญามาสทริชท์

มีประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือในเรื่องทางอาญาคือ การเป็นสหภาพทางการเมือง (Political Union) มีส่วนสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

1. ประสานนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิก

2. ประสานนโยบายด้านความมั่นคง และการทหารโดยให้มีการปรับปรุงสหภาพยุโรปตะวันตก (Western European Union: WEU) เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นองค์กรรับผิดชอบด้านการ ป้องกันสหภาพฯ โดยเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของนาโต้ *

3. ขยายขอบเขตอำนาจของสหภาพยุโรป ด้านกิจการภายในเกี่ยวกับการป้องกัน ฝ่าฝืนพลเรือน รวมถึงด้านตำรวจ การป้องกันยาเสพติด และการก่อการร้าย การปรับปรุงองค์กร และการบริหารงานของสหภาพฯ โดยกำหนดให้คณะมนตรีสหภาพยุโรปประสานงานใกล้ชิดกับ ผู้นำประเทศสมาชิกและประธานคณะกรรมการยุโรป และให้รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศ สมาชิกรวมทั้ง คณะกรรมการยุโรปให้ความช่วยเหลือการดำเนินการด้านต่าง ๆ และกำหนดให้ คณะมนตรีสหภาพยุโรปมีการประชุมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยให้ผู้นำของประเทศสมาชิกเดียวกัน กับประธานคณะมนตรีฯ เป็นประธานและรายงานผลการประชุมต่อสภายุโรปทุกครั้ง นอกจากนี้ให้

* เมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2492 (ค.ศ. 1949) สหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในยุโรปรวม 12 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดา เบลเยียม เดนมาร์ก ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ และโปรตุเกส ได้ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (the North Atlantic Treaty) ก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือหรือนาโต้ขึ้นในช่วง หลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 ส.ค. 2492 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งระบบพันธมิตรทางทหารในการ ถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ (สหภาพโซเวียต) และให้ความช่วยเหลือประเทศสมาชิกในกรณีประเทศสมาชิกถูกคุกคามจาก ภายนอก ตลอดจนส่งเสริมความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ

จัดทำรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการไปสู่ยุโรปเป็นประจำทุกปี (วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ, ม.ป.ป., หน้า 89-90)

อย่างไรก็ดี พัฒนาการของการประสานนโยบายทางด้านการต่างประเทศ และความมั่นคงของสหภาพยุโรป ทำให้สหภาพยุโรปมีการกำหนดนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy: CFSP)¹ เพื่อปกป้องค่านิยมร่วมกัน ผลประโยชน์พื้นฐาน เอกราช บูรณภาพของสหภาพยุโรปให้สอดคล้องกับหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติ ตลอดจนสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบความมั่นคงของสหภาพยุโรป รักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการในบรรณสารสุดท้ายเฮลซิงกิ (Helsinki Final Act) ประกอบกับสนธิสัญญากรุงอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) ได้เพิ่มความเข้มแข็งในการประสานนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงภายในกรอบของ CFSP มากขึ้น โดยใช้หลักการเสียงข้างมากแทนหลักการมติเอกฉันท์ ทั้งยังกำหนดกลไกที่เรียกว่า “การละเว้นอย่างสร้างสรรค์ (Constructive abstention)” กล่าวคือ ประเทศที่ไม่เห็นด้วยอาจไม่เข้าร่วมในการประสานนโยบายในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง แต่ไม่ได้ปิดกั้นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่น ๆ ที่ประสงค์จะมีนโยบายร่วมกัน และสนธิสัญญากรุงนิตซ์ (Nice Treaty) ได้ปรับปรุงกลไกในการตัดสินใจในกรอบของนโยบายต่างประเทศ และความมั่นคงร่วมกันด้วยการอนุญาตให้ประเทศสมาชิกที่มีจำนวนขั้นต่ำ 8 ประเทศ สามารถที่จะร่วมกันกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศร่วมกันได้ ซึ่งเป็นการเปิดทางมิให้ประเทศที่ไม่เห็นด้วยขัดขวาง (Veto)^{*} (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2561, หน้า 4, 7-9) จึงทำให้สหภาพยุโรปเป็นประชาคมต้นแบบด้านการต่างประเทศและความมั่นคงที่ผู้ศึกษากฎหมายอาญาระหว่างประเทศจักต้องนำไปพิจารณาประกอบด้วยเสมอ

2. สรุปความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป

สนธิสัญญามาสทริทช์ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบความมั่นคงของสหภาพยุโรป เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศสมาชิก โดยการลดอธิปไตยของประเทศสมาชิกและจัดให้มีระบบกลางที่ประเทศสมาชิกยอมรับร่วมกันขึ้น ซึ่งความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรปมี ดังนี้

* “วีโด้ (Veto)” ในภาษาอังกฤษมาจากภาษาละติน แปลว่า “ข้าสั่งห้าม” มีความหมาย ตรงๆตามตัวอักษรว่า “ห้าม” หรือ “ขัดขวาง”

ตารางที่ 2 สรุปความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป

ประเภทความร่วมมือ	ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยทั่วไป	สหภาพยุโรป
ความร่วมมือด้านตำรวจ	<p>- รูปแบบการติดต่อที่ไม่เป็นทางการ</p> <p>1. ข้อตกลงแบบทวิภาคี ซึ่งมีความร่วมมือกันน้อย</p> <p>2. องค์การตำรวจสากล</p> <p>- เฉพาะประเทศนอกสหภาพยุโรป</p> <p>ใช้เจ้าหน้าที่ประสานงาน</p> <p>- แลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านองค์การตำรวจสากลจะเร็วกว่าการแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านช่องอย่างเป็นทางการ</p>	<p>- ตำรวจแห่งสหภาพยุโรป (Europol) ประสานงานการสืบสวนข้ามพรมแดนและให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่ตำรวจแห่งชาติ</p> <p>- สำนักงานป้องกันการทุจริตแห่งยุโรป (OLAF) มีอำนาจในการสืบสวนเรื่องความผิดเกี่ยวกับการเงินตลอดจนผลประโยชน์ของสหภาพยุโรป</p> <p>- มีโครงสร้างอื่น ๆ เพื่อความร่วมมือของตำรวจ</p> <p>- มีการสร้างเครือข่ายผู้ประสานงานที่กว้างขวางขึ้น (รวมทั้งผ่าน Europol)</p> <p>- จัดตั้งทีมสืบสวนร่วมโดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่พัฒนาขึ้น</p> <p>- ความร่วมมือของตำรวจมีความเข้มข้นมากโดยเฉพาะกลุ่มประเทศเชงเก้น (การควบคุมการจัดขนส่งข้ามพรมแดน ฯลฯ)</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเภทความร่วมมือ	ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยทั่วไป	สหภาพยุโรป
ความร่วมมือด้านงาน อัยการ	<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือด้านงานอัยการมีข้อตกลงระดับทวิภาคีหรือพหุภาคีน้อยมาก - สมาคมอัยการระหว่างประเทศมีโครงสร้างสำหรับความร่วมมือที่หละหลวม 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยความร่วมมือทางคดีของสหภาพยุโรป (EUROJUST) ประสานงานความร่วมมือด้านอัยการข้ามพรมแดน - มีการใช้ตราสารความร่วมมือของสหภาพยุโรประหว่างเจ้าหน้าที่อัยการ โดยตรงมากขึ้น - เครือข่ายตุลาการของยุโรปอำนวยความสะดวกในความร่วมมือโดยตรงระหว่างหน่วยงานอัยการ - จัดตั้งเครือข่ายผู้ประสานงานเจ้าหน้าที่ปกครอง และประเทศเซงเกินด้วย
ความร่วมมือตาม คำสั่งศาล	<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือด้านตุลาการ (โดยมากเป็นความร่วมมือเกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและความช่วยเหลือด้านกฎหมายซึ่งกันและกัน) จะขึ้นอยู่กับข้อตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี - มีคำร้องขอไปยังหน่วยงานกลางหรือผ่านทางช่องทางการทูต - บ่อยครั้งที่คำร้องขอไม่ได้รับคำตอบ/ตอบช้าเกินไป หรือไม่สามารถใช้ในศาลของรัฐที่ถูกร้องขอได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเป็นภาคีของพหุภาคีข้อตกลงความร่วมมือทางกฎหมายที่สำคัญ (สหภาพยุโรป 1957, 1959, 1990; สหประชาชาติ 1988, 2000 และ 2003) - สหภาพยุโรปมีข้อตกลงในการส่ง ผู้ร้ายข้ามแดน และความช่วยเหลือด้านกฎหมายซึ่งกันและกัน - สหภาพยุโรปส่งเสริมมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีตัวอย่างเช่น ผ่านระบบการทบทวนอย่างเข้มงวดโดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเภทความร่วมมือ	ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยทั่วไป	สหภาพยุโรป
ความร่วมมือตาม คำสั่งศาล (ต่อ)		- การตัดสินใจของศาลเป็น บรรทัดฐานสำหรับความ ร่วมมือทางศาลในสหภาพ ยุโรป (หมายจับของสหภาพ ยุโรป/ การอายัดทรัพย์สิน/ พยานหลักฐาน /ค่าปรับ)
การประสานงานใน เรื่องทางอาญา	- การประสานกันขึ้นอยู่กับข้อตกลง ระดับพหุภาคี และจำนวนข้อเสนอแนะ และดุลยพินิจที่ไม่ผูกมัดรัฐภาคี	- มีการประสานกันของ กฎหมายอาญาและ กระบวนการทางกฎหมายที่ ส่งผลในทางปฏิบัติ - ให้ความสนใจกับสิทธิของผู้ ที่ตกเป็นเหยื่อ ของผู้ต้องสงสัย และจำเลย
ความร่วมมือและ ความช่วยเหลือ ด้านเทคนิค	- ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค เป็นแบบเฉพาะกิจผ่านการตกลง ระดับทวิภาคี - ความช่วยเหลือด้านเทคนิคระดับ พหุภาคีค่อนข้างจำกัด จึงอาจมีผลกระทบ ในบางสถานการณ์ (สภายุโรป, สหประชาชาติ, OECD, ธนาคารโลก ฯลฯ)	- มีผลต่อระบบกฎหมายของ ประเทศคู่แข่ง - สหภาพยุโรปพยายาม ประสานความร่วมมือระหว่าง ประเทศและให้ความช่วยเหลือ ด้านเทคนิคตามความเหมาะสม กับประเทศเพื่อนบ้านใหม่ รวมถึงประเทศแถบเมดิเตอร์ เรเนียน

(Matti, 2006, p. 11)

และเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 คณะมนตรีของสหภาพยุโรปได้เข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องคดีอาญาซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านตำรวจ และเจ้าหน้าที่ศุลกากรภายในประชาคม โดยการพัฒนาระบบบัญชี

กฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้นตามอนุสัญญายุโรปด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกและลดความซับซ้อนของการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันเช่น Directive 2014/41 / EU* เกี่ยวกับคำสั่งของสหภาพยุโรปในคดีอาญาเพื่อลดความซับซ้อนในการรวบรวมพยานหลักฐานข้ามพรมแดน (Rosa, 2018)

จากสรุปความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรปข้างต้นพบว่า สหภาพยุโรปมีการบริหารจัดการความร่วมมือในเรื่องทางอาญาอย่างเป็นระบบโดยมีการจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นเรียกว่า “องค์กรเหนือรัฐ” เพื่อประสานงาน ควบคุมดูแล ในเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศสมาชิก และขับเคลื่อนงานด้านความมั่นคงของสหภาพยุโรปให้เข้มแข็ง สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามพรมแดนจากการกำหนดนโยบายเดี่ยวเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคม โดยที่ประเทศสมาชิกยอมสละอธิปไตยบางส่วนให้องค์กรดังกล่าวเข้ามาทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป (Europol) หน่วยความร่วมมือทางคดีของสหภาพยุโรป (EUROJUST) สำนักงานป้องกันการทุจริตแห่งยุโรป (OLAF) เป็นต้น อีกทั้งสหภาพยุโรปยังมีระบบกฎหมายเฉพาะตนเอง คือ ระบบกฎหมายยุโรปหรือระบบกฎหมายประชาคม (European Legal System, Community Legal System) ซึ่งมีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ต้องเคารพและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีศาลประชาคมเข้ามาทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิกด้วย อันมีลักษณะเป็นการกลั่นกันทางสังคมและเป็นรูปธรรมของการรวมกันเป็นประชาคมอย่างแท้จริง (ปรารธนา คงนาค, 2557)

4. สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป (European Police Office: EUROPOL)

สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญามาสทริชท์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของตำรวจแต่ละรัฐภาคีที่เห็นพ้องตรงกันให้เข้าร่วมกันเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศ ที่อาจเกิดขึ้นจากการรวมกันเป็นตลาดเดียวทางการเงิน การเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ และการมีเสถียรภาพในการเคลื่อนย้ายบริการและทุนต่าง ๆ โดยอาศัยช่องว่างของมาตรการอำนวยความสะดวกระหว่างรัฐภาคีที่อาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรป มีภารกิจและหน้าที่ ดังนี้

1. ความผิดที่เกี่ยวข้องกับเครื่องข่ายการเข้าเมืองผิดกฎหมาย
2. ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ รวมถึงสื่อลามกอนาจารต่าง ๆ
3. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

* DIRECTIVE 2014/41/EU

4. ความผิดเกี่ยวกับการค้ายานพาหนะผิดกฎหมาย
5. ความผิดเกี่ยวกับการค้าวัตถุกำมันตภาพรังสี และนิวเคลียร์
6. การก่อการร้าย
7. การฟอกเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดข้างต้น

ทั้งนี้ มีการประสานงานผ่านผู้ประสานงานกลางของแต่ละรัฐ โดยสำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรปทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติการของรัฐภาคี กล่าวคือ ให้ความช่วยเหลือด้านยุทธวิธี สนับสนุนในด้านเทคนิคการสืบสวนสอบสวน ให้เป็นไปตามแนวทางปฏิบัติของแต่ละรัฐภาคี ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความชัดเจน อีกทั้งตามสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม ได้เพิ่มบทบาทของสำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรปให้สามารถดำเนินการในฐานะองค์กรของตนได้เลย โดยสามารถขอความช่วยเหลือในรัฐภาคีส่งเจ้าหน้าที่มาเพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะคดีได้ และจัดตั้งเครือข่ายข้อมูลข่าวสารและสถิติในเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติต่าง ๆ (วรกร โอภาสพันธ์, 2544, หน้า 110-113)

นอกจากนี้ พัฒนาการทางศาลเกี่ยวกับหมายจับยุโรปยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของสหภาพยุโรปให้โดดเด่น ซึ่งกระบวนการทางพหุภาคีของสหภาพยุโรปนี้ ช่วยให้สำนักงานตำรวจแห่งสหภาพยุโรปมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

ค.ศ. 2000

อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานระดับสากลเกี่ยวกับการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม โดยมีขอบเขตการบังคับใช้ในการป้องกัน การสืบสวน และการดำเนินคดีเกี่ยวกับฐานความผิดที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ 4 ฐาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกลุ่มองค์กรอาชญากรรม การฟอกทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด การทุจริตคอร์รัปชัน และการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งฐานความผิดร้ายแรงที่อนุสัญญาฯ ได้กำหนดนิยามว่าเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป เมื่อความผิดดังกล่าวมีลักษณะข้ามชาติและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอาชญากรรม โดยประเทศไทยได้ลงนามอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2543 และพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2544 ทั้งนี้ อนุสัญญาฯ ได้ระบุถึงการให้ความร่วมมือระหว่างรัฐภาคี อาทิ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เรื่องโอนตัวนักโทษ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา

ซึ่งการลงนามให้การรับรองหลักการต่ออนุสัญญาฉบับนี้ มีผลให้ประเทศไทยต้องพิจารณาปรับแก้กฎหมายภายในของตัวเองให้สอดคล้องต่ออนุสัญญา และประกาศให้สัตยาบันบังคับใช้ อนุสัญญานี้ในประเทศต่อไป โดยสหประชาชาติเชื่อว่า หากประเทศสมาชิกทุกประเทศ ลงนามรับรอง แก้ไขกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้อง และให้สัตยาบันประกาศใช้แล้ว จะทำให้กฎหมายอาญา หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามพรมแดนมีความหมาย และมีโครงสร้างเดียวกันทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศได้ลงนามรับหลักการ และให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรไปแล้ว ผู้ศึกษาจึงนำอนุสัญญาที่ประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนได้ไป ลงนามและให้สัตยาบันไว้มาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่อง ข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียนต่อไป (คมสัน สุขมาก, 2559 , หน้า 441-442)

สาระสำคัญของอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งใน ลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เกี่ยวกับหลักความผิดสองรัฐ และหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ ดังนี้

ภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญาฯ มาตรา 18* ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับบันทึกรายงานหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ การ ดำเนินการค้นหรือยึด การส่งหมายศาล การตรวจสอบวัตถุหรือสถานที่ที่เกิดเหตุ การช่วยเหลือ เกี่ยวกับเอกสารต้นฉบับหรือสำเนาเอกสารที่มีการรับรอง การบังคับหรือแจ้งร่องรอยของทรัพย์สินที่ได้ มาจากการกระทำความผิด การช่วยเหลือให้ความสะดวกในการแจ้งการปรากฏตัวของบุคคลโดย คำร้องขอของรัฐภาคี และสามารถนำความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมาใช้เพื่อประโยชน์แห่ง ความร่วมมือนี้ได้ เช่น การขอให้รัฐภาคีถ่ายทอดการให้ปากคำของพยานด้วยระบบวิดีโอคอน เฟอร์เรนซ์ (Video conference) ต่อหน้าศาลของตน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามอนุสัญญาฯ นี้อาจถูกปฏิเสธได้หากคำร้อง ขอไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ คือ กรณีไม่ใช่การกระทำความผิดตามอนุสัญญาฯ หรือไม่ได้ดำเนินการตามแบบที่อนุสัญญาฯ กำหนด หรือการกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดตาม กฎหมายภายในของรัฐภาคีทั้งสองประเทศ หรือหากการดำเนินการตามคำร้องขอนั้นจะเป็นการ กระทบกระเทือนต่ออธิปไตย รัฐธรรมนูญ ระบบกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย ของรัฐภาคีผู้รับคำ ร้องขอ ซึ่งมาตรา 4 แห่งอนุสัญญาฯ ** ได้บัญญัติให้รัฐภาคีสมาชิกจะดำเนินการใด ๆ ตามพันธกรณี ภายในอนุสัญญาฯ ต้องยึดหลักความเสมอภาคด้านอธิปไตย บุรภาพแห่งดินแดน และไม่เป็นการ

* United Nation Convention Against Transnational Organized Crime 2000

Article 18. Mutual legal assistance

** United Nation Convention Against Transnational Organized Crime 2000

Article 4. Protection of Sovereignty

แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น และอนุสัญญาฯ มิได้ให้สิทธิแก่รัฐภาคีสมาชิกในการดำเนินการใด ๆ ตามอนุสัญญาฯ อันเป็นการละเมิดเขตอำนาจศาล และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐภาคีอื่น (รุ่งกานต์ วัชรปรีดา, 2547, หน้า 37-38, 67-69)

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับ ความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เป็นรูปธรรมของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทย ทว่า ที่ผ่านมามีความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาที่คุ้นเคยกันมากที่สุดคือ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) โดยภายหลังจากการรัฐประหารในประเทศไทยเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่องการขอส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงอย่างมากในประเทศไทย เนื่องจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ คสช. มีความต้องการติดตามตัวบุคคลที่กระทำความผิดทางอาญาในไทยแล้วหลบหนีออกจากประเทศกลับมาดำเนินคดี นอกจากนี้คือเรื่องการโอนตัวนักโทษ (Prisoners transfer) ที่นักโทษในประเทศหนึ่งสามารถโอนตัวไปรับโทษต่อในประเทศที่นักโทษนั้นมีสัญชาติได้ด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม ฯลฯ เหล่านี้เป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจมาตลอด และมีการศึกษาปัญหาเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการโอนตัวนักโทษอย่างกว้างขวาง ในขณะที่ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ไม่ถูกนำมาศึกษามากนัก ทั้งที่ข้อกฎหมายนั้นสำคัญต่อการพิจารณาคดี พิษทางของคำพิพากษาอีกทั้งบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีลักษณะเป็นการติดต่อข้ามพรมแดนมากขึ้นจากการเป็นประชาคมอาเซียน ประเทศไทยจึงต้องมีความพร้อมเพื่อรับมือกับ โอกาสและความท้าทายด้านอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น

ดังนั้น ในบทนี้ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมประเด็นใดเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอาเซียนและสถานการณ์อาชญากรรมปัจจุบัน โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทย มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดแห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาอาเซียน และงานวิจัยจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักในการพิจารณาให้ความเห็น โดยผู้ศึกษาพบสภาพปัญหา ดังนี้

ปัญหาหลักความผิดสองรัฐ

หลักความผิดสองรัฐ (Double criminality) เป็นหลักการสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในเรื่องระหว่างประเทศเกือบทุกประเด็น เพื่อให้ความร่วมมือที่จะมีขึ้นกับต่างประเทศเป็นไปอย่างยุติธรรมที่สุด เนื่องจากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศอาจบัญญัติฐานความผิดไว้แตกต่างกัน หากต่างประเทศมีคำร้องขอความช่วยเหลือมายังประเทศไทยให้ส่งข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญากรณีหนึ่งกลับไป เนื่องจากเป็นข้อมูลสำคัญ จำเป็น ซึ่งอยู่ในอาณาเขตไทย เพื่อรัฐนั้นจะนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการพิจารณาคดี จนลุล่วง แต่เรื่องที่มีคำร้องขอมานั้นกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดไว้เป็นมูลความผิดทางอาญาจึงไม่สามารถนำมาบังคับใช้กับคนภายในรัฐไทยได้ เช่นเดียวกันนี้หากประเทศไทยมีคำร้องขอความช่วยเหลือ ไปยังต่างประเทศให้ส่งข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญากรณีหนึ่งกลับมา เนื่องด้วยเป็นข้อมูลสำคัญ จำเป็น ซึ่งอยู่ในอาณาเขตของต่างประเทศนั้น เมื่อปรากฏว่ากฎหมายภายในของประเทศมิได้กำหนดไว้เป็นมูลความผิดทางอาญาก็ไม่สามารถนำมาบังคับใช้กับคนภายในรัฐของเขาได้ ดังนั้นกรณีที่กฎหมายภายในของทั้งสอง ประเทศไม่มีความผิดสำหรับเรื่องที่มีการร้องขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาก็จะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันได้ โดยพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มาตรา 9 (2) กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือให้ประเทศไทยสามารถปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือได้ หากคำร้องขอความช่วยเหลือไม่เป็นความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่งตามกฎหมายไทย ซึ่งเป็นการนำหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality) มาใช้ อย่างไรก็ตาม พิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา 9 (2) ที่ว่า “เว้นแต่เป็นกรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกันและข้อความในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้” จึงมีความหมายเพียงว่าถ้ามีสนธิสัญญาต่อกัน สนธิสัญญาอาจระบุว่าความผิดอาญาที่เป็นมูลให้ขอความช่วยเหลือนั้นไม่ต้องเป็นความผิดตามกฎหมายไทยก็ได้ (สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร และพรชัย ด่านวิวัฒน์, 2555, หน้า 95)

ปัจจุบันประเทศไทยมีสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (Mutual Legal Assistance Treaty: MLAT) กับ 14 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส นอร์เวย์ สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย โปแลนด์ ศรีลังกา เปรู เบลเยียม ออสเตรเลีย และยูเครน แต่ประเทศไทยยังไม่มีสนธิสัญญานี้ในระดับทวิภาคีกับประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนมีเพียงสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ที่กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนเท่านั้น เพื่อประโยชน์แห่งการสืบสวน ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งสนธิสัญญาพหุภาคีนี้ก็ยึดหลักความผิดสองรัฐ ดังปรากฏในข้อ 3 วรรค 1 กำหนดให้ “ภาคีผู้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือถ้าภาคีนั้นเห็นว่า...

จ. คำร้องขอความช่วยเหลือเกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือการลงโทษ บุคคลเกี่ยวกับการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำซึ่งถ้าได้เกิดขึ้นในภาคีผู้รับคำร้องขอจะไม่เป็นความผิดตามกฎหมายของภาคีดังกล่าว เว้นแต่ภาคีผู้รับคำร้องขออาจให้ความช่วยเหลือได้ถ้ากฎหมายภายในของภาคี ผู้รับคำร้องขออนุญาตให้กระทำได้ แม้ว่าการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นความผิดตามกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ”

แต่มีข้อยกเว้นในตอนท้ายของสนธิสัญญาฯ ที่กำหนดให้ภาคีผู้รับคำร้องขออาจให้ความช่วยเหลือได้ ถ้ากฎหมายภายในของภาคีผู้รับคำร้องขออนุญาตให้กระทำได้แม้ว่าการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นความผิดตามกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ จึงเข้าใจได้ว่าแท้จริงแล้วหลักความผิดสองรัฐนั้นไม่สนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาลักษณะนี้ ที่ต้องการให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามพรมแดน หรืออย่างน้อยต้องเป็นไปตามความช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล 8 ประการ ได้แก่ 1. การสืบพยานบุคคลและการสอบปากคำบุคคล 2. การจัดหาให้ซึ่งเอกสารบันทึก และพยานหลักฐาน 3. การส่งเอกสาร 4. การปฏิบัติตามคำร้องขอในการค้นและยึด 5. การโอนตัวบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อการสืบพยานบุคคล 6. การสืบหาตัวบุคคล 7. การเริ่มกระบวนการทางอาญาตามคำร้องขอ และ 8. การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการริบทรัพย์สิน จึงยังคงมีข้อยกเว้นหลักการดังกล่าวอยู่ในตอนท้าย ดังนั้นหากไม่นำหลักความผิดสองรัฐ มาเป็นเงื่อนไขการพิจารณาขอความร่วมมือและให้ความร่วมมือ ย่อมลดอุปสรรคในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ อีกทั้งยังลดความกดดันด้านสมพันธไมตรีระหว่างประเทศในกรณีที่ต้องปฏิเสธคำร้องขอเนื่องจากคำร้องขอนั้นไม่มีมูลความผิดในรัฐผู้รับคำร้องขอด้วย แม้ประเทศไทยจะสามารถนำหลักถ้อยที่ถ้อยระดับตีความเป็นเงื่อนไขว่าคนในบังคับของรัฐผู้รับคำร้องขอจะได้รับเอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษในการทำงานเดียวกันจากรัฐผู้ร้องขอก็ตาม แต่คงมีอาจสร้างความพึงพอใจแรกให้เกิดขึ้นกับรัฐที่ถูกปฏิเสธในขณะนั้นได้

แม้ว่าประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนต่างยอมรับและส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนร่วมกัน แต่ประเทศภาคีต่างมีบริบททางสังคม ศาสนา การเมืองการปกครอง และสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลให้การกำหนดความผิดทางอาญาของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน และมีบทลงโทษร้ายแรงไม่เท่ากัน ซึ่งเป็นประเด็นที่สามารถพิจารณาปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือแก่กันได้ ตัวอย่างกรณีประเทศที่ปฏิเสธหลักความผิดสองรัฐ เช่น (ก) ประเทศออสเตรเลียปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือกับประเทศไทยในความผิดที่ประเทศไทยกำหนดโทษประหารแต่ในออสเตรเลียไม่ได้มีโทษประหาร (ข) ประเทศบรูไนดารุสซาลามกำหนดโทษประหารชีวิตในความผิดฐานเบียดความเท็จ (ค) ประเทศอินโดนีเซียมีความผิดฐานเหยียดหยามศาสนาซึ่งสามารถลงโทษถึงประหารชีวิตได้ (ง) ลาวกับเวียดนามมีการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าความ

เสียหายมากหรือส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งกรณีดังกล่าว พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาในการให้ความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา ตลอดจนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนไทยอาจถูกส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนไปดำเนินคดียังต่างประเทศ เพราะความผิดในลักษณะดังกล่าวในประเทศไทยนั้นไม่ต้องโทษประหารชีวิต

ตัวอย่างกรณีที่มูลเหตุแห่งคำร้องขอเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายไทยแต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายของประเทศผู้ร้องขอ ดังนี้

1. ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ไทยเป็นความผิดด้านความมั่นคงของรัฐไทย คนไทยหรือคนต่างด้าวไม่ว่ากระทำในหรือนอกราชอาณาจักรในลักษณะเป็นการหมิ่นประมาทหรืออาฆาตมาดร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ไทยต้องรับโทษ ซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนที่ยังมีระบบกษัตริย์มีเพียงบรูไนดารุสซาลาม มาเลเซีย และกัมพูชา

2. ความผิดต่อศาสนา โดยแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา แต่ละประเทศจึงมีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองศาสนาของคนในชาติที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศไทยก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญาเช่นกัน (มาตรา 206, 207, 208...)

3. ความผิดเกี่ยวกับการพนันผิดกฎหมายมีโทษจำคุกในประเทศไทย แต่ประเทศลาวมีบทบัญญัติความผิดการพนันในลักษณะเดียวกับประเทศไทยแต่มีการเปิดให้สามารถเล่นได้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือในประเทศกัมพูชาที่เปิดให้มีการพนันถูกกฎหมาย

4. ความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และ 287/2 ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและต้องมีการออกกฎหมายมารองรับคุ้มครองการล่วงละเมิดทางเพศเด็กและเยาวชน โดยให้มีกฎหมายควบคุมถึงการครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กด้วย โดยในความผิดเกี่ยวกับการครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กนั้นก็ยังมีอีกหลายประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ยังไม่มีกฎหมายบทบัญญัติกำหนดความผิดในลักษณะดังกล่าว ซึ่งหากมีการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาก็อาจมีปัญหาในเรื่องความผิดสองรัฐเกิดขึ้นได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี จากแนวคิดในเรื่องการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) การโอนตัวนักโทษ (Transfer of Prisoner) และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) พบว่าความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญานั้นไม่ยึดถือหลักความผิดสองรัฐ เครื่องคิดเหมือนอย่างการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) เพราะเป็นประเด็นความช่วยเหลือที่ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลในบังคับ ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ เช่น คำร้องขอให้ช่วยส่งพยานหลักฐาน การส่งหมายการสืบหาตัวบุคคล หรือการรับรองเอกสารซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา ฯลฯ อนึ่งเป็นความช่วยเหลือ

ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งเห็นได้จากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรปที่มีลักษณะเป็นประชาคมเช่นเดียวกับอาเซียน โดยศาสตราจารย์ ดร. เวนดี้ เดอ บอนด์ต์ (Wendy De Bondt) ได้อธิบายว่า สหภาพยุโรป นำความผิดสองรัฐ มาใช้เป็นสำคัญในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การออกหมายจับยุโรป (European Arrest Warrant) และกระบวนการส่งมอบตัวระหว่างประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปแทนกระบวนการส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่ใช้อยู่ เป็นการอนุวัติการกฎหมายกระบวนการส่งผู้ร้ายข้ามแดนโดยมีหมายจับยุโรปเป็นเครื่องมือเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ทำให้ข้อจำกัดและอุปสรรคเกี่ยวกับสถานะอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศหมดไปเนื่องจากทุกประเทศในสหภาพยุโรปยอมรับกติกาของกฎหมายพหุภาคี ตลอดจนมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันด้วยค่านึงถึงการสร้างความมั่นคงเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติร่วมกัน (Wendy, 2009, pp.106 -130) นอกจากนี้ ดร. มิเชล พลาชตา (Dr. Michal Plachta) อธิบายเกี่ยวกับหลักความผิดสองรัฐว่าหลักการนี้ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อนำมาใช้ในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน โดยถูกนำมาใช้ในสนธิสัญญาเบเนลักซ์ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา ค.ศ. 1962 (Benelux Treaty on Extradition and Mutual Assistance in Criminal Matters of June 27, 1962) แต่หลักการดังกล่าวไม่ได้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาทางกฎหมายใด ๆ ที่เกิดขึ้นในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งบทบาทและความโดดเด่นที่แท้จริงของมันอยู่ในขอบเขตของความร่วมมือที่ยอมรับได้ อย่างไรก็ตามหลักความผิดสองรัฐ ถือเป็นหนึ่งในเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศทุกรูปแบบ (Michal, 1989, pp. 84-134) อีกทั้ง ชารอน เอ. วิลเลียมส์ (Sharon A. Williams) นักกฎหมายชาวแคนาดายืนยันว่าหลักความผิดสองรัฐ ถูกนำมาใช้เป็นข้อบังคับเบื้องต้นในการพิจารณาเพื่อดำเนินกระบวนการส่งผู้ร้ายข้ามแดนของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ตลอดจนสนธิสัญญาระดับทวิภาคีก็ต้องมีหลักการนี้เพื่อขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดน โดยเป็นไปตามหลักกฎหมายสากลที่ว่า "ไม่มีการลงโทษโดยไม่มีกฎหมาย" (Nulla poena sine lege, or "no punishment without law) ดังนั้นการกระทำของบุคคลใดไม่เป็นอาชญากรรมตามกฎหมายอาญาของรัฐตนและรัฐที่ขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนจะไม่สามารถส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนกันได้ หลักการดังกล่าวไม่ได้ถูกมองว่าเป็นหลักจารีตประเพณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องผูกพันโดยอัตโนมัติ แต่ถือเป็นเครื่องมือของสนธิสัญญาและข้อบังคับทางกฎหมายที่อาจมีได้ (Sharon, 1991, pp. 582-623)

นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะของ Financial Action Task Force (FATF) ข้อ 37 ประเด็นการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างกัน และอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ยังยึดหลักความเสมอภาคด้านอธิปไตย บูรภาพแห่งดินแดน โดยการปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ ต้องไม่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่นอันเป็นการละเมิดเขตอำนาจศาล และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐภาคีอื่น ดังนั้น แต่ละประเทศ

ควรให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างกันแม้ไม่มีหลักความผิดสองรัฐใช้บังคับระหว่างกันก็ตาม ถ้าความช่วยเหลือนั้นไม่เกี่ยวกับการใช้กำลังบังคับแต่ละประเทศควรพิจารณานามาตรการต่าง ๆ มาใช้ตามความจำเป็นเพื่อให้คุณสามารถให้ความช่วยเหลือในขอบข่ายที่กว้างขวางแม้ในกรณีไม่มีหลักนี้

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนนั้นมี 6 ประเทศ กำหนดหลักความผิดสองรัฐไว้เป็นเงื่อนไขการพิจารณาขอความร่วมมือและให้ความร่วมมือ คือ กัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม ไทย และเมียนมา โดยมีเพียง 2 ประเทศ ที่มีต้องนำหลักความผิดสองรัฐมาใช้คือ บรูไนดารุสซาราม และอินโดนีเซีย ส่วนในการจัดทำคำร้องขอและการดำเนินให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ระหว่างไทย-ฟิลิปปินส์ และ ไทย-ลาว นั้น ได้ยึดถือหลักตามข้อกำหนดและแนวทางในสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน (The Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Among Like-Minded ASEAN Member Countries: MLAT ASEAN) (คณะตำราศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2558, หน้า 101-106)

ในทัศนะของผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การนำหลักความผิดสองรัฐ มาใช้เป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. 2535 ถือเป็นกรสร้างข้อจำกัดให้แก่ความร่วมมือดังกล่าว เนื่องจากเพิ่มความยุ่งยากด้านการตีความ เพราะรัฐที่รับคำร้องขอจะต้องพิจารณาเนื้อหาของความผิดที่เป็นมูลเหตุแห่งการร้องขอ ตลอดจนองค์ประกอบความผิดของแต่ละประเภทว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดในรัฐผู้รับคำร้องขอหรือไม่ อีกทั้งยังส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติเกิดความล่าช้า ซึ่งประเทศไทยต้องตระหนักถึงประเด็นนี้ให้มาก ด้วยบริบทของสังคมไทยยังคงมีความอ่อนไหวในเรื่องอาชญากรรมข้ามพรมแดนหลายประการ อาทิ ปัญหาหายสาบสูญติดบริเวณสามเหลี่ยมทองคำซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างประเทศไทย (จังหวัดเชียงราย) ลาว (แขวงบ่อแก้ว) และเมียนมา (ท่าจี้เหล็ก, รัฐฉาน) ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายโดยแอบแฝงมากับการท่องเที่ยว ปัญหาการค้ามนุษย์ ประกอบกับการเป็นประชาคมอาเซียนทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิด ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อาชญากรรมข้ามชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ประเทศไทยเพียงลำพัง ไม่อาจรับมือได้ทันทีจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศและความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในการขอข้อมูลและให้ข้อมูลทางอาญาระหว่างรัฐ ในการนี้ เมื่อเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนของรัฐทั้งสอง จึงไม่เห็นเหตุอันต้องปฏิเสธคำร้องขอเหล่านั้น หลักความผิดสองรัฐจึงไม่ได้มีขึ้นเพื่อใช้ในการอนุวัติการกฎหมายความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา แต่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำให้ข้อจำกัดและ

อุปสรรคเกี่ยวกับสถานะอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศคลี่คลาย เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประเทศเท่านั้น

ดังนั้น มาตรา 9 (2) แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ประเทศไทยสามารถมีความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญากับต่างประเทศได้ เมื่อ (1) มีการกระทำซึ่งเป็นมูลกรณีของความช่วยเหลือนั้น เป็นความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่ง ตามกฎหมายไทย (2) กรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกันและต้องมีข้อความในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่นเท่านั้น หากประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนมีคำร้องขอมายังประเทศไทย ซึ่งคำร้องขอนั้นมีมูลเหตุของความช่วยเหลือไม่มีความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่งตามกฎหมายไทย ประเทศไทยย่อมไม่อาจเลี่ยงปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นได้ ในการนี้ พิจารณาสนธิสัญญาต้นแบบขององค์การสหประชาชาติเรื่องความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (Model treaty on mutual legal assistance in criminal matters) ก็ได้กำหนดหลักความผิดสองรัฐ ไว้เป็นเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือ ประกอบกับหลักความผิดสองรัฐ เดิมมุ่งหวังที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการส่งตัวบุคคลที่กระทำความผิดในประเทศหนึ่งและหลบหนีการลงโทษไปอยู่อีกประเทศหนึ่งให้กลับไปรับโทษในประเทศที่ความผิดเกิดขึ้น (การส่งผู้ร้ายข้ามแดน หรือ Extradition) ตัวอย่างสนธิสัญญาที่ระบุยกเว้นหลักความผิดสองรัฐ เช่น สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ข้อ 1 วรรค 3 กำหนดว่า “การให้ความช่วยเหลือให้กระทำโดยจะต้องไม่คำนึงว่า การกระทำซึ่งเป็นมูลกรณีของการสืบสวน สอบสวนการฟ้องคดี หรือกระบวนการทางอาญาในรัฐผู้ร้องขอจะต้องห้ามตามกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอหรือไม่ หรือรัฐผู้รับคำร้องขอจะมีอำนาจดำเนินการต่อการกระทำเช่นนั้นในพฤติการณ์ทำนองเดียวกันหรือไม่” หรือใน สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ข้อ 1 วรรค 3 กำหนดไว้ว่า “ภาคีจะให้ความช่วยเหลือโดยไม่กำหนดว่าการกระทำจะต้องถือเป็นความผิดตามกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ” อย่างไรก็ตามบทบัญญัติในมาตรา 9 (1) (2) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา 2535 ยังมีหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ หรือหลักต่างตอบแทนกันที่รัฐหนึ่งให้เอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษแก่คนในบังคับของอีกรัฐหนึ่งภายใต้เงื่อนไขว่าคนในบังคับของรัฐตนจะได้รับเอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษในทำนองเดียวกัน อีกทั้งมาตรา 10 วรรคแรก ได้วางหลักไว้ว่า ประเทศที่ไม่มีสนธิสัญญากับประเทศไทยให้ส่งคำร้องขอโดยวิธีทางการทูตได้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าหลักการในมาตรา 9 (1) (2) (3) และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติเพียงพอสำหรับการดำเนินการตามคำร้องขอแล้ว จึงเห็นควรพิจารณาปรับแก้ มาตรา 9 (2) แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอาเซียน ทั้งนี้ โดยแก้ไขเป็น “กรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมีสนธิสัญญาว่าด้วย

ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกันและข้อความในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น
ทั้งนี้ ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้”

ปัญหากรณีคำร้องขอกำหนดวิธีดำเนินการมาพร้อมด้วย ซึ่งวิธีดำเนินการนั้นขัดกับ กฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ

คำร้องขอที่ระบุวิธีการดำเนินการมาพร้อมด้วย วิธีการนั้นย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำ
ร้องขอนั้น การที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามคำร้องขอตามวิธีการที่ภาคีผู้ร้องขอ
กำหนด ซึ่งวิธีการที่กำหนดนั้นขัดกับกฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ โดยอาจมีเนื้อหา
หรือรายละเอียดบางประการที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายภายในของประเทศไทย (รัฐผู้รับคำร้องขอ)
ย่อมทำให้คำร้องขอดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วหรือทำได้โดยมีข้อจำกัดบาง
ประการ

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กำหนด
การดำเนินการตามคำร้องขอไว้ในหมวด 2 การให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ
มาตรา 11* โดยมาตรา 11 วรรคสามวางหลักไว้ว่า

“ถ้าคำร้องขอนั้นอาจให้ความช่วยเหลือได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็นบางประการ
ให้ผู้ประสานงานกลางแจ้งเงื่อนไขที่จำเป็นหรือเหตุขัดข้องให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ” และ
มาตรา 11 วรรคสี่ วางหลักไว้ว่า

“ถ้าผู้ประสานงานกลางเห็นว่า การดำเนินการตามคำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซง
การสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งกำลัง
ดำเนินอยู่ในประเทศไทย ผู้ประสานงานกลางจะเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอนั้นหรือ
ดำเนินการตามคำร้องขอนั้น โดยกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นก็ได้แล้วแจ้งให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ”

* พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

มาตรา 11 เมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาและวินิจฉัยว่า คำร้องขอนั้นอยู่ใน
หลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัตินี้ได้หรือไม่ และได้ดำเนินการตามขั้นตอนและมีเอกสารหลักฐานถูกต้อง
ครบถ้วนหรือไม่

ถ้าคำร้องขอนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ และได้ดำเนินการตามขั้นตอนและมีเอกสารหลักฐานถูกต้อง
ครบถ้วน ให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำร้องขอนั้นให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการต่อไป

ถ้าคำร้องขอนั้นไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ หรืออาจให้ความช่วยเหลือได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็นบางประการ
หรือมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือมีเอกสารหลักฐานไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้ผู้ประสานงานกลางแจ้งปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ
พร้อมด้วยเหตุผล หรือแจ้งเงื่อนไขที่จำเป็นหรือเหตุขัดข้องให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ

ถ้าผู้ประสานงานกลางเห็นว่า การดำเนินการตามคำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือ
การดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย ผู้ประสานงานกลางจะเลื่อนการดำเนินการตามคำร้อง
ขอนั้นหรือดำเนินการตามคำร้องขอนั้น โดยกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นก็ได้แล้วแจ้งให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ

เมื่อพิจารณาประกอบกับ_สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทาง
อาญาในภูมิภาคอาเซียน กำหนดไว้ในข้อ 7 ววรรคหนึ่ง ดังนี้

“1. คำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องดำเนินการ โดยทันทีตามวิธีการที่กำหนด โดย
กฎหมายและวิธีปฏิบัติของภาคีผู้รับคำร้องขอ ภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายใน ภาคีผู้
รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามคำร้องขอตามวิธีการที่ภาคีผู้ร้องขอกำหนด”

การที่คำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องดำเนินการ โดยทันทีตามวิธีการที่กฎหมายและวิธี
ปฏิบัติของภาคีผู้รับคำร้องขอ กำหนด ภายใต้บังคับกฎหมายและวิธีปฏิบัติภายในนั้นตอบรับ
กับวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 ด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนที่มุ่งส่งเสริม
ความมั่นคงอย่างครอบคลุมทุกมิติ พัฒนาศักยภาพในรับมือกับความท้าทายเกี่ยวกับอาชญากรรมที่มี
อยู่และที่กำลังจะเกิดขึ้น ทั้งยังเสริมสร้างมาตรการความไว้เนื้อเชื่อใจ ส่งเสริมความร่วมมือกับคู่
เจรจาอย่างลึกซึ้ง เพื่อความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและเป็นประโยชน์ รวมถึงการร่วมกันตอบสนอง
อย่างสร้างสรรค์ต่อประเด็นและพัฒนาการในระดับ โลกที่เป็นข้อห่วงกังวลร่วมกันอย่างมี
ประสิทธิภาพและทันท่วงที (อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน หน้า20 ข้อ 8.4, 8.5, 8.9) หาก
ประเทศผู้รับคำร้องขอพิจารณาดำเนินการตามคำร้อง และดำเนินการตามวิธีการที่ประเทศผู้ร้องขอ
กำหนดได้นั้น ย่อมเป็นรูปธรรมของความไว้เนื้อเชื่อใจ ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างประเทศ
ภาคี ตลอดจนแสดงถึงท่าทีด้านความมั่นคงอาเซียน

อย่างไรก็ตาม ในวรรคท้ายของข้อ 7 ววรรคหนึ่ง กลับกำหนดให้ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้อง
ดำเนินการตามคำร้องขอ ตามวิธีการที่ภาคีผู้ร้องขอ กำหนด ซึ่งการเคารพกฎหมายภายในของ
ประเทศผู้รับคำร้องขอนั้นเป็นข้อที่มีควรถูกมองข้าม โดยประเทศไทยยึดถือปฏิบัติตามแนวทางของ
ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ที่ถือว่ากฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศมีลักษณะที่แตกต่าง
กัน ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เป็นกฎหมายคนละระบบแยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด แยกต่าง
กันทั้งที่มา การบังคับใช้ และความผูกพัน หากกฎหมายภายในขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศให้ถือ
ว่ากฎหมายภายในสมบูรณ์ แต่ถ้การบังคับใช้กฎหมายภายในดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ
อื่น รัฐนั้นในฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น
ด้วยเมื่อเข้าผูกพันในกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ดังนั้น การนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้
บังคับภายในประเทศ จะไม่สามารถนำมาใช้บังคับเลยไม่ได้ จะต้องนำกฎหมายนั้นมาแปลงให้เป็น
กฎหมายภายในก่อนเสมอ เช่น ออกประกาศ หรือ พระราชบัญญัติ รองรับ เป็นต้น เนื่องจากสังคม
ระหว่างประเทศทุกรัฐมีเอกราชและมีอธิปไตยเป็นของตนเอง รัฐใดจะแทรกแซงหรือบังคับรัฐอื่นให้
ปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐตนไม่ได้ แม้ทางการเมืองอาจมีการแทรกแซงหรือบางรัฐจะมีอำนาจ
มากกว่ารัฐอื่นก็ตาม รัฐหรือองค์การระหว่างประเทศก็ไม่สามารถตรวจสอบกิจการภายในของรัฐอื่น

ได้ เว้นแต่รัฐนั้นจะยินยอม หรือเว้นแต่รัฐนั้นจะเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศและได้ยอมรับอำนาจขององค์การระหว่างประเทศนั้นแล้ว การมีกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายจึงต้องขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐเป็นสำคัญ โดยจะผูกพันรัฐเมื่อรัฐให้ความยินยอมเท่านั้น ซึ่งนักกฎหมายต่างประเทศที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ศาสตราจารย์ มาร์ติน เอส. ฟลาเบอร์ตี้ (Martin S. Flaberty) ให้เหตุผลว่า ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยี ด้านการติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการโลกาภิวัตน์ทางสังคม โดยการปรับเปลี่ยนระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ภายในประเทศก็เพื่อรองรับกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งการโลกาภิวัตน์นี้ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงหลักอำนาจอธิปไตย การเคารพกฎหมายภายในมากขึ้น ด้วยข้อผูกพันระหว่างประเทศอาจขัดกับกฎหมายจารีตประเพณี อีกทั้งความกดดันจากต่างประเทศที่มุ่งหมายให้ข้อผูกพันระหว่างประเทศนั้นสามารถบังคับใช้ได้โดยไม่ขัดกับกฎหมายในของประเทศอื่น จึงเห็นว่าอำนาจอธิปไตยของประเทศเป็นสิ่งที่ไม่ควรรุกราน (Martin, 2005) และเมื่อพิจารณาประกอบกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ซึ่งประเทศไทยและประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศ ได้ลงนามรับหลักการ และให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรไว้แล้วนั้น พบว่า ในประเด็นความช่วยเหลือทางกฎหมายเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา อนุสัญญาฯ ยึดหลักความเสมอภาคด้านอธิปไตย เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อกระแสกฎหมายระหว่างประเทศได้เข้ามามีบทบาทในประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ มากขึ้น ประเทศต่าง ๆ จึงต้องทบทวนประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศอย่างรอบคอบ เพราะประเทศแต่ละประเทศนั้นมีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นของตนเอง ปลอดจากการแทรกแซงจากประเทศอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือต่างฝ่ายต่างต้องยอมรับนับถืออำนาจอธิปไตยซึ่งกันและกัน ซึ่งในส่วนที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศมีความคล้ายคลึงกันนั้นจะถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศที่บรรดานานอารยประเทศ (Civilized nations) ยอมรับร่วมกันให้มีผลผูกพัน และสำหรับในส่วนที่แตกต่างหรือขัดกันของกฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศ จะถือว่ากฎหมายใดมีลำดับศักดิ์สูงกว่ากันย่อมขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่กำหนดไว้ให้กฎหมายใดมีผลบังคับใช้ หรือกำหนดขั้นตอน กระบวนการปรับใช้กฎหมายระหว่างประเทศให้มีผลใช้บังคับในประเทศของตน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหากกฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศขัดกันจะถือว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีลำดับศักดิ์สูงกว่า ในการนี้ จึงพิจารณาบทบาทของกฎหมายภายในที่มีต่อกฎหมายระหว่างประเทศในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย อาทิ ฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ พบว่า สนธิสัญญาที่ให้สัตยาบันแล้วมีผล

เหมือนเป็นกฎหมายภายใน ทั้งนี้ สนธิสัญญาจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนที่จะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ อย่างไรก็ตาม จารีตประเพณีระหว่างประเทศมีผลใช้บังคับเช่นเดียวกับกฎหมายภายใน แต่กรณีที่ขัดแย้งกันให้ยึดกฎหมายภายในเป็นหลัก หากเป็นสนธิสัญญาที่มีความสำคัญ เช่น ก่อให้เกิดพันธกรณีทางการเงิน หรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายภายใน ต้องตรากฎหมาย โดยรัฐสภาออกมารองรับก่อนการให้สัตยาบัน จึงนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทยโดยให้ยึดถือกฎหมายภายในเป็นหลัก และเมื่อพิจารณาประกอบกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาที่ประเทศไทยได้ทำไว้กับต่างประเทศพบว่า ล้วนกำหนดให้คำร้องขอต้องไม่ขัดกับกฎหมายภายใน ดังนี้

ก. สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาได้กำหนดไว้ในข้อ 5 เรื่องการปฏิบัติตามคำร้องขอ วรรคสาม ว่า

“ 3. คำร้องขอจะได้รับการดำเนินการตามกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอเว้นแต่สนธิสัญญานี้จะ ได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตามวิธีการที่ระบุไว้ในคำร้องขอจะได้รับการปฏิบัติตาม เว้นแต่วิธีดำเนินการนั้นจะไม่สอดคล้องกับกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอ”

ข. สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาได้กำหนดไว้ในข้อ 6 เรื่องการปฏิบัติตามคำร้องขอวรรคสอง ว่า

“2. อย่างไรก็ตาม เมื่อภาคีผู้ร้องขอขอให้การปฏิบัติตามรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ภาคีผู้รับคำร้องขอต้องปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุ โดยมีเงื่อนไขว่าวิธีการนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมายของภาคีผู้รับคำร้องขอ”

ค. สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินเดียว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญา ได้กำหนดไว้ในข้อ 5 เรื่องการดำเนินการตามคำขอ วรรคหนึ่งว่า

“1. ให้ดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือโดยพลันตามกฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอและตามวิธีการที่ร้องขอโดยรัฐผู้ร้องขอเท่าที่กฎหมายของรัฐผู้รับคำร้องขอไม่ห้ามไว้”

นอกจากนี้ยังมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศอาทิ ไทย-โปแลนด์ ไทย-ศรีลังกา ไทย-สาธารณรัฐเกาหลี ฯลฯ ที่ยึดหลักการเรื่องการดำเนินการตามวิธีที่ประเทศผู้ร้องขอระบุต้องไม่ขัดกับกฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ

ตัวอย่างกรณีคำร้องขอขัดกับกฎหมายภายในอาทิ ประเทศไทยส่งคำร้องขอความร่วมมือไปยังประเทศสิงคโปร์ให้ส่งหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรฟ้องกันเองให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา

ชาวสิงคโปร์ที่อยู่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งทางสาธารณรัฐสิงคโปร์แจ้งปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องดังกล่าว ตามคำร้องขอของประเทศไทย เนื่องจากเห็นว่า ไม่มีกฎหมายสิงคโปร์ใดให้อำนาจทำได้ ทั้งที่ในสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน ข้อ 1* และข้อ 21** ให้อำนาจร่วมกันได้ (หนังสือปลัดกระทรวงการต่างประเทศถึงอัยการสูงสุดที่ กค 0304/28811 ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2553) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นด้วยกับการรักษาไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม หากประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นพ้องตรงกันว่า ทุกประเทศพึงต้องลดแนวคิดเรื่องอธิปไตยของรัฐลงเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันนั้น อาเซียนต้องจัดตั้งระบบงานกลางเพื่อขับเคลื่อนงานความร่วมมือในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของอาเซียนขึ้น โดยอาจเทียบเคียงโครงสร้างองค์กรลักษณะเช่นนี้จากสหภาพยุโรป หรือสหประชาชาติ (United Nations: UN) เป็นต้นแบบขององค์กรผู้ประสานงานกลางอาเซียน ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิกได้อย่างรวดเร็วอันจะลดวิธีการทางทูตที่ต้องส่งต่อข้อมูลหลายขั้นตอนได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้การรวมกลุ่มประชาคมไปสู่ความสำเร็จในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป พบความแตกต่างดังนี้

1. สหภาพยุโรปได้ก่อตั้งองค์การในรูปแบบขององค์การระหว่างประเทศเหนือรัฐ โดยที่รัฐต้องยอมสละหรือ ถ้ายโอน อำนาจอธิปไตยในหลาย ๆ เรื่อง ไปให้องค์การ ซึ่งทำให้เกิดความเป็นเอกภาพระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันและสามารถขับเคลื่อนองค์การไปได้อย่างสะดวก คล่องตัว และนอกจากนั้นรูปแบบขององค์การระหว่างประเทศเหนือรัฐยังทำให้มีการออกแบบวิธีการทำงานให้มีรูปแบบของข้อความคิดแบบวิธีการของชุมชน (Community method) ต่างจากองค์การระหว่างประเทศอื่นที่มีรูปแบบเป็นวิธีระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental method) ในขณะที่โครงสร้างการทำงานของอาเซียนนั้นเป็นแบบวิธีระหว่างรัฐบาล ซึ่งรัฐแต่ละรัฐมีฐานะเท่าเทียมกันและทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย การตัดสินใจและการขับเคลื่อนองค์การจึงเป็นไปได้ช้าหรือ

* สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน

ข้อ 1 ขอบเขตความช่วยเหลือ

1. ภายใต้บังคับของสนธิสัญญานี้และกฎหมายภายในของบรรดาภาคี บรรดาภาคีจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ด้วยมาตรการที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อาทิ การสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี และการดำเนินการที่เป็นผลจากการนั้น

** สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน

ข้อ 21 การส่งเอกสาร

1. ภายใต้บังคับกฎหมายภายใน ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดเพื่อส่งเอกสารเกี่ยวกับเรื่องทางอาญา ซึ่งศาลในภาคีผู้ร้องขอออกคำสั่งให้ส่ง

บางครั้งอาจจะเป็นไปไม่ได้เลย เพราะอาจจะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสมาชิกทุกฝ่ายไปในทิศทางเดียวกัน

2. สหภาพยุโรปมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรหลักที่ชัดเจน เมื่อเทียบกับอาเซียน ถึงแม้อาเซียนจะมีวัตถุประสงค์และความพยายามในการจัดองค์กรหลักคล้ายกับประชาคมยุโรป แต่ในส่วนของอาเซียนไม่มีการกำหนดที่มาและอำนาจหน้าที่ขององค์กรหลัก ความสัมพันธ์กับรัฐสมาชิกหรือแม้จะมีความคิดว่าจะจัดตั้งองค์กรหลักแต่ก็ยังขาดแนวทาง ปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อจะทำให้เกิดการสร้างองค์กรหลักเหล่านั้นขึ้นมาได้จริง รวมทั้งไม่ได้มีการบรรจุเรื่องเหล่านี้ไว้ในสนธิสัญญาก่อตั้งเหมือนกับสหภาพยุโรปจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อาเซียนเติบโตและพัฒนาช้ากว่าสหภาพยุโรป

3. สหภาพยุโรปมีระบบกฎหมายยุโรป หรือระบบกฎหมายประชาคม ที่มีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ต้องเคารพและปฏิบัติตามโดยไม่สามารถตั้งข้อสงวนได้ รัฐสมาชิกจะต้องเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ส่วนของอาเซียนนั้นมีความเป็นองค์กรที่ใช้ระบบกฎหมายระหว่างประเทศอยู่มาก ข้อตกลงภายในบังคับของกฎหมายอาเซียนยังต้องขึ้นอยู่กับรัฐสมาชิกว่าจะอนุวัติการและปฏิบัติตามหรือไม่ โดยไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจน อีกทั้งอาเซียนไม่มีเครื่องมือทางกฎหมายที่จะควบคุมให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้ขาดสภาพบังคับไป แต่ในยุโรปมีหลัก Direct and Indirect Effect หลัก Supremacy of EU Law และมีกลไกในการควบคุมรัฐสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎหมายประชาคมซึ่งได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในสนธิสัญญาต่าง ๆ และยังมีโครงสร้างหลักใหม่อยู่เสมอ ๆ ทั้งในรูปของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555, หน้า 12-14)

สำหรับกรณีข้อความในตอนท้ายของมาตรา 11วรรคสี่ กำหนดให้ “...ผู้ประสานงานกลางสามารถเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอได้ หากการดำเนินการตามคำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย”

พิจารณาแล้วเห็นว่า การพิจารณาเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอออกไปนั้น ไม่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในบริบทของสังคมอาเซียน เนื่องจากการระยะเวลาที่เลื่อนออกไปย่อมส่งผลให้พยานหลักฐานที่ควรได้รับอย่างทันทีทันใดเท่าที่จะเป็นไปได้นั้นเสื่อมตามกาลเวลา ขาดความชัดเจน และอาจสูญหายได้ อีกทั้งการเปิดเสรีในด้านต่าง ๆ ภายในกลุ่มประเทศอาจเป็นช่องทางให้พยานหลักฐานติดตามยากขึ้น จึงเห็นควรให้แก้ไขข้อความในมาตรา 11 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา โดยตัดความว่า “ผู้ประสานงานกลางจะเลื่อนการดำเนินการตาม คำร้องขอนั้น”

ออก และแก้ไขเป็น “ถ้าผู้ประสานงานกลางเห็นว่าการดำเนินการตามคำร้องขอ^{นั้น}จะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย ผู้ประสานงานกลางจะดำเนินการตามคำร้องขอ^{นั้น}โดยกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นก็ได้แล้วแจ้งให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ” เพื่อให้ข้อกฎหมายมีความกระชับและนำไปใช้บังคับได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน

1. ความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอาเซียน

การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนมีอาจเลียงประเด็นความท้าทายด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน โดยการสอบสวนสอบสวน การยื่นฟ้องคดีต่อศาล ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาอื่น ๆ ของประเทศหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งระบบกฎหมายแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่

1. ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ระบบกฎหมายนี้ให้ความสำคัญกับคำพิพากษาของศาล โดยคำพิพากษาจะใช้เป็นบรรทัดฐานในการวินิจฉัยคดีที่เกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งระบบกฎหมายนี้จะไม่มีการแบ่งแยกรายละเอียดทางข้อกฎหมายระหว่างกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน กล่าวคือ ศาลยุติธรรมเป็นศาลเดียวที่รับฟ้องทุกคดีความ

2. ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ระบบกฎหมายนี้ให้ความสำคัญกับตัวบทกฎหมาย และมีการแยกรายละเอียดทางข้อกฎหมาย ระหว่างกฎหมายมหาชน และกฎหมายเอกชนออกจากกัน ซึ่งนอกจากมีศาลศาลยุติธรรมแล้ว ยังมีศาลอื่น ๆ ด้วย เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง

3. ระบบกฎหมายแบบสังคมนิยม (Socialist Law) ระบบกฎหมายนี้มีเนื้อหา รายละเอียดของข้อกฎหมายที่ผสมผสานกันระหว่างระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดแบบลัทธิสังคมนิยมมาร์กซิสต์ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในสังคมโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเกลาสังคม

4. ระบบกฎหมายโดยหลักศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี (Religious and traditional Law) ระบบกฎหมายนี้มีเนื้อหา รายละเอียดของข้อกฎหมายที่ยึดหลักของศาสนาและ/หรือขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ระบบกฎหมายนี้เห็นได้อย่างชัดเจนในกลุ่ม

ประเทศที่นับถือศาสนา อิสลาม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะนำกฎหมายที่ยึดหลักการทางศาสนามาปรับใช้กับบรรทัดคติทางแพ่ง เช่น เรื่องครอบครัวและมรดก เป็นต้น

จากการศึกษาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอาเซียน เมื่อพิจารณาประกอบกับความร่วมมือในเรื่องทางอาญาในสหภาพยุโรป (Cooperation in Criminal Matters in EU) ทำให้เห็นข้อจำกัดของมาตรการขับเคลื่อนความร่วมมือในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของอาเซียน 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ประชาคมอาเซียนมีการก่อตั้งองค์การในรูปแบบที่รัฐสมาชิกแต่ละรัฐมีฐานะเท่าเทียมกันและทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย ส่งผลให้อำนาจการตัดสินใจและการขับเคลื่อนองค์การเป็นไปได้ช้า เพราะต้องขอความยินยอมจากรัฐสมาชิกทุกฝ่ายไปในทิศทางเดียวกัน หากมีกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือขัดกับกฎหมายภายในจะทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

ประการที่สอง เนื่องด้วยประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ยังเป็นประเทศกำลังพัฒนา และยังคงอาศัยการพึ่งพิงจากต่างประเทศทั้งด้านเทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น แม้จะมีการรวมกลุ่มกันแต่อำนาจการต่อรองหรือการแสดงบทบาทอาจไม่มากเท่าสหภาพยุโรป ทำให้คำร้องขอความช่วยเหลืออาจถูกปฏิเสธด้วยเหตุผลแห่งความไม่สมประโยชน์ระหว่างรัฐ

ประการที่สาม ประชาคมอาเซียนยังคงใช้ระบบกฎหมายระหว่างประเทศมีเพียงกฎบัตรอาเซียนเป็นธรรมนูญเพื่อวางกรอบของกฎหมาย จึงทำให้ข้อตกลงของอาเซียนจะต้องขึ้นอยู่กับรัฐสมาชิกว่าจะปฏิบัติตามหรือไม่ เนื่องจากไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจน หากเกิดข้อพิพาทอาจจะต้องนำข้อขัดแย้งกันไปที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรืออาจต้องใช้วิธีการเจรจาทางการทูต อีกทั้งอาเซียนไม่มีการกำหนดขอบเขตอำนาจขององค์การกลางอาเซียน และความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับรัฐสมาชิกที่ชัดเจน หากรัฐสมาชิกมีความเห็นไม่ตรงกันจะต้องอาศัยมติแบบเอกฉันท์จากรัฐทุกรัฐ ซึ่งแตกต่างจากสหภาพยุโรปที่มีการลงคะแนนเสียง โดยมติแบบเสียงข้างมาก (Qualified Majority Voting) QMV + 62% ของจำนวนประชากรทั้งหมด (ปรารธนา คงนาค, 2557)

สำหรับการลดความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาเซียนนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการทำความตกลงระหว่างรัฐโดยตรงในรูปแบบของทวิภาคี (Bilateral) หรือระหว่างหน่วยงานโดยตรงในรูปแบบของบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) จะนำไปสู่การพัฒนากฎหมายของประเทศสมาชิกให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอาเซียนมากขึ้น เนื่องจากต่างเห็นปัญหาและอุปสรรคในเรื่องเดียวกันจึงได้เข้ากันทำความตกลงดังกล่าว หากในอนาคตอาเซียนให้ความสำคัญในประเด็นปัญหานี้ และขอมละอริปไตยของรัฐบางส่วนเพื่อสร้างระบบกฎหมาย

ประชาคมอาเซียน อีกทั้งผลักดันให้มีการสร้างองค์กรเหนือรัฐอาเซียนขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกลาง โดยกำหนดให้องค์กรเหนือรัฐอาเซียนนี้มีตัวแทนจากประเทศสมาชิกครบทุกประเทศจะทำให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีเอกภาพเทียบเท่าสหภาพยุโรป และเป็นประชาคมที่มีบทบาทนำในเวทีโลก

อย่างไรก็ดี การพัฒนากฎหมายต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นมีความรู้ด้านสหวิชาการ ประกอบด้วย กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของประเทศอาเซียน กฎหมายสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติทางอาญา การสืบสวนสอบสวนคดี รวมถึงการใช้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการมากขึ้น (จิตพล กาญจนกิจ, 2559, หน้า 25) เพราะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเจรจาความร่วมมือต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น ซึ่งความสำเร็จในการเร่งรัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นข้อสำคัญที่สุด เพราะหากเกิดปัญหาในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญามีความคลาดเคลื่อนไม่ชัดเจน ถูกปฏิเสธ หรือมีความล่าช้า ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องอย่างมาก ดังนั้น หากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีความรู้ทางสหวิชาการมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและมุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอจะช่วยให้ก้าวข้ามความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมอาเซียนไปได้

2. ความแตกต่างด้านบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน

ประเทศไทยพบกับอุปสรรคในทางปฏิบัติเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญากับประเทศภาคีสมาชิกอาเซียน ดังนี้

2.1 การส่งเอกสารและสำนวนคดีกระทำไต่ยากในกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเมียนมาร์ เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีระบบการกำหนดรูปแบบผังเมืองและระบบฐานข้อมูลที่อยู่ของประชาชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถส่งเอกสารให้แก่ผู้รับได้ โดยพบว่า ไม่มีการประสานข้อมูลเพื่อแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศตนดำเนินการต่อแต่อย่างใด เพียงแจ้งผลกลับมายังปะเทศไทยโดยระบุเหตุว่า หาตัวไม่พบ ไม่ได้อาศัยอยู่ที่ภูมิลำเนาที่ระบุไว้ (ตามไม่ได้หาตัวไม่เจอ)

2.2 การประสานงานความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญากับ เวียดนาม มาเลเซีย และสิงคโปร์ มักพบกับความล่าช้าเนื่องจากมีความเข้มงวดในการตรวจเอกสาร และนำเรื่องเอกสารไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน เป็นเหตุผลเพื่อไม่ให้ความร่วมมือดังกล่าวหรือเลี่ยงการให้ความร่วมมือ

2.3 อินโดนีเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ ประเทศไทยยังไม่เคยร้องขอความร่วมมือไปยังประเทศเหล่านี้

เมื่อพิจารณาประกอบกับ “สหภาพยุโรป” ที่มีความคล้ายคลึงกับ “ประชาคมอาเซียน” ภายใต้การร่วมมือกันในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปย่อมไม่อาจเลี่ยงปัจจัยความแตกต่างด้านบริบททางสังคมที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในการขับเคลื่อนเป้าหมายของประชาคมให้สำเร็จ เช่น ระบบการคมนาคม ระบบการสื่อสารและสารสนเทศ ระบบฐานข้อมูลของรัฐ ที่ไม่ทันสมัยเท่าเทียมกันอย่างไรก็ตาม เมื่อสหภาพยุโรปสามารถก้าวข้ามอุปสรรคความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ด้วยการสร้างเอกภาพบนความหลากหลายได้สำเร็จ สมาชิกของสหภาพยุโรปจึงยึดมั่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีองค์กรตุลาการที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเนื้อหา กระบวนการ และกฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละประเทศทำให้มีขั้นตอนและวิธีการร้องขอความร่วมมือ กระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่แตกต่างจากอาเซียน คือ สหภาพยุโรปจะส่งคำร้องขอโดยตรงระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอันเป็นการลดขั้นตอนด้านการทูตลงไป (พัฒนาไชยยอดพุง, ม.ป.ป., หน้า 3-26) ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า อาเซียนมีระบบงานตำรวจอาเซียน เพื่อให้ความร่วมมือในการป้องกันและต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติ เร่งรัดความช่วยเหลือ และการปฏิบัติงานร่วมกันในระหว่างประเทศสมาชิก ดำเนินงานด้านข่าวกรองและข้อมูลข่าวสารร่วมกัน ดำเนินงานในการปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ และประสานงานเกี่ยวกับการสืบสวนคดีอาญา โดยตำรวจอาเซียนมีหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศของตนกับประเทศสมาชิก/ คู่เจรจาอื่น ๆ ของอาเซียนผ่านช่องทางการสื่อสารทุกรูปแบบ แต่ไม่มีบทบาทมากนักในประเทศไทย หากประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบงานตำรวจอาเซียนของไทย ให้มีระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรในประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม และขยายเครือข่ายอย่างเป็นระบบ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของตำรวจอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถลดอุปสรรคในเรื่องดังกล่าวได้

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศภาคีสมาชิกของอาเซียนย่อมได้รับทั้งประโยชน์และผลกระทบ จากกติกาอาเซียนที่พึงมีร่วมกันอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผลกระทบด้านกฎหมายเกี่ยวกับ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political – Security Community : APSC) เนื่องจากความแตกต่างกัน ด้านกฎหมายของประเทศภาคีสมาชิกทำให้แต่ละประเทศต้องพัฒนา กฎหมายภายในให้รองรับกับพันธกรณีของอาเซียนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของประชาคม การเมืองและความมั่นคงที่ต้องการสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของประเทศในกลุ่มอาเซียน เพิ่มขีดความสามารถของอาเซียนในการรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งในรูปแบบเดิมและ รูปแบบใหม่ และเพื่อลดข้อจำกัดความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนทำให้มีการหมุนเวียนของคน สินค้า การบริการ มากขึ้นประกอบกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน เสรี จึงเป็นโอกาสให้อาชญากรแฝงตัวและก่ออาชญากรรมได้ง่ายกว่าปกติ โดยมีลักษณะเป็น อาชญากรรมข้ามพรมแดนหรืออาชญากรรมข้ามชาติ

ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติทำให้ประเทศไทยตระหนักในเรื่องความร่วมมือเพื่อต่อต้าน การก่อการร้ายอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้แผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ มากขึ้น (ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime) ซึ่งครอบคลุมอาชญากรรม 8 ประเภท ได้แก่ 1. การค้ายาเสพติด 2. การค้ามนุษย์ 3. โจรสลัด 4. การค้าอาวุธ 5. การฟอกเงิน 6. การก่อการร้าย 7. อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และ 8. อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ที่จะส่งผลกระทบต่อ การบังคับใช้กฎหมายและความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ของประเทศไทยและประเทศภาคีสมาชิกอาเซียน โดยประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือ ระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาคือ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่าง ประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทาง อาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เป็นกรอบการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกับต่างประเทศ ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับต่างประเทศ เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนและการสืบพยานหลักฐาน การจัดหาและการให้เอกสารหรือข่าวสารที่ อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ การจัดส่งเอกสารการค้นและยึด การโอนบุคคลที่ถูกคุม ขังเพื่อสืบพยาน การสืบหาบุคคล การเริ่มกระบวนการคดีทางอาญา และการริบหรือยึดทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ได้อนุมัติการมาจากสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา และถูกใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบัน แต่เมื่อบริบทของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้กฎหมายฉบับเดิมไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างครอบคลุม ประเทศไทยจึงผลักดันร่างพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 จนสำเร็จ แต่ยังคงไม่สามารถบังคับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของอาเซียนได้แม้ว่าจะมีสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน เป็นเครื่องมือทางกฎหมายก็ตาม ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของไทยตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 โดยศึกษาประกอบกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน (Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matter) และแผนงานด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน ตลอดจนเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของสังคมอาเซียน ประกอบด้วย

1. ปัญหาหลักความผิดสองรัฐ

สภาพปัญหาคือ กรณีที่กฎหมายภายในของทั้งสองประเทศไม่มีความผิดสำหรับเรื่องที่มีการร้องขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา จะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันได้โดยพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มาตรา 9 (2) กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความช่วยเหลือต้องคำนึงถึงหลักความผิดสองรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความแตกต่างกันของกฎหมายสารบัญญัติ เนื่องจากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศอาจบัญญัติฐานความผิดไว้แตกต่างกัน ซึ่งหากกฎหมายภายในของทั้งสองประเทศไม่มีความผิดสำหรับเรื่องที่มีการร้องขอความช่วยเหลือนั้นจะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันได้ ในขณะที่ในการนำหลักความผิดสองรัฐมาใช้เป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญานั้นเพิ่มความยุ่งยากด้านการตีความ เพราะรัฐที่รับคำร้องขอจะต้องพิจารณาเนื้อหาของความผิดที่เป็นมูลเหตุ แห่งการร้องขอ ตลอดจนองค์ประกอบความผิดของแต่ละประเภทว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดในรัฐผู้รับคำร้องขอหรือไม่ จึงส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมาย

ในทางปฏิบัติเกิดความล่าช้าไม่สอดคล้องกับบริบทของอาเซียนที่ต้องเผชิญกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดภัยคุกคามทั้งรูปแบบเดิม รูปแบบใหม่ และอาชญากรรมข้ามชาติ

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อวิเคราะห์ตามหลักการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ ในคดีอาญาหลักความผิดสองรัฐ ถือเป็นหลักการพื้นฐานในความร่วมมือทางอาญา ซึ่งหลักการนี้ถูกนำมาใช้ในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การโอนตัวนักโทษ และการบังคับตามคำพิพากษาต่างประเทศ เป็นสำคัญ หากเป็นประเด็นความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ไม่ควรนำมาใช้ โดยพิจารณาประกอบกับงานวิจัยของต่างประเทศที่สนับสนุนแนวคิดนี้ และสนธิสัญญาต้นแบบขององค์การสหประชาชาติเรื่องความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (Model Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) ที่มีได้กำหนดหลักความผิดสองรัฐ ไว้เป็นเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือ

2. ปัญหากรณีคำร้องขอกำหนดวิธีดำเนินการมาพร้อมด้วย ซึ่งวิธีดำเนินการนั้นขัดกับกฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ

จากการศึกษาพบว่า คำร้องขอที่ระบุวิธีการดำเนินการมาพร้อมด้วย วิธีการนั้นย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำร้องขอนั้น การที่ภาคีผู้รับคำร้องขอจะต้องดำเนินการตามคำร้องขอตามวิธีการที่ภาคีผู้ร้องขอกำหนด หากวิธีการที่กำหนดนั้นขัดกับกฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ เช่นว่านี้ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปกรณีกฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศขัดกันจะถือว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีลำดับศักดิ์สูงกว่า แต่เนื่องจากแต่ละประเทศนั้นมีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นของตนเอง ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากประเทศอื่น จึงต้องเคารพอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคสาม กำหนดให้ประเทศไทยสามารถให้ความช่วยเหลือตามคำร้องขอได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็นบางประการเท่านั้น และมาตรา 11 วรรคสี่ กำหนดให้ผู้ประสานงานกลางสามารถพิจารณาดำเนินการตามคำร้องขอหรือเลื่อนการดำเนินการออกไปได้ หากเห็นว่าคำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย เช่นว่านี้จึงเป็นที่ชัดเจนว่าประเทศไทยยึดถืออำนาจอธิปไตย ของรัฐเป็นหลัก รัฐใดจะก้าวล่วงอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นมิได้ ดังนั้น คำร้องขอที่ระบุวิธีการดำเนินการมาพร้อมนั้น ภาคีผู้รับคำร้องขอสามารถดำเนินการตามคำร้องขอได้แต่ต้องไม่ขัดกับกฎหมายภายในรัฐตนเอง ทั้งนี้ พิจารณาตามสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยที่ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ประกอบกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแพ่ง เช่นเดียวกับประเทศไทยประเทศที่ยึดกฎหมายภายในเป็นหลัก

สำหรับกรณีข้อความในตอนท้ายของมาตรา 11วรรคสี่ กำหนดให้ผู้ประสานงานกลางสามารถพิจารณาเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอหากเห็นว่าจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทยออกไปได้นั้น พบว่า ไม่สอดคล้องกับบริบทของอาเซียนที่ต้องการให้ประเทศภาคีสมาชิกตอบรับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญากันอย่างรวดเร็ว เช่นว่านี้ ผู้ประสานงานกลางไม่มีควรมีอำนาจในการพิจารณาเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอดังกล่าวออกไป

3. ปัญหาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมและบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน

3.1 ความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมอาเซียน

จากการศึกษาพบว่า ประเทศภาคีสมาชิกอาเซียนมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างกัน จึงทำให้ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของประเทศหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งการลดความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมอาเซียนจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถดำเนินการเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในบริบทของอาเซียนได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการทำความตกลงระหว่างหน่วยงานกันโดยตรง ตลอดจนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้มีความรู้ด้านสหวิชาการประกอบด้วย กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของประเทศอาเซียน กฎหมายสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติทางอาญา การสืบสวนสอบสวนคดี รวมถึงการใช้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการมากขึ้น หากเจ้าพนักงานของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประเทศอาเซียนย่อมไม่สามารถทำความตกลงระหว่างหน่วยงานกันโดยตรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจยังคงเกิดปัญหาความล่าช้าในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

3.2 ความแตกต่างด้านบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เนื่องจากความแตกต่างด้านบริบททางสังคมของประเทศอาเซียนไม่ว่าจะเป็นระบบการกำหนดรูปแบบผังเมืองและระบบฐานข้อมูลที่อยู่ของประชาชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถส่งเอกสารให้แก่ผู้รับได้ ความเข้มงวดในการตรวจเอกสารทำให้เกิดความล่าช้า ดังนั้น หากประเทศไทยสามารถพัฒนาให้มีระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรในประชาคมอาเซียน อย่างเป็นรูปธรรม และขยายเครือข่ายอย่างเป็นระบบ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของตำรวจอาเซียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถลดอุปสรรคในเรื่องดังกล่าวได้ อีกทั้งการพัฒนา ระบบตำรวจอาเซียน จะเป็นกลไกในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางด้านกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญาระหว่างประเทศในประชาคมอาเซียน ทั้งนี้ พิจารณาประกอบกับ “สหภาพยุโรป” ที่มีความคล้ายคลึงกับ “ประชาคมอาเซียน” เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา พบว่าสมาชิกของสหภาพยุโรปยึดมั่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและมีองค์กรตุลาการที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเนื้อหา กระบวนการ และกฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละประเทศทำให้มีขั้นตอนและวิธีการร้องขอความร่วมมือ กระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่แตกต่างจากอาเซียนคือ สหภาพยุโรปจะส่งคำร้องขอโดยตรงระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอันเป็นการลดขั้นตอนด้านการทูตลงไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของไทยในบริบทของอาเซียน ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ประกอบกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาในภูมิภาคอาเซียน และกฎหมายอื่น ๆ ของประเทศไทยนั้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางเพื่อความเหมาะสมในการส่งเสริมและบังคับใช้กฎหมายความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของประเทศไทยในบริบทของอาเซียน ดังนี้

1. กรณีปัญหาหลักความผิดสองรัฐ

ประเทศไทยต้องคำนึงถึงหลักความผิดสองรัฐ (Double criminality) เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ย่อมลดอุปสรรคในการตีความวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดในรัฐผู้รับคำร้องขอหรือไม่ เพราะองค์ประกอบความผิดของแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลที่แต่ละประเทศถือหลักระบบกฎหมายต่างกัน ประกอบกับหลักความผิดสองรัฐเดิมมุ่งหวังที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) ดังนั้น หลักความผิดสองรัฐจึงไม่จำเป็นสำหรับการพิจารณาให้ความช่วยเหลือดังกล่าว และให้ปรับแก้ มาตรา 9 (2) แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 โดยแก้ไขเป็น “กรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกันและข้อความในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้” เพื่อตัดหลักความผิดสองรัฐ

2. กรณีปัญหากรณีคำร้องขอกำหนดวิธีดำเนินการมาพร้อมด้วย ซึ่งวิธีดำเนินการนั้นขัดกับกฎหมายภายในของประเทศผู้รับคำร้องขอ

เมื่อคำร้องขอได้ระบุให้ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดด้วย วิธีการนั้นอาจขัดกับกฎหมายภายในของประเทศไทยในฐานะผู้รับคำร้องขอ ทำให้คำร้องขอดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วหรือทำได้โดยมีข้อจำกัดบางประการ ซึ่งมาตรา 11 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ประสานงานกลางเห็นว่าการดำเนินการตามคำร้องขอนั้นจะเป็นการแทรกแซงการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย ผู้ประสานงานกลางจะเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอนั้น หรือดำเนินการตามคำร้องขอนั้นโดยกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นก็ได้แล้วแจ้งให้ประเทศผู้ร้องขอทราบ” จึงเห็นควรให้ตัดข้อความ “ผู้ประสานงานกลางจะเลื่อนการดำเนินการตามคำร้องขอนั้น” เพื่อมิให้เกิดความล่าช้าจนเกินไป อย่างไรก็ตาม รมว.ยุติธรรมได้ตัดอำนาจผู้ประสานงานกลางที่จะกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อดำเนินการตามคำร้องขอนั้นต่อไป

3. ปัญหาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมและบริบททางสังคมของประเทศอาเซียน การลดความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมอาเซียนและบริบททางสังคมของประเทศอาเซียนสามารถกระทำได้โดยการทำความตกลงระหว่างหน่วยงานกัน โดยตรง และการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้มีความรู้ด้านสหวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอาเซียนมากขึ้น ตลอดจนต้องพัฒนาให้มีระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรในประชาคมอาเซียน อย่างเป็นรูปธรรม และขยายเครือข่ายอย่างเป็นระบบสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของตำรวจอาเซียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2556). *แนวทางความเป็นไปได้ของการยกเลิกโทษประหารชีวิตในสังคมไทย ตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- กรมอาเซียน กองอาเซียน. (2553). *แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (Asean Political–Security Community Blueprint)*. กรุงเทพฯ: เพจเมคเกอร์.
- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2559). *อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.
- จตุรนต์ ภิระวัฒน์. (2550). *กฎหมายระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2558). *นิติปรัชญา (Legal philosophy)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จารุวรรณ ตันวิจิตร. (2555). *ประชาคมอาเซียน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ru.ac.th/journal/ASEAN-community.html>
- จุมพต สายสุนทร. (2554). *กฎหมายระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คมสัน สุขมาก. (2559). *กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศในการข้ามผ่านแดนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 8(3), 441-442*
- คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. (2558). *ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานอัยการในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- คณะรัฐมนตรี. (2548). *การประชุมคณะรัฐมนตรีชุด พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ryt9.com/s/cabt/5590>
- ชิตพล กาญจนกิจ. (2556). *สหวิทยาการในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- ชิตพล กาญจนกิจ. (2559). *ความท้าทายของรัฐอาเซียนในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ. วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 46 (1), 25-64.*
- เดชมธรรม สิทธิเลิศ. (2558). *ความร่วมมือด้านกฎหมายของอาเซียน และการมีส่วนร่วมของประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก http://thailand.prd.go.th/1700/ewt/asean thai/ewt_news.php?nid=4481&filename=index
- ธมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. (2550). *การบังคับใช้สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน: ศึกษากรณีริบทรัพย์สิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปกป้อง ศรีสนิท. (2556). *คำอธิบายกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ปัญญา สุทธิบดี. (2557). *กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ (พยานบุคคล)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประสพสุข บุญเดช. (2536). การโอนนักโทษ. *คูลพาท*, 1(36), 10.
- ประสิทธิ์ เอกบุตร. (2551). *สนธิสัญญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปรารธนา คงนาค. (2557). *บทบาทและหน้าที่ของสหภาพยุโรปกับประชาคมอาเซียน: ความเหมือน
บนความแตกต่าง*. งานนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและ
กฎหมาย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีดา สดาวร. (2558). *ตำรวจกับการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของไทย*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2553). *นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). *อาชญาวิทยา: สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนไชย ขอดพยุง. (ม.ป.ป.). *ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานต่างประเทศ
ศาลยุติธรรม.
- พัชรา สีนลอยมา, พ.ต.อ. และคณะ. (2555). *โครงการศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาและความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนเพื่อ
เตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวง
ยุติธรรม.
- พิชญ์ สุวรรณะชญ. (2540). *สามทศวรรษอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิมลพรรณ จันทร์เจริญ. (2559). *กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมการตลาด
ของสถาบันแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, คณะบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยรัตนนคร.
- พีรพงศ์ เกิดมงคล. (2556). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทาง
อาญาในอาเซียน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์,
คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. (2547). *อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราเฟนดี จามิน และปิยบุษ โคตรสาร. (2559). *โทษประหารชีวิตลดการกระทำผิด หรือควรรคิดใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย.
- วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ. (2554). *สถาบันการตำรวจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรกร โอภาสนันท์. (2544). *มาตรการทางกฎหมายในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2555). *โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2561). *นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป: เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ces.in.th/PDF/EU%20Security%20Unity%20or%20Diversity.pdf>
- สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร และพรชัย ค่านวิวัฒน์. (2555). *กฎหมายอาญาระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Elmer, H. J. (1978). *Crime correction and society*. New York: The Dorsey.
- Martin, S. F. (2005). "External" versus "internal" in international law. Retrieved from <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.co.th/&httpsredir=1&article=2006&context=ilj>
- Matti, J. (2006). *The European Union and cooperation in criminal matters: The search for balance*. n.p.
- Michal, P. (1989). *The role of double criminality in international cooperation in penal matters*. Krakow: Jagiellonian University.
- Rosa, R. (2018). *Articles 82 to 86 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)*. n.p.
- Selam, G. (2018). *Mutual legal assistance as an anti-corruption mechanism*. Retrieved from <https://www.abysinnialaw.com/blog-posts/item/1480-mutual-legal-assistance-as-an-anti-corruption-mechanism>

Sharon, A. W. (1991). *The double criminality rule and extradition: a comparative analysis*.

Retrieved from http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1454&context=scholarly_works

United Nation. (2006). *Convention against transnational organized crime*. Retrieved from

[www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/ UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf](http://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf)

Wendy, D. B. (2009). *Rethinking international cooperation in criminal matters in the EU*.

Retrieved from <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6335/Rethinking%20international%20cooperation%20in%20criminal%20matters.pdf>